

INTERJÚK, BŐSÉGES KONCERT- ÉS FESZTIVÁLKÍNÁLAT, LEMEZKRITIKÁK, ZENEKARI KÖRKÉP

GRAMOFON

Klasszikus és Jazz
2016. ŐSZ

INTERJÚK

Finucci-ikrek, Dudás Lajos, Romengo

FESZTIVÁLOK

Buxton, Salzburg, New York, London

2016. ŐSZ

SIMON IZABELLA VÁRJON DÉNES

A művészházaspár kamarazenei életútravalója

nka
Nemzeti Kulturális Alap

XXI. ÉVFOLYAM 3. SZÁM

ISSN 1416-1109

9 771416 110003

ÁRA:
900 Ft

2016
október
07-23

CAFe BUDAPEST
KORTÁRS
MŰVÉSZETI
FESZTIVÁL

Töltsd fel
magad!

ŽAGAR
PLAID

ADAM RUDOLPH

YELLOWJACKETS

FOUR BONES QUARTET

HIROMI: THE TRIO PROJECT

CHRISTIAN WOLFF TRIO

CATCH-POP STRING-STRONG

KOOP OSCAR ORCHESTRA

YANN TIERSEN

WINTERGATAN

INFUSION TRIO

SQUAREPUSHER

BELEM

SENA

További információ:

+36 1 555 3300

+36 1 269 0470

www.cafebudapestfest.hu

VINCZE ZSUZSA- ZSURÁFSZKY ZOLTÁN:

DRAKULA

UTOLSÓ TÁNCA

tánc-szín-játék

A Magyar Nemzeti
Táncgyűttes
előadásában

Közreműködik:

Keresztes Ildikó,

Novák Péter

Drakula szerepében:

Zsuráfszky Zoltán

és Sánta Gergő

Rendező - koreográfus:

Zsuráfszky Zoltán

MŰPA:

2016. szeptember 30.

2016. november 7.

2016. december 20.

Az előadás bemutatója:

Szegedi Szabadtéri Játékok 2016

www.mnte.hu

magyarnemzetitanategyttes

ELRABOLT AFRIKAI RITMUSOK (6–12. oldal)

MESE ÉS VALÓSÁG SALZBURGBAN (24–25. oldal)

DUDÁS LAJOS, A HÍDVERŐ (54–57. oldal)

DOSSZIÉ

Elrabolt ritmusok, különleges ütőhangszerek

Budai Krisztián tanulmánya ma is használatos afro-amerikai instrumentumokról

6

KLASSZIKUS

Címlapsztori: Életútravaló

Találkozás a Simon Izabella – Várjon Dénes zongoraművész házaspárral

14

Händel, Beethoven, Bellini és Eötvös

Lindner András buxtoni fesztiválbeszámolója

20

Mese, Esterházy-próféciák és valóság

Salzburgi Ünnepi Játékok 2016

24

New York-i és londoni koncertbeszámolók

26

Zenei gesztusművészet

Demény Balázs zongoraművész pályakezdéséről és a versenyek fontosságáról

28

Körkép

Müpa, Zeneakadémia, Filharmónia Magyarország, Concerto Budapest, Budapesti Fesztiválzenekar, Budafoki Dohnányi Zenekar, Pannon Filharmonikusok, Miskolci Szimfonikus Zenekar, Szegedi Szimfonikus Zenekar, Honvéd Együttes, Duna Szimfonikusok

30

JAZZ

A jazz Picassója

Negyedszázada hunyt el Miles Davis

48

A Finucci-ikrek: jazzgitár és zongora világszínvonalon

Beszélgetés Balogh Rolanddal és Balogh Zoltánnal

50

Hídverő a klasszikus zene és a jazz között

Találkozás a 75 éves Dudás Lajossal

54

VILÁGZENE

Nagyecsedről a nagyvilágba

Beszélgetés a Romengo együttes vezetőivel

58

Fazakas Levente, a prímások prímása

62

Szászcsávási zenekar – nyers, erőteljes muzsika

63

GRAMOFON-HANG

Az akusztikus művészetek mostohagyermek:

a hangfelvétel-esztétika

10. rész: Újabb hangzásesztétikai összehasonlítások

Ujházy László tanulmánya

64

GRAMOFON ZENEKRIKAI MŰHELY

Klasszikus zene, opera, jazz, népzene és világzene

67

Terjesztési pontok

82

Gramofon – 1996 óta a klasszikus zene és a jazz szolgálatában

Főszerkesztő: **Retkes Attila** Főszerkesztő-helyettes: **Bérecsi Barbara** Főmunkatársak: **Réfi Zsuzsanna, Ujházy László, Várkonyi Tamás, Zipernouszky Kornél** Lapterv: **Práczky István** Tervező szerkesztő: **Kondor Anna**

Címlapon: **SIMON IZABELLA** és **VÁRJON DÉNES**. Fotó: Németh András Péter

A szerkesztőség levelezési címe: Gramofon – H-1282 Budapest, Pf. 68 Telefon: +36 20 998 1499 E-mail: retkesattila@retkesattila.hu; zene@gramofon.hu • **Internetes folyóirat:** www.gramofon.hu • Kiadja a **Retkes Attila Kulturális Értéktérítő Kft.** H-1021 Budapest, Hűvösvölgyi út 54. V. ép. Felelős kiadó: Retkes Attila • Előfizetés, terjesztés, hirdetés: 06 20 998 1499, e-mail: retkesattila@retkesattila.hu

Nyomás és kötés: Kapitális Nyomdaipari Kft. 4002 Debrecen, Balmaújvárosi út 14. Felelős vezető: ifj. Kapusi József

Megjelenik évszakraként. Előfizethető a kiadó címén; postai úton, telefonon vagy e-mailben.

Az éves előfizetés ára 2016-ban: 3000 forint

BARTÓK KIVIRÁGZOTT FÁI

A Hagyományok Háza
koncertje a Zeneakadémián

Gera Dorka, Herczku Ágnes, Pál Eszter (ének)

Kokas Katalin, Kelemen Barnabás (hegedű)

Czébely Beáta, Djerdj Tímea, Nagy Péter (zongora)

A Magyar Állami Népi Együttes zenekara,
vezeti Pál István Szalonna és Radics Ferenc

Szerkesztő: Kelemen László

SZEPTEMBER 21., 19.30

Bővebb információ és jegyvásárlás: Hagyományok Háza jegypénztár
1011 Budapest, Corvin tér 8., (+36-1) 225-6056, www.hagyomanyokhaza.hu

Elrabolt ritmusok, különleges ütőhangszerek

A Gramofon Dosszié rovata a klasszikus, romantikus és 20. századi zene, a magyar zenetörténet mellett nyitott a különleges hangszerek bemutatására is. Mostani cikkünkben afro-amerikai ütőhangszereket (percussions) fogunk bemutatni, amelyekkel magyar színpadokon is mind gyakrabban találkozhatunk – jazz, world music és más műfajokban –, de egyáltalán nem ismerjük őket. Más és más a hangjuk és az alakjuk, de a gyökereik közösek. Kialakulásukhoz, térnyerésükhöz emberi tragédiák, rabszolgakereskedelem, kapzsiság és vér tapad. Cikkünk szerzője Budai Krisztián ütőhangszeres művész-tanár, aki 2015-ben, a Gramofon.hu internetes folyóiratban indította el az Ütős kis beszélgetések című sorozatot, amelyben már hét mélyinterjú jelent meg.

◆ Budai Krisztián

Mogyoró Kornél szettje, fellépés előtt

Manapság rengeteg hangszer ismeretes itt, a Föld nevű bolygón, de nem mindenki számára. A kultúránk, a mindennapi életünk és a társadalmi, történelmi események hatására kialakultak bizonyos erőviszonyok, evidenciák. Ennek következtében létrejöttek elfogadott, közismert felállások, együttesek, műfajok, zenekari formák. Nyugaton általában komolyzenéről, jazzről, pop-rock zenéről, népzeneről, vagy ezek valamilyen keveredéséről, fúziójáról beszélünk. Mindegyiknek megvannak a maga hangszerei, együttesei. Az oktatás hol jobban, hol kevésbé, de foglalkozik vele, köztudatban van, ám azért a társadalmi expanzió a hangszerismeretre is hatást gyakorol. Léteznek ugyanakkor a periférián is hangszerek, amelyekkel lehet, hogy életünk során soha nem találkozunk.

Funkcionalitás

Főbb rendezőelvnek mostani cikkünkhöz a funkcionalitást, a működőképességet, a napi használatot választottuk. Egyes ütőhangszerek eredetileg használati tárgyak voltak, majd valamilyen (elsősorban) folklór környezetben új jelentést kaptak. Megalkotói nem hangszerkészítők vagy hangszertervezők voltak, hanem hétköznapi emberek. A tárgyakat az őket körülvevő szűkebb környezetből kölcsönözték, először csak kevés átformálva.

Rabolt hangszerek

Amerika felfedezése (1492) után nem sokkal megkezdődött a gyarmatosítás (16–17. század), s hamar felmerült az igény az olcsó munkaerőre. A bennszülöttek a behurcolt európai betegségek és a kemény fizikai munka következtében ezrelkek hullottak, így fellendült a rabszolgakereskedelem. Több százezer embert hurcoltak el az afrikairól az amerikai kontinensre. Ám az emberekkel együtt a zenéjüket (és hangszereiket), szokásaikat, kultúrájukat is elhurcolták.

A cajon és a farekeszek

A **cajon** (eredeti jelentése: rekesz, fiók, doboz) egy üreges fadoboz, az első (ütő) oldalon egy vékonyabb falemezzel, a

hátdoldalán egy rezonáló nyílással. Ma ez a legszélesebb körben elterjedt perui hangszer, a népszerűségéhez az is hozzájárul, hogy bizonyos esetekben képes kiváltani a dobfelszerelést. A hangszer ismertsége a 19. század közepe óta egyre növekszik. Különlegessége, hogy az egyetlen olyan hangszer, amelyet a zenész a tetején ülve szólaltat meg. Nemcsak kézzel,

hanem akár különféle seprűkkel, speciális ütőkkel, és egy kissé átalakított lábdob pedállal is megszólaltatható a hangszer.

A cajon eredete. A cajon kialakulása is a rabszolgasághoz kötődik. A perui gyarmatokon dolgozó afrikai rabszolgák nem dobolhattak kultúrájuk ősi hangszerein, ezért gyümölcsös farekeszeket, hajóládákat használtak erre a célra. Ez hasonlatos a brazil capoeira tánchoz, ami valójában harcművészet – táncnak álcázva.

A cajon és a flamenco találkozása. Eredetileg perui tánczeneihez használták a cajont. De aztán az 1970-es években a legendás spanyol gitáros, Paco de Lucía Peruban járt zenekarával. A spanyol nagykövet szervezett egy partit, ahol Caitro Soto, az egyik legjobb perui ütős is jelen volt. Ennek eredményeképpen Lucía egy cajonnal tért haza Spanyolországba. A rövid staccato-hangok jól illettek a flamenco zenébe, mert közel állnak a „lábmunkához” és a tapshoz, ezért rövid időn belül sikert is aratott a hangszer. A flamenco cajon hangzását még gazdagították is különböző fémtárgyak használatával, gitárhúrral, pergő sodronnyal, amiket az ütőlapra erősítettek. A cajon spanyolországi megjelenése hozzájárult az egész világon való elterjedéséhez. Manapság már szinte mindenhol megtalálható, szinte bármilyen stílusú zenében használják. Nem hiányozhat egyetlen ütős arzenáljából sem.

A conga és a hordó dongák

A **conga** (spanyol nevén tumbadora, de használatos még a segunda, tres golpes név is) latin-amerikai, egymembrános, hordó alakú ütőhangszer. Az eredete egészen az afrikai kontinensig nyúlik vissza. Ősét eredetileg kivájt fatörzsből készítették. Kubában azonban már elhullott hordódongákból készítették el a rabszolgák és leszármazottaik. A conga esetében is feltételezik, hogy a rabszolgatartók tiltották a hangszerrel, ezért új formával játszották ki őket a rabszolgák. Nevét egyes vélemények szerint egy kubai karneváli zene nevéből kapta: la conga, más vélemények szerint az afrikai származására utal (Kongó). A szó eredete: maconga (dal), nkunga (dal, hangzás), congo (afrikai nyelv).

A hangszer az 1950-es években vált világszerte ismertté, amikor a kubai zenészek az USA-ba emigráltak, és az akkori tánczenekarok magukba integrálták a latin hangzást és a kiváló zenészeket. Ebben az időben jött létre a mambo stílus, a kubai Son, és a New York-i jazz összefonódásából. A latin-amerikai tradicionális zenékben akár 14, vagy annál több ember játszhatott, mindenki egy hangszeren a saját szólamát játszva. Ezek a szólamok egymásra épültek és egymást egészítették ki, így lett a zene európai fülnek nagyon dús. A conga és a tumba a zene alapját játszotta, a quinto szóló szerepet töltött be.

Megszólaltatása

- Open tone: egyenes tenyér, nyitott ujjak, a perem az ujjperccsontok alá esik, nyíló hang
- Slap tone: enyhén kanálszerű tenyértartás, összezárt ujjak, a perem a tenyér alsó harmadára esik, csattanó hang
- Hil-Tip: tenyér-ujj ütése kombináció
- Bass tone: basszus hangszín, a konga közepén képzett hang
- Muffled tone: egyenes tenyérrel, zárt ujjakkal képzett tompított, „nyomott” ütés
- Glissando: az egyik könyök a bőr közepét nyomva, a bőr feszültségét ütés közben változtatva képzett hang
- Tumbao: a conga komplex ritmusa, hintából, slapból és open-ből áll.

A bongo, a kistestvér

A konga mellett a bongo kistestvérnek tűnhet, de a keletkezésükben nem mutatnak különösebben szoros kapcsolatot. Az afro-kubai bongo is egy egymembrános ütőhangszer, a kubai folklór tánczenék hangszere. Kialakulása az abakuja (afrikai törzsi eredetű) valláshoz köthető.

Két különböző méretű hengeres, általában enyhén kúpos dobból áll: a kisebb, magasabb hangolású a Macho (férfi) vagy Primo, a nagyobb, mélyebb hangolású a Hembra (nő) vagy Segundo. A hangszer felső részén kifeszített állatbőr található (de természetesen ma már kapható szintetikus bőr is hozzá), alul nyitott. A két hangszert távtartóval kap-

csolják össze. A congához hasonlóan kétféle káva használatos, az egyik lekerekített gallér-szerű, a másik pedig egy egyenes lemezhez hasonló, ez a tradicionális.

A hangszer története. Feltehetően Kuba Oriente nevű tartományából származik, a 19. században jelenhetett meg. A kezdetekkor a Changüí – korai 19. századi műfaj: marimbula, bongo, tres (3 húros kubai gitár) ének –, valamint a Son zenei stílusok egyik hangszere. A hangszer szélesebb elterjedése az 1930-as évekre tehető, amikor a vidéki zenei stílusokat a fővárosban is elkezdték játszani.

Kezdetben a bőrt hóforrás mellé téve hangolták be (feszítették a kívánt magasságúra), a hangoló csavarok rendszere csak az 1940-es években jelent meg. A fiatal gépészmérnök, Martin Cohen (az LP gyár alapítója) a latin zene szerelmese volt. Az 1960-as években kezdett bongókat készíteni New Yorkban, mert jó minőségű hangszer ekkoriban csak Kubában volt. Ezzel kezdetét vette a hangszer professzionális gyártása.

Megszólaltatása. Alapvetően az ujjakat kell használni, legegyszerűbb kísérete a martillo, ami a machóra és a bal kéz játékára koncentrálnak, a jobb kéz néha kitölti a membrán a hézagokat. A conga ritmikáját egészíti ki a martillo. A ritmus-szekcióból a bongo improvizálhat a legszabadabban, használhat többféle variációt és filléket díszítésként, általában sok szinkópáló ritmussal. A zenekarban a dallamrészek alatt a bongo-játékos a hangszernél marad, ám amikor a ritmus-szekció nagyon domináns lesz, átvált kolompra (Campana/Cencerro).

A timbales és a cukornádszirup tárolására szolgáló edény

A timbales szintén egy afro-kubai hangszer (népi eredetű, a congához, bongóhoz hasonlóan), egymembrános ütőhangszer. A kubai folklór tánczenék kísérő és szólóhangszere, de a modern könnyű- és komolyzene is használja, irodalmának szerves része.

Első pillantásra hasonlóknak tűnik a tom-tomokhoz (pl. a dob felszerelésénél), itt azonban másról van szó. Két különböző méretű hengeres, hordószerű dobból áll: a kisebb, magasabb hangolású a a bongóhoz hasonlóan a Macho (férfi) vagy Primo, míg a nagyobb, mélyebb hangolású a Hembra (nő) vagy Segundo. A hangszer felső nyílására feszítik rá a membránt, alul nyi-

Komolyzene, opera és balett - szélesvásznon

„Klasszikus keddek” a Puskin Moziban

IX. 13. **André Rieu** 2016-os maastrichti koncertje

X. 4. Egy este Puccinivel - **Jonas Kaufmann** a milánói Scalában

XI. 22. **André Rieu** 2016-os karácsonyi koncertje

XII. 13. Három csillag Münchenben - **Netrebko, Kaufmann, Hampson**

XII. 27. **A három tenor** karácsonyi koncertje (Bécs. 1999)

Részletes program és
online jegyvásárlás:
PUSKINMOZI.HU

ROYAL
OPERA
HOUSE

LIVE CINEMA SEASON
2016/17

Opera- és balett közvetítések a Covent Gardenből

BELLINI: **NORMA**

SZEPTEMBER 26. Pesti Vigadó (Élő)

OKTÓBER 2. Puskin Mozi

MOZART: **COSÌ FAN TUTTE**

OKTÓBER 17. Pesti Vigadó (Élő)

OKTÓBER 22. Puskin Mozi

CSAJKOVSKIJ / MARTINŰ:

ANASZTÁZIA

NOVEMBER 2. Pesti Vigadó (Élő)

OFFENBACH: **HOFFMANN MESÉI**

NOVEMBER 15. Pesti Vigadó (Élő)

NOVEMBER 20. Puskin Mozi

CSAJKOVSKIJ: **A DIÓTÖRŐ**

DECEMBER 8. Pesti Vigadó (Élő)

DECEMBER 25., 26. Puskin Mozi

VERDI: **A TRUBADÚR**

JANUÁR 31. Pesti Vigadó (Élő)

FEBRUÁR 5. Puskin Mozi

RICHTER, MCGREGOR:

VIRGINIA WOOLF MŰVEI

FEBRUÁR 8. Pesti Vigadó (Élő)

CSAJKOVSKIJ:

CSIPKERÓZSIKA

FEBRUÁR 28. Pesti Vigadó (Élő)

MÁRCIUS 5. Puskin Mozi

PUCCINI: **PILLANGÓKISASSZONY**

MÁRCIUS 30. Pesti Vigadó (Élő)

ÁPRILIS 9. Puskin Mozi

FAURÉ / SZTRAVINSZKIJ /

CSAJKOVSKIJ: **ÉKSZEREK**

ÁPRILIS 11. Pesti Vigadó (Élő)

ÁPRILIS 23. Puskin Mozi

MENDELSSOHN / FRANCK / LISZT:

**AZ ÁLOM / SZIMFONIKUS
VARIÁCIÓK / MARGIT ÉS
ARMAND**

JÚNIUS 7. Pesti Vigadó (Élő)

JÚNIUS 11. Puskin Mozi

VERDI: **OTELLO**

JÚNIUS 28. Pesti Vigadó (Élő)

JÚLIUS 2. Puskin Mozi

RÉSZLETES PROGRAM:

vigado.hu / puskinmozi.hu

További helyszínek: **Szeged, Debrecen, Miskolc, Pécs, Szolnok, Kecskemét**

tott, nincs rezonáló bőr. A két hangszer távtartóval van összekapcsolva. A káva különleges: magas fala van, különbözőzik a tom-tomoktól, a bőr feszítése után is magasan marad.

A hangszer története. A kubai tánczenekar a fehérek együtteseiből alakult ki, a klasszikus szimfonikus zenekarok csökkentett változatából. Ebben még timpani szerepelt, azaz franciául timbales, spanyolul timbales vagy timpanos. Az elnevezések időnként félrefordításra is okot adhatnak. Ezt lassanként, kb. az 1910-es évektől gyakorlati okokból felváltotta a kisebb utcai változat, a timbales. Kezdetben európai tánczenéket játszottak, contradanzát, menüettet, négyest.

Később, az afrikai származású zenészekkel együtt jelent meg a danzón (timbales ritmusának neve: baqueteo), ami már nem az első kubai, városi zenei stílus volt. A hangszert az évek során kiegészítették kolompokkal (az 1940-es évektől, a mambo stílusnak köszönhetően), majd fadóokkal, amiket a két timbales közé szereltek fel egy állványra. Egyes szólólisták nemcsak egy, hanem több timbalest (7-8 pár) is maguk köré építenek – például a híres Tito Puente.

Megszólaltatás, játéktechnika.

Érdekes, hogy szemben az eddigi hangszerekkel, a timbalest verőkkel szólaltatják meg. A timbales ütők fej nélküliek, hosszú, egyenes, vékony pálcák (kb. 15×0,5 centiméter).

Alapanyag. Az első hangszert valószínűleg cukornád-szirup tárolására szolgáló hordókból (paila) készítették, tehát feltételezhetően van köze a cukornádültetvényekhez, vagy csak ez volt a közelben a tökéletes helyettes.

Az afrikai ősök

Köztudott, hogy Afrika zenei világa alapvetően ütőhangszeres, dobcentrikus. Ha kicsit szétnézünk, rengeteg fajta membranofon, de egyéb más ritmushangszert is találunk, például idiofonokat, és kordofonokat (íjhárfák). Az alábbiakban néhány (nálunk) kevésbé ismert egymembrános, kézzel ütött dob következik¹, melyek akár az ősei is lehetnek a fentebb bemutatott afro-latin zenékben használt hangszereknek.

Afrikai dobok táblázata

	<i>Homokóra alakú dob</i>	<i>Lábasdob</i>	<i>Kúpdob</i>	<i>Hengerdob</i>	<i>Hosszúdob</i>
1.	Chihoda Hármas csoportokban használják, Kenya	Ingoma Hosszú, kehely alakú, hátul zárt lábas dobok, Burundi	Kebero Kopt szertartási szent dob, Etiópia	Dendun Fatestű dob, egyik membránját hajlított ütővel ütik, Szudán	Msondo Kb. 1 m hosszú fatörzsből vájják ki, Kenya
2.	Mtuli Keményfából faragással készítik, kézzel ütik	Tindi Nagy testű harci dob	Milango Kúpdob, dobverővel játszanak rajta, Kenya	Engoma Kisebb, kétmembrános dob, marhabőrös, Kenya	Mbegete Fatörzsből készül, membránja nagy testű gyík bőréből készül, Kenya
3.	Ng'oma Fából készítik, 10-12 fős asszonyokból álló dobzenekarban használják	Ngoma Alul nyitott, 75 cm hosszú, Malawi	Mganda Kétmembrános dob, üthetik kézzel, vagy verővel is, Kenya	Ganga A tuareg nők játszanak rajta, hajlított ütővel	Mtingo Alul nyitott, kecskebőr membrános, vállon viselik, Kenya
4.	Nhunyi Fából készítik, négyes csoportokban használják.	Gunda Alul nyitott, 50 cm hosszú, Malawi	Ntenga Kétmembrános, párosan használt dob, Uganda	Nkulula 60 cm hosszú, nyakba akasztva játszanak rajta, Malawi	Nkininta Fatörzsből készült dob, Kenya
5.	Atumpan Beszélődob, párosával használják	Nzipo Alul zárt, 25 cm hosszú, nők játszanak rajta, Malawi			Sindinba Fatörzsből készült dob, Kenya

¹ Forrás: Brauer-Benke József: Afrikai hangszerek. Budapest, L'Harmattan, 2007.

A **Djembe**. Nyugat-Afrikából származó, tölcsér- vagy kehelyalakú, egymembrános, zsinór feszítésű (újabbban már csavar-feszítéssel is létező) ütőhangszer. A test egy részből áll, fatörzsből faragják ki. Ma már ez az egyik legelterjedtebb afrikai eredetű hangszer. Tradicionális környezetben egy együttesben két djembe-játékos, és három dundun (mély hangolású hengerdob: Sangban, Dununba, Kenkeni) játékos van.

A **Kessing és a lándzsák**. Lándzsa alakú, fémből készült tradicionális afrikai djembe. Kiegészítő, kísérő hangszer. A kessing szélébe rögzített vékony fémkarikák zörgése pergődob-szerű hangot ad. A fém hangszer nyelét a djembe bőrt feszítő zsinórjai közé szokták beszúrni.

Kiegészítő hangszerek

Talán a világ legnagyobb hangszergyára a mindent körülvevő természet. Rengeteg érdekes, színes hangot adó növényt, tárgyat kínál nekünk, csak észre kell vennünk. Felmerülhet a kérdés, hogy vajon mi volt előbb: az igény egy rázható hangszere vagy a felfedezés, hogy egy természetben megtalálható tárgy képes csörgő-zörgő hangot kiadni. A válasz nem ismert, viszont érdekességképpen összegyűjtöttem azon növényeket, amelyek használhatóak akár shaker-ként is: Pod Rattles, szárított termések (bab, borsó stb.), szárított mákgubó, szárított tök, felfűzött terméshéjak.

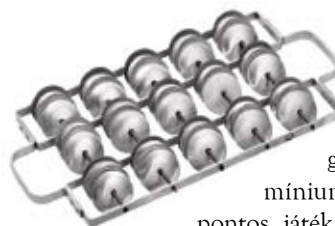

A **Shaker**. Számos méretű és formájú hangszer tartozik ehhez a csoporthoz. Minden oldalán zárt cső vagy doboz, amely magvakkal, kavicsokkal, gyöngyökkel, terméssel, vagy újabbban műanyag granulátummal van töltve. Nevét az angol „shake”, azaz rázni igéből kapta, a megszólaltatás módja miatt. Forma szerint lehet: henger, dupla henger, tök, tojás, zöldség, gyümölcs stb. Alapvetően kísérő hangszer, ritmikai patternek ismétlésére szolgál. Kiegészítheti, vagy akár helyettesítheti is a cintányér játékot.

A **Caxixi és a fonott kosár**. Tradicionális brazil, fonott kosár alakú hangszer. Alja keményfa vagy műanyag lap. Tetején kicsi fül található. Játék közben fontos a szög, mert más hangja van az oldalfalnak és más aljának. Ezekkel variálható, színesíthető a játék. Afrikai eredetű, de egész Dél-Amerikában megtalálható. Egyes népek hite szerint ezzel a hangszerral szellemeket lehet megidézni.

A caxixis egyébként a berimbau hangszer egyik kelléke, amit a capoeira kísérőjeként használnak. Egyik kézzel az íjat kell tartani és a hűrt szabályozni, a másikkal ütni és a caxixist rázni. A tök-rezonátort a hashoz illesztve, illetve onnan elvéve (mozgatással) idézhető elő a „wah-wah” effekt.

Rocar/Chocalhos és a pénzérmék. A Chocalhos vagy más néven Rocar a szamba egyik alaphangszere. Egy keretbe nagyobb pénzérme méretű alumínium csörgőket rögzítenek. A pontos játék gyakorlottságot, odafigyelést igényel, hangja igen erős.

A **Cabasa és a rózsafüzér**. A cabasa afrikai eredetű ütőhangszer, a latin zenében fejlődött tovább, az ismert történelmi események következtében (rabszolgaság). A tradicionális cabasa nem lenne a barázdált hangszerekhez sorolható, hiszen a felépítése shekere-szerű, vagyis egy szárított tökök gyöngyökkel fonnak körbe. Rázással és dörzsöléssel egyaránt megszólal. Egyes történetek szerint a rabszolgák rózsafüzért használtak az első elkészítéséhez. Ma is használatos tradicionális zenékben, de különleges hangja miatt is érdekes.

A **kolompok és a kapa**. Az afro-kubai zenében kezdetben ásó- vagy kapavast használtak a mai kolompok helyett. A kolomp ritmusai hatással voltak a clave ritmusokra.

A **Washboard** és a **mosás**. A fentiekkel ellentétben a mosódeszka észak-amerikai hangszer. Szorosabb rokoni kapcsolat, eredeztetés nem áll fenn a guiro-félékkel (kaparással, dörzsöléssel megszólaltatható hangszerek) vagy más afro-amerikai hangszerrel. A mai kor emberének talán hihetetlen, hogy nem is olyan régen még az ezzel a deszkával mosták a ruhákat. A mosógép elterjedésével azonban a mosódeszka feleslegessé vált, viszont a ritmus-funkciója miatt sok zenekar a dob helyettesítésére kezdte használni (főleg a szegényebb rétegekben).

Megszólaltatása: a bordázott fém részt – ami korábban akár fából is készülhetett – használják, az ujjakon gyűszűvel, kaparós ütőhangszerként; ezen kellett dörzsölni a ruhákat). Általában a hangszert nyakba akasztva játszanak rajta üvegnyitók, kanalak, gyűszű segítségével. Stílusok: tradicionális jazz, zydeco, skiffle, jug band, old time music.

A szerző záró gondolatai

A rabszolgatartás a különböző törzsekből származó emberek szokásait, zenéit homogenizálta, ami mára végérvényesen beleolvadt a „befogadó” országok kultúrájába. Pozitív eredményként a mai zene, a hangszergyártás és a mai kor embere rengeteget profitált belőle. Vajon tudták-e a kapzsi európai konkvisztádorok, gyarmatosítók, ültetvényesek, hogy nemcsak embereket taszítanak rabszolgaságba, hanem ezzel megkezdődik az afrikai zeneiség exportja? Aligha.

Amellett, hogy a rabszolgaság Európa újkori szegényfoltja, végül indirekt módon jó dolgok is eredtek a rabszolgatartók munkásságából. A több száz évvel ezelőtti aranyéhség kezdte el végérvényesen átformálni a 20–21. század zenéjét.

FORRÁSOK

1. Brauer-Benke József: Afrikai hangszerek. Budapest, L'Harmattan, 2007.
6. Budai Krisztián: Barázdaságok. Dobos Magazin, 15/1. (2014. április)
7. Budai Krisztián: A hand percussion. Dobos Magazin, 14/1. (2013. április)
8. Budai Krisztián: A kettős dobok. 1. rész: A bongo. Dobos Magazin, 14/2. (2013. július)
9. Budai Krisztián: A konga. Dobos Magazin, 14/2. (2013. július)
10. Budai Krisztián: A kettős dobok. 2. rész: A timbales. Dobos Magazin, 14/3. (2013. december)
11. Budai Krisztián: A népi ütőhangszer – Egy új tantárgy körvonalazódik? Parlando (online zenepedagógiai folyóirat), 2015/2.
12. Budai Krisztián: Népi ütőhangszeres videólista. Parlando, (online zenepedagógiai folyóirat), 2015/4.
13. Genton, Daniel: Djembefola – Traditional African Rhythms. Emf, 1999.
14. Genton, Daniel: Les Tumbaos de la Salsa. Emf, 2004.
16. Cortijo, José J.: Latin Timbales. Le Verlag, 2002.
16. The Meinl Book of Percussion 2013.
17. Sanchez, Poncho: Conga Cookbook. Cherry Lane Music, 2002.
18. Váray László: Ütőhangszeres szótár. Pannonhalmi Főapátság, 2012.
19. Internetes forrás: www.cajonstudio.com/cajon-tortenet
20. Internetes forrás: <http://worldpercussion.net/instruments/cajon/>
21. Internetes forrás: A Meinl Percussion hangszerbemutató oldalai. www.meinlpercussion.com/

A képek forrása:

Mogyoró Kornél archívuma,

A Meinl Percussion gyűjteménye, www.ccriderblues.com

A szerző elérhetősége (kérdések, észrevételek):

Budai Krisztián, e-mail: krx.krx@gmail.com;

honlap: <http://krxinternational.blogspot.com>

európai hidak

Szezonkezdet franciáisan

Koncertek, irodalmi estek, táncelőadások és kiállítások formájában negyedik éve költözik be a Műpa falai közé a hangversenyszezon nyitányaként egy európai ország. A Budapesti Fesztiválzenekarral közösen szervezett Európai Hidak fesztiválon szeptember 21. és 28. között minden a francia kultúra körül forog majd. Dallamok a Montemartról, mozdulatok Lautrec nyomán és irodalmi provokáció egy hétbe sűrítve.

Erik Satie a Montmarte legendás figurája volt – a Chat Noir mulató ócska pianínójánál ülve évtizedeken át szórakoztatta az alkoholgőzös közönséget, és rengeteg anekdota keringett róla. Kizárólag fehér ételeket evett, egyszer egy ültő helyében elfogyasztott 150 osztrigát, és egyházat is alapított, aminek ő volt az egyetlen tagja. Fischer Iván és a Budapesti Fesztiválzenekar ennek a különös zeneszerzőnek két Debussy által meghangszerelt és igen népszerű gimnopediáját hozza le az Európai Hidak fesztivál közönségének a párizsiak „Dombjáról”. Satie címadásban is szerette a különöset: a zongoradarab-sorozat címe a spártai ifjak mezelenül végzett testgyakorlataira utal.

A Műpával közösen szervezett fesztiválon a BFZ Debussy, Ravel és Dutilleux egy-egy darabját is eljátssza. Az *Előjáték egy faun délutánjához* című Debussy-művet egy Mallarmé-vers ihlette, a költő pedig olyan elégedett volt az eredményel, hogy rögtön versbe foglalta a zeneszerző nevét. Amit kapunk, érzéki benyomások és világosan szerkesztett szellemi konstrukció egyben. Dutilleux zenéje kevésbé ismert a magyar közönség számára, de a Fesztiválzenekar nem először nyúl a 20. századi francia zene nagy alakjához. Az *álmok fája* című hegedűversenyében megfogalmazása szerint a szólista szinte „belenő” a zenekarba, mint a „fába oltott csíra”. Fischer erre a szerepre a Berlinben élő kínai hegedű-

művészt, Ning Fenget választotta ki, akinek páratlan líraiságát rendszeresen kiemeli a kritika. A koncert két Ravel-darabbal válik teljessé. A *Pavane egy infánsnő halálára* című ártatlan szösszenet mellett a szerző grandiózus „zenei freskóját”, a *Daphnis és Chloé*t is hallhatjuk.

A fesztiválon ezúttal is lesz világzene, jazz, irodalom, tánc és képzőművészet is, a Fesztiválzenekar pedig nagyzenekari koncertjei mellett további két esttel készül. A francia régizene specialistája, Hervé Niquet vezényli a BFZ barokk együttesét, akik igazi kuriózumokkal készülnek. Campra *A velencei karneváljában* a szerelmes nők és könnyű flörtök világában találjuk magunkat – a zenében a francia finomság egyesül az olasz elevenességgel és jókedvvel. Rebel *A tánc karakterei* című művében folytatódik a báli hangulat, *Az elemekben* viszont már komolyabb vizekre evezünk, ebben a merész harmóniákkal színesített programzenében a négy őselem válik a rendezőelvvé. A megosztó Rameau-tól három darabból is játszik a BFZ kamarazenekara. A „lullisták” valósággal undorodtak zenéjének komplexitásától, amit ma a legnagyobb erényének tartunk. Választékos harmóniák és a hangszerelés pazarló gazdagsága jellemzik, de a humor sem áll tőle távol. Első vígoperája, a koncerten is elhangzó *Platea* tele van szikrázóan virtuóz és kacagtató áriákkal.

A barokk misszió mellett a Fesztiválzenekar a francia újhulámról sem feledkezik meg. Kortárs estjükön Grisey, Dutilleux és Aperghis műveinek köszönhetően merülhetünk el a spektrális zene legmélyebb bugyaiban. Ahogy Grisey megfogalmazta: „Zenészek vagyunk, és mintánk a hang, és nem az irodalom; a hang és nem a matematika; a hang és nem a színház, képzőművészet, kvantumfizika, geológia, asztrológia vagy akupunktúra.” *Grisey Modulations* című művében első hallásra teljesen lemond a hagyományos dallamról és harmóniáról, de a ritmus helyett inkább pulzálásról beszélhetünk. *Partiels* című kompozíciója egy harsona E-hangjának „élveboncolása”, mégsem csak akusztikai kísérletről van szó, a dráma is felsejlik benne. Dutilleux *Mystère de l'instant* című darabjában a cimbalom jut kiemelt szerephez, majd izgalmas és ritka találkozásba bonyolódik a csellóval is Aperghis sűrű és mozgalmas *Le Reste du Temps* című alkotásában, amely főhajtás Haydn és Mozart művészete előtt.

Életútravaló

**Találkozás
a Simon Izabella–Várjon Dénes
zongoraművész házaspárral**

Simon Izabella és Várjon Dénes úgy alkotja hazánk egyik legaktívabb és legismertebb művészházaspárját, hogy közben külön-külön is rengeteget koncerteznek. Nagyon odafigyelnek arra, hogy kislányuk megfelelő családi környezetben nőjön fel; mindezek mellett pedig idén másodszor szervezik meg a kamara.hu kamarazenei fesztivált a Zeneakadémián.

➡ Tóth Endre

📷 Németh András Péter

Gramofon: Nemrég jöttetek haza egy svédországi kamarazene fesztiválról, Båstadból. Izabella Facebook-oldalán a világ leggyönyörűbb helyének nevezte a várost. Mesélnétek az élményeitekről?

Simon Izabella: Ez is egy tematikus kamarazenei fesztivál volt, és számomra valóban a világ egyik leggyönyörűbb helye, tengerparttal, nagyon közel Dániához. A fesztivál témája New York, Bécs és Berlin volt, ezen városokban keletkezett, illetve velük kapcsolatos művek szólaltak meg. Nagyon keményen dolgoztunk, volt olyan napom, amikor három koncerten is játszani kellett egymás után. Nagyszerű csapat jött össze, jobbnál jobb zenészekkel. Annyira jó volt az igazi északi hangulat, betekintheztünk a folklórba is. A program is érdekes volt, sok modern zenével, különleges összeállításokkal. Hárman voltunk magyarok Zempléni Szabolccsal.

G.: A nevetek szinte összeforrott a kamarazene és a fesztivál szavakkal, és nemcsak azért, mert együtt is felléptek rendszeresen kétzongorás és négykezes produkciókkal, hanem mert együtt szervezitek immár második alkalommal a kamara.hu fesztivált, amelyre novemberben kerül sor a Zeneakadémián. A kamarazene fesztivál persze nem újkeletű műfaj, bár leginkább nyáron találkozhatunk ilyen rendezvényekkel.

Várjon Dénes: A kamara.hu hosszú múltra tekint vissza, hiszen több mint tíz éve szervezünk tematikus kamarazene sorozatokat. Nagyon hálásak vagyunk a Zeneakadémiának, hogy felismerték ennek a jelentőségét, és felajánlották, hogy 2015-től minden év novemberében otthont adnak – immár új név alatt – a kamara.hu-nak a Zeneakadémia saját fesztiváljaként. Egyébként szándékosan kerültük a fesztiválszezont. A kamarazene mindkettőnk életében alapvető fontosságú, de igazából nem akarunk különbséget tenni kamarazene vagy szólójáték között. Zenélésről beszélhe-

tünk, amelyen belül a kamarazene egy mélyről jövő zenei kommunikáció. Hálásak vagyunk, hogy olyan korban voltunk a Zeneakadémia növendékei, amikor ezt Kurtág Györgytől és Rados Ferenctől lehetett tanulni, hiszen olyan szintű tanítást, életútravalót kaptunk, ami mai napig tényleg az egész világon referencia: a legnagyobb külföldi zenészek is inspirációért Radoshoz és Kurtághoz fordulnak, amikor lehetséges, ha pedig nem, akkor valamilyen módon ezt a szellemiséget keresik. Nagyszerű érzés az is, hogy külföldön általában nagyon nyitottak a magyar zenére, a kultúrára és a nyelvünkre. Szerencsés generáció voltunk, hiszen heti rendszerességgel jártunk Radoshoz és Kurtághoz, ami olyan meghatározó volt, hogy ezek után nem lehet téma, hogy a kamarazene fontos vagy nem fontos. Ez a mindennapi kenyér.

S.I.: Sokat gondolkodtam azon, mennyire jó lenne, ha ez a bizonyos egymás közötti kommunikációt, az egy hullámhosszra való törekvést, amely az együtt muzsikálásban annyira fontos, azok az emberek is megtapasztalhatnák, akik egyébként nem zenélnek. Ezáltal talán a világ is egy kicsit jobb lenne.

V.D.: Hiába ugyanazt a darabot játssza az ember, mindig új utakat fedez fel, saját magáról is többet tanul. A kamarazenei kommunikációban is ugyanazok a dolgok merülnek fel, mint az emberi kapcsolatokban: például tudunk-e teret adni a másinak.

S. I.: Pontosan. Most a svédországi fesztiválon játszottam a Bartók Kontrasztokat egy svéd klarinétossal és egy francia hegedűssel. Kevés próbánk volt rá, az elsőt még kerestük egymáshoz az utat, de aztán nagyon hamar összetalálkoztak az energiák. Létrejött egy olyan zenézési állapot, amikor a mű keretein belül a többféle útkeresés által megszülethetett egy mindhármunk számára új lehetőség. Számomra ez a legizgalmasabb a kamarazenélésben.

G.: Kiemeltétek Kurtág György és Rados Ferenc tanítását. Kurtágról például már többen nyilatkozták, hogy néha képes volt két-három hang kapcsolatával foglalkozni egy teljes órában keresztül. Milyenek voltak ezek a kamarazene órák?

V.D.: Ott nemcsak arról a két-három hangról volt szó, hanem arról, hogy az ember az első pillanattól kezdve hihetetlen teljességgel találkozott. A legfontosabb az attitűd, a hozzáállás, az, hogy hogyan foglalkozik az ember valamivel. Az, hogy eljuttassa a művet és sikert arat vele: másodlagos. Nagyon fontos a játék, szeretek koncertezni, de azt lehetett megtanulni ezektől a mesterektől, hogy minden hangért ezer százalékosan a vérét adja az ember. Beethoven Tavasz szonátáját tanultam először Kurtágnál. Akkor már ő évtizedek óta tanította ezt a művet, minden hangját ismerte, mégis olyan hőfokon, maximális igénnyel foglalkozott Beethoven zenéjével, irodalmi, képzőművészeti, emberi, érzelmi asszociációkon keresztül, amivel azóta nem nagyon lehet találkozni. Ugyanezzel az igénnyel és hozzáállással dolgozott velünk Rados Ferenc is. Órái egy-egy röntgenfelvétellel értek fel. Néhány perc játék után kaptunk tőle egy olyan diagnózist, ami egy életre szóló feladatot adott. Kérlelhetetlenül feltárta a rossz szokásokat, és ezer lehetőséget mutatott más utak felé.

S.I.: Radosról én nagyon nehezen tudok beszélni, mert életem legmeghatározóbb zenei és tanári egyénisége volt. Tizenöt éves voltam, amikor először játszottam neki, a mai napig emlékszem, miket mondott Debussy Tűzijáték prelűdjéhez. Elképesztő hasonlatai voltak a hangszeres játékkal kapcsolatban is, de tulajdonképpen egy végtelen asszociációs rendszerben gondolkodott. A hosszú évek alatt, amíg tanultam nála, rengeteget beszélt a darabok „időszerkeztéről”. Arról, hogy mennyire fontos, ami a hangok között történik, hogy ne a hangokat gyakoroljuk, hanem először az időt, amely keretbe foglalja azokat. Ezt egyedülállóan tőle lehetett megtanulni. Voltak olyan emlékezetes óráim is, amikor hangszer nélkül beszélgettünk a darabról, olyan plasztikussággal tudta megfogalmazni a gondolatait, amelytől utána a hangszer mellett is teljesen új utak nyíltak meg.

V.D.: A Zeneakadémián volt egy hihetetlen légkör, amelyet ezeknek az óriási tudású embereknek a jelenléte határozott meg. Ez persze nem volt egy könnyű iskola, nem is akart az lenni. Azonban sokszor mikor a legnehezebb volt, akkor volt az ember a legboldogabb, mert érezte, hogy valami nagyon fontos történik. Valahol ezzel a fesztivállal is ezt az attitűdöt szeretnénk tovább vinni. Ha valaki megkérdezné, hogy a kamara.hu-nak mi a célja, azt mondanám, hogy új gondolatokat szeretnénk fölvetni, és egyfajta zenélési attitűdöt, fontossági sorrendet megmutatni.

G.: Szerintetek milyen összetevők szükségesek egy jó kamarazene fesztiválhoz?

V.D.: Fontos, hogy olyan embereket, művésztársakat hívjunk meg, akiknek mindez, amit az imént elmondtunk, ugyanolyan fontos. Nem félek kimondani, hogy a mi fesztiválunk szembe akar menni a fő áramlattal. A különbözőségek nagyon fontosak, de ha egy zenész alapattitűdjé nagyon

más, akkor az akár áthidalhatatlan akadály is lehet. Nem titok, hogy a kamara.hu-nak az egyik modellje az Ittingeni Pünkösdi Napok, amelyet húsz éven keresztül vezetett Schiff András és Heinz Holliger. Tizennyolc éven keresztül játszottunk ott minden évben. Ennek a fesztiválnak is volt mindig témája.

G.: Az előző fesztivál az Elsők és utolsók címet viselte, most pedig Fordulópont alcímmel hirdetik a novemberi rendezvénysorozatot. Milyen fordulópontról lesz szó?

S.I.: A Fordulópont egy Klaus Mann-regény címe. Mind-egyik fesztiválnak adunk témát, lehetőleg olyat, amiről úgy gondoljuk, sokakat érdekelhet. Az életben a fordulópontok a legfontosabb pillanatok már attól kezdve, hogy megfogunk és megszületünk. Maga a műsor nem feltétlenül fogja mindenkinek ugyanazokat a fordulópontokat jelenteni, de ebben éppen ez lehet az izgalmas és egyben elgondolkodtató is. Mindannyiunk életében jelen vannak a fordulópontok, melyekben a továbblépés lehetősége rejtőzik.

V.D.: Fordulópont nagyon sok minden lehet: születés, halál, szerelem, egy krízis, háború, valamilyen váltás, amitől megváltozik az életünk.

G.: Ilyen például az Asszonyszerelem, asszonysors című Schumann-dalciklus is.

V.D.: Az tele van fordulópontokkal. De nekem az is egy fordulópont, hogy a korok között ugyanaz a gondolatiság milyen átalakulásokon megy keresztül: például Schumann Märchenerzählungen című darabja hogyan ihlette meg Jörg Widmann, aki ugyanezre az apparátusra megírta Es war einmal... című öt darabját mese stílusban. Schubert Az élet viharai című darabja is fordulópontokat mesél el vagy Janáček Szonátája is szintén egy végletes darab, amelyet Henning Kraggerud fog eljátszani két saját műve között. Ez a fesztivál az asszociációs lehetőségeket akarja mozgósítani.

PÁLYARAJZOK

Simon Izabella a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen szerezte diplomáját Kurtág György, Rados Ferenc és Jandó Jenő tanítványaként. Frissen végzett zongoraművészként meghívást kapott a legrangosabb nemzetközi fesztiválokra, mint például a Schiff András és Heinz Holliger vezette Ittingeni, a Végh Sándor alapította Prussia Cove, a Maribori és az évente megrendezésre kerülő Marlboro Fesztiválra. Olyan karmesterekkel és kamarapartnerekkel dolgozott együtt, mint Heinz Holliger, Thomas Zehetmair, Steven Isserlis, Mate Bekavac és Radovan Vlatković. Különösen fontos feladatának tartja a dalirodalom népszerűsítését, kiváló énekesekkel lépett már színpadra, illetve készített lemezfelvételt. Szólistaként és elkötelezett kamarazeneszként fellépett már többek között a londoni Wigmore Hallban, a zürichi Tonhalle-ban, a Salzburgi Ünnepi Játékokon és a new york-i Carnegie Hallban. 2010-ben meghívták a világhírű amerikai Bard Egyetemre, ahol vendégprofesszorként tanított. Az ő ötlete alapján került megrendezésre a Kamarazene Éjszakája, olyan rangos művészek közreműködésével, mint Steven Isserlis vagy Rados Ferenc. Jeles magyar zenekarok és zenei intézmények felkérésére gyerekprogramokat vezet.

Várjon Dénes 1991-ben fejezte be zeneakadémiai tanulmányait, ahol Falvai Sándor, Kurtág György, Rados Ferenc és Devich Sándor voltak a tanárai. Ugyanebben az évben megnyerte a zürichi Anda Géza Nemzetközi Zongoraverseny első díját. Zeneakadémista évei alatt rendszeresen látogatta Schiff András mesterkurzusait, diplomája megszerzése után pedig a Zeneakadémia tanára lett. Olyan művészeket találunk kamarapartneri között, mint Joshua Bell, Heinz Holliger, Steven Isserlis, Leonidas Kavakos, Keller András, Kim Kashkashian, Perényi Miklós, Schiff András, Takács-Nagy Gábor, Radovan Vlatkovic, Jörg Widmann vagy Tabea Zimmermann. A legkiemelkedőbb zenekarokkal és karmesterekkel dolgozott együtt, úgy mint Végh Sándorral, Heinz Holligerrel, Sir Georg Soltiival, Fischer Ivánnal, Thomas Zehetmairral és Horn Steinnel. Feleségével, Simon Izabella zongoraművésznővel itthon és külföldön egyaránt négykezes és kétszongorás koncerteket adnak. Az elmúlt évtizedben több kamarazenei fesztivált is szerveztek együtt, melyek közül a legújabbnak, a kamara.hu-nak a Zeneakadémia ad otthont. Várjon Dénes szólistaként gyakori vendége a legrangosabb koncerttermeknek és hangverseny-sorozatoknak a bécsi Konzerthaus-tól a londoni Wigmore Hallon át a new york-i Carnegie Hallig. Lemezfelvételeket készített a Hungaroton, a Naxos, a Capriccio és az ECM kiadóknál. 1997-ben Liszt-díjjal, 2016-ban Bartók-Pásztory díjjal tüntették ki.

G.: Hogyan osztjátok meg egymás között a szervezői feladatokat?

S.I.: Nem igazán tudatos, az ötletek felmerülésétől függ. A darabok összeállításához Dénesnek van nagy érzéke. Tudja, hogy hogyan működnek egymás mellett az egyes művek, én másfajta asszociációs rendszerben gondolkodom.

V.D.: Nekem ez egy hobbi, szívesen játszom azzal, hogy hogyan rezonálnak egymásra az adott művek. Ez egy nagyon élvezetes játék. A feladatokról beszélve viszont a gyerekprogramhoz nekem például nincs közöm, az egyedül Izának az érdeme. Az irodalmi részben viszont részt veszek, de ennek is Iza a szellemi motorja. Idén Szabó T. Annát és Dragomán Györgyöt hívtuk meg egy közös beszélgetésre, amelyet nagy izgalommal várunk.

S.I.: A tavalyi kamara.hu óta egyre többen keresnek a gyerekprogrammal kapcsolatban: most a Liszt Ferenc Kamarazene mellett a Concerto Budapestnek is fogok ilyen műsorokat szervezni, de megkeresett a Liszt Múzeum is: csodálatos kisgyerekeket, illetve különböző korosztályokat bevezetni a zene és a társművészetek világába. Itt különösen fontos a már említett asszociációs rendszer, és a gyerekek fejével való gondolkodás. Azt szokták mondani, hogy három éves korban még ne vigyünk gyerekeket koncertre, de én ezzel nem értek egyet, hiszen nagyon fontos, hogy már ekkor természetes közegként éljék meg a hangverseny-

termet, még akkor is, ha közben mocorognak, esetleg zajonganak kicsit. Hiszen a mozgás, az élmények azonnali megosztása egy kisgyerek lételeme, ezt nem szabad megvonni tőlük. A gyerekek ilyenkor gyakran a színpad lépcsőire ülnek, így ezáltal is közelebb tudunk kerülni egymáshoz.

V.D.: A szülőktől is sok visszajelzést kapunk, hogy ez más, mint amit általában lehet hallani.

G.: *Az idej gyerekprogramról mit tudhatunk?*

S.I.: A kis piros hegedű és a nagy csúnya cselló című mesedarab tulajdonképpen a Piroska és a farkas című mese zenei átírata, a szövegét pedig Steven Isserlis írta, aki fesztiválunk vendége lesz. Anne Dudley komponálta a zenét hozzá egy trióra, és Steven lesz a nagy gonosz cselló a mesében. Ez lesz az alapmese, ami mellé hozunk más darabokat is. Lesz egy illusztrátor, aki fest a mese alatt, és különböző festményeket vetítünk ki az egyes művekhez. Természetesen interaktív foglalkozásba is bevonjuk majd a gyerekeket. Nagy örömünkre az idej fesztivál új színpaddal is gazdagodik, egy fotókiállításal. A kamarazene arcai címmel a Londonban élő Joanna Bergin muzikus portrékat bemutató képeiből lesz egy válogatás.

G.: *A művészbarátok közül Tabea Zimmermann, Jörg Widmann és Steven Isserlis neve már ismerősen cseng a magyar közönség számára is. A többi meghívott vendég közül kiket emelnétek még ki?*

V.D.: Minden szerénytelenség nélkül mondhatom, hogy olyan előadói gárdánk van, hogy ha valaki például a Salzburgi Ünnepi Játékok vagy a többi fontos koncertterem műsorfüzetét lapozgatja, rendszeresen találkozhat ezekkel a nevekkkel. De nem tudnék kiemelni senkit. A hangsúly a programösszeállításon van, nem a sztárságon. Persze előfordul, hogyha olyan művésznk van, mint tavaly volt a zse-

niális kürtös, Radovan Vlatković, akkor melyek azok a darabok, amelyeknek mindenképp el kell hangozniuk.

S.I.: Valóban nehéz kiemelni bárkit is, de azért hadd említsem meg Sarah Shafer amerikai énekesnőt, akivel én Amerikában a Marlboro Fesztiválon ismerkedtem meg. Sokat dolgoztunk együtt, csodálatos hang, nagyon szeretek vele muzsikálni. Mivel zongoristának készült, hatalmas rálátása és érzéke van a kamarazenéléshez. Igen fiatal és ennek ellenére már komoly karriert tudhat magáénak, rendszeres vendége például a new york-i Carnegie Hall-nak.

V.D.: Tulajdonképpen mindenkivel kapcsolatban el tudjuk mondani, hogy nagyon erős, személyes, hosszú idők óta fennálló zenei barátság van közöttünk. Hiszek abban, hogy évről évre mélyülnek az együttműködések, hiszen rendszeresen dolgozunk együtt az év során a kamara.hu koncertjein túl is.

G.: *A koncertek mellett most mindkettőtök életében megszáporodtak a lemezfelvételek is. Milyen művek rögzítése vár rátok mostanában?*

V.D.: Valóban nagyon sok lemezfelvétel volt mostanában és nagy örömünkre végre készítettünk együtt is egy felvételt a Hungarotonnak, amelynek a kulcsdarabja Beethoven Nagy Fűgája lesz, ami számunkra is óriási kihívás.

G.: *Dénes, Te 2014-ben a bachtrack.org szerint a világ ötödik legkeresettebb zongoristája voltál. Ugrásszerűen növekedett meg ekkor a koncertek száma? Mennyit látott a családod?*

V.D.: Rengeteget dolgozom, de nekem a mennyiség nem értékmérő. Amikor ez szóba kerül, mindig szarkasztikusan nyilatkozom. Mennyiségi szempontból sem érzem objektívnek ezt a statisztikát, hiszen Schiff András nem szerepelt ezen a listán, pedig ő rengeteg koncertet ad. Sosem érdekelték a statisztikák. Valóban sokat játszom és nem titkolom, hogy ebben nagy szerepe van fantasztikus impresszáriónak, Körner Tamásnak, aki minden vágyamat megpróbálja ilyen értelemben teljesíteni. Inkább arra kell ügyelni, hogy olyan beosztást tudjak találni, hogy ez reális maradjon, és a mindkettőnk számára annyira fontos attitűdöt ne kelljen egy percig sem feladnom.

S.I.: Hozzá kell tegyem, hogy a család nagyon jó apukát és férjet lát Dénesben, mivel bármennyi koncertje is van, nagyon aktív részese a családi életnek.

G.: *Kislányotok is nemrég kezdett el barátkozni a csellóval. Bátorítani fogjátok a zenei pályán?*

S.I.: Megtetszett neki a cselló nagyon, és most szeptembertől el is kezdi tanulni a hangszert. Két évvel ezelőtt hallotta Isserlisszel a Dvořák Csellóversenyt, és nagyon nagy hatást tett rá. Akkortól kezdte el mondogatni, hogy ő csellózni szeretne.

V.D.: Amikor Stevennek megírtam, hogy Lincsi csellózni akar, a rá annyira jellemző humorral azt a választ kaptam, hogy örül, hogy ilyen jó ízlése van, hiszen végre hallott egy normális hangszert és rögtön felismerte, mi a különbség.

S.I.: Vicces hogy nemrég a tangóharmonika és a foci is megtetszett neki. Ráadásul nagyon szépen rajzol, találmá-

nyokat kreál mindenféle számára használatos eszközökből, és rímeket farag. Hatalmas fantáziája van. A cselló most egy lehetőség, jó, ha van a kezében egy hangszer, de nem fogunk beülni a cselló-óráira, és nem akarunk semmit sem erőltetni.

G.: Dénes idén megkapta a Bartók-Pásztory-díjat, ami egy teljes mértékig szakmai elismerés. Ha jól emlékszem az elmúlt év sűrűségére, ezt sem pihenéssel ünnepeltétek.

V.D.: Nem titok, hogy sűrű évek vannak mögöttünk, elfáradunk a szezon végére, nehéz összeegyeztetni, hogy keveset vagyok itthon, és közben Izának is rengeteg munkája van. Nagyon nehéz az egyeztetés mindkettőnk részéről. Természetesen, szükségünk lenne több szabadidőre. Ha zenével foglalkozik az ember, eleve kell egy érlelődési időszak, nem lehet mindig csak megnyilvánulni. Minden ember keresztülmegy fordulópontokon, kríziseken, és kellenek olyan időszakok, amikor rálátunk arra, hogy hol tartunk.

S.I.: Meg kell próbálnunk egy keretet találni, állandó feladat, hogy flexibilis keretek között mozogjon a gyerekünk élete is, hogy az utazások alatt is minél többet lehessünk együtt, így gyakorlatilag mindenhová visszük magunkkal.

V.D.: Már volt velünk Amerikában és Új-Zélandon, bejártuk fél Európát. De idén végre tényleg tudunk nyaralni is három hetet egyben. Lincsi eddig Lengyelországban érezte magát a legjobban, mert ott minden nap más jégkrémet kóstolhatott meg és tetszett neki a játszótér. De New Yorkot is imáda.

G.: A kamarazenélés talán egyik legintimebb formája a négykezesezés. Talán nem véletlen, hogy a legismertebb duók házastársak vagy testvérek. Nálatok azonnal egyértelmű volt, hogy akartok együtt muzsikálni?

S.I.: Nem volt egyértelmű, hiszen nagyon korán egymásra találtunk, és én sokáig nem akartam, hogy közösen zenéljünk, viszont hamarosan kikerülhetetlenné vált, hiszen ebben éltünk, állandóan a zenéről beszélgettünk, mindig meghallgattuk egymást. Hála Istennek, nagyon egyforma az ízlésünk, viszont soha nem akartunk állandó duót alakítani. Mindkettőnknek nagyon fontos a pályánk önállósága is. Dénes csodálatos szólókarrierje mellett természetesen a kamarazene fontossága számára sohasem másodlagos, nekem pedig a kamarazenén belül a dalirodalom is fontos szívügyem, a gyerekprogramok pedig egészen újfajta világot nyitnak meg előttem.

G.: Mikor van idő az új repertoár elsajátítására, milyen tavábbi közös és szóló terveitek vannak őszre, illetve közvetlenül a fesztivál előtt és után?

V.D.: Nagyon sok minden lesz. Mindketten játszottunk Svájcban egy kamarazene fesztiválon közvetlenül a kamara.hu előtt, de nagy örömünkre fellépünk Münchenben Keller András meghívására a Concerto Budapest új fesztiválján is. Nagyon fontos, és teljesen új dolog számomra, hogy időnként Alfred Brendel meghívására előadásait illusztrálhatom zongorázással. Most Londonban a h-moll szonátáról fog beszélni, és utána én szólaltatom meg a darabot. Mindig óriási öröm, ha a Fesztiválzenekarral és Fischer Ivánnal játszom, amelyre most nyáron is több lehetőségem volt Liszt- és Bartók-zongoraversenyekkel. De Jörg Widmannal és Tabea Zimmermannal is lesznek koncertjeim a fesztiválon kívül is. Nehéz lenne mindent felsorolni.

S.I.: Nekem is rengeteg fellépésem lesz az említetteteken kívül itthon is és külföldön is, de kiemelném a nagyszerű szlovén klarinétossal, Mate Bekavaccsal tervezett koncerteket, melyeket nagyon várok, mert ő egy komoly kamarazenei kapcsolat számomra.

A kamara.hu idei programjai (november 17–20.)

A Simon Izabella és Várjon Dénes által életre hívott, második alkalommal megrendezésre kerülő fesztivál idén a Fordulópont alcímet viseli Klaus Mann regénye alapján, így a művészeti vezetők olyan darabokat választottak ki, amelyek valamilyen módon a szerző életében vagy akár a mű szellemiségét tekintve, esetleg saját utóéletében fordulópontnak minősül. A Solti György Kamarateremben és a Zeneakadémia nagytermében megrendezendő koncerteken Beethovenól Jörg Widmannig terjed a repertoár, amely a kamarairodalom ismert és kevésbé ismert műveiből egyaránt válogat. A kis piros hegedű és a nagy csúnya cselló címmel hangzik el majd Steven Isserlis meséje a gyerekek és természetesen a gyermeki lélekkel rendelkező felnőttek nagy öröme, de ahogyan tavaly, úgy idén is lesz zenés irodalmi délután, amelynek meghívottjai ezúttal az ismert író házaspár, Szabó T. Anna és Dragomán György lesznek. A fesztiválra olyan kiváló muzsikusokat hívott meg a Simon-Várjon házaspár, mint Fejérvári Zoltán, Viviane Hagner, Holló Aurél, Steven Isserlis, Klenyán Csaba, Kovács István, Henning Kraggerud, Ránki Fülöp, Christoph Richter, Sarah Shafer, Carolin Widmann, Jörg Widmann, valamint Tabea Zimmermann.

Händel, Beethoven, Bellini és Eötvös Buxtonban

Van egy tündéri kisváros Anglia közepén, Derbyshire megyében, amelyet több mint harmincöt éve már nem csupán gyógyító forrásvíze és fürdői miatt látogatnak, hanem különleges operaprogramjai miatt is. A szépen ápolott parkjai révén méltán elhíresült, dimbes-dombos Buxtonban „operák-koncertek-könyvek” szlogennel hirdetik meg a két és fél héten át zajló nyári fesztivált. A rangos esemény minden évben ezreket vonz.

◆ Lindner András / Buxton

A legtöbb programnak a pontosan 902 néző befogadására alkalmas operaház ad helyet, amit a londoni Palladiumot és Coliseumot is megálmódó Frank Matcham építész tervei alapján, 1903-ban nyitottak meg. Idén július 8–24. között a bő hangversenyprogram mellett négy operát adtak elő: Beethoven, Bellini, Händel és a kortárs magyar operaszerző, Eötvös Péter egy-egy darabját, utóbbit ráadásul Egyesült Királyság-beli premierként. Hallható volt koncertszerűen Vivaldi opera-kantátája, a La Sena festeggiante is. A legnagyobb érdeklődés Beethoven Fideliojának ösváltozatát (Leonore) övezte, amit emlékezetes rendezésben és színvonalas szereposztásban, öt estén kínáltak. A darabot először 1805-ben, a Theater an der Wienben vitték színre, s akkor egyáltalán nem aratott sikert. Bár a zenetörténészek az utóbbi két évtizedig az ösverziót csupán a Fidelio törékeny első változatának gondolták, újabban megnőtt az érdeklődés iránta, több lemezfelvétel is készült a Leonore-ból. Nicholas McGegan szerint sokkal tisztább és intenzívebb a műben megbúvó emocionális tartalom, mint a mostanában mindenütt játszott kétfelvonásos Fidelioiban, és ezt vallja a buxtoni előadásokat dirigáló Stephen Barlow is. Stephen Medcalf a Leonorét különös fantáziájátékként vitte színre, azt igyekezett bemutatni, ami a zeneszerző lelké-

Jelenet a Fidelio ösváltozata, a Leonore buxtoni előadásából

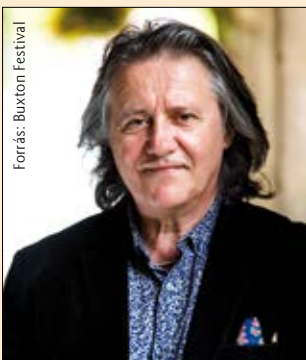
ben zajlik. A napóleoni korba helyezett előadás a második Leonora-nyitánnyal indult (1805-ben is ezzel játszották), és eközben látjuk Beethovent, amint fortepianója előtt ülve fültrombitájával, valamint a heiligenstadti végrendelet megírásával bajlódik, s közben egy szeretett hölgyről álmódozik. A hegedűjén játszó, hirtelen felbukkanó Leonore azt sejteti, mintha róla lenne szó; utóbb Florestan felszabadulá-

Villáminterjú Stephen Barlow művészeti igazgatóval

Gramofon: Hová helyezi Buxtont az európai operafesztiválok sorában?

Stephen Barlow: Ha a vezénylest, a rendezést, a színpadképet és az énekesek produkcióját nézzük az operákban, illetve a koncertek színvonalát vetjük egybe, nem kell szégyenkeznünk. Ráadásul mi három lábón állunk, mert az opera van a centrumban, de ott vannak a hangversenyek és a könyvbemutatók is. Edinburgh és Bath is szép zenéket kínál, de ők ezeket nem párosítják könyvújdonságok rendszeres prezentációjával.

G.: Valóban jó ötlet átjárást kínálni zene és irodalom között. Az utóbbiból származó bevételek szubvencionálják az ope-

Forrás: Buxton Festival

raprodukciókat, az irodalmi beszélgetések pedig bővítik a választékot.

S.B.: Az ismert írókkal való személyes találkozásokhoz kamarakoncertek kapcsolódnak, az esti operaprodukciókba pedig műismertető előadások vezetnek be a nézőt. Legfeljebb amiatt panaszkodnak néhányan, hogy nincs idejük egy kiadósabb ebédet vagy vacsorát elfogyasztani.

G.: Ön 2012 óta igazgatóként és karmesterként is felel a fesztivál művészi színvonaláért, és ebben az ír Randall Shannon ügyvezető igazgató segíti. Az írországi Wexford operafesztiválja és Buxton között érezhető hasonlóságot az ő személye is magyarázza – a publikum mindkét helyen szeret felfedezni kevésbé ismert darabokat.

A Buxtoni Operaház – gyöngyszem a múlt század elejéről

sa pedig mintha Beethoven megváltásával lenne azonos. Amit az ösváltozat nyújt – említi Medcalf a fesztivál bulletinjében –, az csapongó, ugyanakkor drámaibb a végső verziónál. A mellékszereplők határozottabban megformált karakterek. Pizarro gyáva durvasága jobban kifejezésre jut, Rocco jószívűségét hatásosabban árnyalja komikus pénzsóvársága és sznobsága, Jacquino több zenét kap és Marzelline szerelmes érzései is finomabbak Fidelio iránt a bájos duettben. Végül az első változat is ugyanahhoz a spirituális csúcsponthoz vezet, mint a Fidelio, de az út odáig a rendező szerint érdekesebb.

A buxtoni Leonore hangzásélményét behatárolja a kisebb színházi tér és színpad, illetve az, hogy a zenét nem nagy

létszámú szimfonikus, hanem maximum 40 fős kamarazenekar szólaltatja meg. A Wagner Hangok nyolcadik nemzetközi versenyén győztes Kirstin Sharpin győzte a virtuóz címszerepet, a Komm Hoffnung magasságai azonban már kisebb nehézséget jelentettek számára. Florestan jelenete és áriája az ősváltozatban kevésbé heroikus, mint a Fidelióban. David Danholt meg is birkózott vele, utóbbiban azonban véleményem szerint könnyűnek találatna. Az O namenlose Freude szépséges dallamíveit viszont mindketten a megkövetelt hősies hangon tolmácsolták. Scott Wilde Roccóként biztos pontja volt a produkciónak, hihetően alakította a szerethető, de könnyen megvásárolható öregember figuráját, és a Fidelióért epekedő Kristy Swift is meggyőző

S. B.: Van azért különbség is. Wexfordban gyakran vesznek műsorra rég elfeledett operákat, a mi közönségünk viszont nem a totálisan ismeretlen darabokra kíváncsi. Ezért adtuk elő most a Fidelio ösváltozatát, amit én dirigálok, jövőre pedig Verdi Macbethjének első verzióját visszük színre. Hasonlóra törekszem a koncerteknél is.

G.: Önök nemcsak a fesztivált üzemeltetik, hanem egy Opera Companyt is. Két állandó zenekaruk is van: a Northern Chamber Orchestra és az English Concert. És mi a helyzet a szólistákkal meg a kórossal?

S. B.: A magánénekeseket szerződttetjük egy-egy operára, az énekkart viszont meghallgatások után magunk állítjuk össze ambiciózus angol énekesekből. Arra is van mód, hogy néhányan a darabok kisebb szerepeiben is bemutatkozzanak. Igyekszem felkarolni a fiatalokat. Jövőre Mozart Lucio Sillájában például két korábban már sikerrel debütált fiatalnak adom meg újra a lehetőséget, akikre

ráadásul 2018-ban, a tervezett Idomeneo-produkcióban is számítok.

G.: Várnak külföldről is közönséget?

S. B.: A világ minden részéből érkeznek hozzánk. Az egyik utazási iroda a minap közölte, hogy 2017-ben 250 operakedvelőt hoz Svájc-ból, de persze a legtöbben a szigetországból jönnek. Gyűlölöm a Brexitet, nem szabadna visszalépni kétszáz évet. A művészvilág nyitott: mostani Leonorénk új-zélandi, Florestanunk dán, a Bellini-opera tenorja pedig portugál származású.

G.: Terveznek-e más zenei fesztivált is a nyári mellé?

S. B.: Irodalmi hétvégéink már vannak, de szeretnénk rendezni vonósnégyes-hétvégeket és kisebb kamarazenei fesztiválokat is. Ha több pénzünk lesz, jövő augusztusban operettfesztivál is szóba jöhet. Álmom, hogy jelentős kulturális központtá emeljük Buxtont.

Foto: Robert Workman

Sarah-Jane Brandon (Júlia) és Stephanie Marshall (Rómeó) Bellini zenedrámájában

Marzelline-ként. Nem igazán tetszett viszont az izlandi Hrolfur Saemundsson Pizarro szerepében, de a végig jelesre vizsgázó kórossal megformált vérszerződéses jelenete emlékezetes marad.

Az igazi csemege **Bellini: I Capuleti e i Montecchi** című kétfelvonásos operája volt. A brit színpadokon ritkán adták elő, a Royal Opera Covent Garden 1984-ben vitte színre, és utána csak néhányszor volt ott látható, az Opera North társulata 2008-ban adta elő, az ENO (Angol Nemzeti Opera) pedig csak koncertverzióban mutatta be. A darab áradó melódiai sajátosan szolgálják a drámai történéseket. Ilyennek tekinthető az első felvonás fináléja, amikor a Montecchi katonák szinte észrevétlenül beszivárognak a Capuletek főhadiszállására, de megrendítő Giulietta és a haldokló Romeo záróduettje is. Harry Fehr rendező szerint Shakespeare színműve és Felice Romani librettója között abban van a döntő különbség, hogy ez utóbbiban nem egyszerűen két eminens veronai család elmérgesedő viszáljáról van szó, hanem többről: a pápát támogató guelfek és a német-római császár oldalán álló ghibellinek közt dúló vad polgárháborúról. Romeo itt nem csupán szerelmes ifjú, hanem kemény harcos, a Montecchi klikk vezére.

Hatodik operájára, az I Capuletire Bellini a híres velencei La Fenicétől kapta a megrendelést. Az 1830. március 11-i premiért a karneváli szezon végéig még hét nagy sikerű előadás követte. 1984-ben Agnes Baltsa és Edita Gruberova, újabban Elina Garanca és Anna Netrebko énekelte lemezre Bellini operáját. Buxtonban Sarah-Jane Brandon behízelgő szopránja – ha nem is kelhetett versenyre sem Gruberova,

sem Netrebko hangj kvalitätsaival – kiemelkedően szép volt, sugárzott belőle a finom líra. A kanadai mezzoszoprán, a karcsú Stephanie Marshall pedig mind hangilag, mind színészilag még ezen is túlment a nadrágszerepben. Energikus és kellően férfias volt, nem melleleg könnyedén győzte a magasságokat. Tebaldo szerepében a portugál Luis Gomes nem tudott hozzájuk emelkedni, de szerepformálása elfogadható volt. A férfikar ezúttal is remekelt, a Justin Doyle vezette Northern Chamber Orchestra pedig nagy átéléssel szólaltatta meg Bellini áradó zenéjét. Donizettit elvarázsolhatta Bellini operája, mert Giulietta hárfakiséretes áriája szinte újjászületett öt évvel későbbi Lammermoori Luciájában, és a második felvonás kvintettje is előfutára lehetne a híres szextettnek. A mindössze néhány székéből és egy pompás csillárból álló, az 1830-as éveket idéző díszlet hol a Capulet-vezér palotájának nagytermeként, hol katonai főhadiszállásként, hol pedig kápolnaként szolgált. A jelmezek modern katonákra emlékeztettek, Giulietta ruhája viszont Bellini korát idézte.

Händel Tamerlanóját erős húzásokkal – az eredeti négyről – kevesebb mint háromórásra rövidítették. Tamerlano, avagy a történelemből mongol fejedelemből ismert Timur Lenk és Bajazet, vagyis I. Bajazid oszmán szultán véres csatákkal teli történetének drámaisága azonban megmaradt, amely igazából a második felvonás tróntermi epizódjában és Bajazet halálának nagyjelenetében ért a tetőpontra. Francis Matthews rendező nem „a harc az élet igazi fűszere” mondást hirdető kegyetlen katonát, hanem a művészetek és tudományok patrónusát, a műgyűjtőként ismert

férfiút állította élénk – Rupert Enticknap fiatal brit kontratenor személyében, aki könnyed eleganciával és magabiztos technikával adta elő a korántsem könnyű áriát. Paul Nilon a Mozart-szerepekben is jeleskedő lírai tenor volt Bajazet, aki az öngyilkosságot is vállalva emelkedik Tamerlano fölé. Sajnos az első felvonásban még kissé bizonytalanul énekelt, azután megtálosodva, egyre határozottabban szárnyaló énekével és drámai színészi vénájával az előadás hőségé emelkedett. Laurence Cummings és együttese, a fesztiválon nagy sikerű önálló esten is megmutatózó English Concert pompásan tolmácsolta Händel zenéjét.

Élénk érdeklődés, 70 százalékos ház vagyis közel 650 néző kísérte nagy figyelemmel – és Vajda Gergely kiváló angol fordításának köszönhetően néha hangos kacagással – **Eötvös Péter** itthon eddig nem játszott **The Golden Dragon (Az aransárcánya)** című operájának szomorú, mégis sajátos humorba csomagolt produkcióját. Az 1979 óta létező buxtoni fesztivál programjában legutóbb 1982-ben szerepelt magyar opera: akkor Kodály Zoltán Hány Jánosát és Székely fonóját adták elő. A mostani vendégprodukcióban a Walesi Zenés Színház kiváló énekes-színész társulata és a Geoffrey Paterson vezette 15 fős ensemble pergő előadást varázsolt a színpadra. A Roland Schimmelpfennig színdarabján alapuló, másfél órányi, egyfelvonásos, a prológgal együtt 22 jelenetből álló kortárs operában öt énekes tizennyolc különböző szerepben mutatkozott meg – bravúros gyorsasággal öltözve

más és más jelmezekbe. A zeneszerző szülte librettó ráadásul különös aktualitást nyer manapság, hiszen egy európai városba keveredő kínai fiúról szól, aki vendégmunkásként egy kínai-thai étteremben, Az aransárcányaiban vállal munkát. Fáj a foga, de nincs biztosítása, ezért orvoshoz nem mehet, a szakácsok igyekeznek segíteni, és egy harapófogóval ki is húzzák a rossz fogat, ebbe azonban a fiú belehal. Tetemét egy patakba dobják, és a fiú ily módon gazdag költői fantáziával eljut szülőhazájába. A zárójelenet a számos gamelán-effektust és gongokat is alkalmazó opera csúcspontja, amit nagy átéléssel tolmácsolt Llio Evans. Eötvös darabját a tervek szerint 2017 márciusában Dél-Korea, ősszel pedig az Egyesült Királyság több városában is bemutatják.

Buxtonban minden a nézőket szolgálta: a pontos kezdések, az eredeti szövegek képernyőkön kivetített angol fordítása vagy éppen a nézőtéri székek háttámlájához rögzített és onnan egy fontért kézbe vehető látszóvek. A fesztivál ügyvezető igazgatója, Randall Shannon egy rövid beszélgetésben azt is megemlítette, hogy a drága jegyek miatt a gazdagok operafesztiváljának tekinthető Glyndebourne-nal szemben náluk nincs elegáns esti öltözetet megkövetelő „dress code”. A ledrágább jegy 68 font, de a fiatalok becsábítását célozza, hogy a 30 év alattiak bármelyik programot 5 fontért meglekinthetik. A fesztivál baráti köre pedig különösen szélesnek mondható: 2500 fővel ők a csúcstartók az angliai rendezvények között. ■

ÓBUDAI TÁRSASKÖR
Otthon a kultúrában

1036 Bp. Kiskorona u. 7.
Telefon: 250 0288
obudaitarsaskor.hu jegymester.hu

HÁZIMUZSIKA MÁCSAI JÁNOS ZENETÖRTÉNÉSSZEL

2016. október 26., szerda 19 óra
A Kállai Vonósnégyes hangversenye

Kállai Ernő, Szajkó Géza – hegedű
Dráfi Kálmán – brácsa
Balázs István – gordonka

2016. november 4., péntek 19 óra
Járdányi Pál emlékkoncert

Közreműködnek:
Járdányi Zsófia – hegedű
Barta Gábor, Lukácsné Pál – zongora
Lukácsné György – gordonka

nka Támogató: Nemzeti Kulturális Alap

Mese, Esterházy-prófécia és valóság Salzburgban

A Salzburgi Nyári Ünnepi Játékok vendégserege idén is több mint 150 produkecióból válogatható. Az operák, a koncertek és a színházi műfaj a régmúlttól a kortárs művészetig neves előadókkal, szupersztárokkal és kiemelkedő fiatal tehetségekkel kényeztette a kultúrára fogékony közönséget.

➤ Dr. Székely György / Salzburg

Az előadások a salzburgi hagyomány szerint idén is néhány központi téma köré csoportosultak: a tíznapos egyházzenei sorozat centrumában az európai keresztény zene állt. Haydn Teremtés-oratóriumát Fischer Ádám vezényelte. A modern zenei sorozat két kortárs doyen, a 90 éves Kurtág György és Friedrich Cerha, valamint Eötvös Péter és egy fiatalabb, de már nemzetközi hírű művész, az angol Thomas Adés köré épült. Valamennyiük művészetét több koncert és egy oratórium (Eötvös Péter: Halleluja), valamint egy opera (Adés: Az öldöklő angyal – Bunuel 1962-es kultfilmje után) fémjelzte.

Nekünk kerítés kell?

Kiemelkedő sikert ért el Eötvös Péter oratóriuma, amelyet a Bécsi Filharmonikusok felkérésére írt. Három évig dolgozott a számára új műfajt jelentő kompozíción, amelynek szöveggönyvére Esterházy Pétert kérte fel. A közös munka eredményét az Ausztriában is hatalmas tiszteletnek örvendő Esterházy sajnos már nem érthette meg. A bemutatót az ő emlékére ajánlották és a fesztivál elnökasszonya beszédében méltatta a „világirodalmi jelentőségű magyar író”. Az oratórium szövege igazi Esterházy-szarkazmusokkal teli anyag, Eötvös eleinte félt, hogy csak a magyar közönség szá-

mára lesz érthető. Főszereplője egy középkori szerzetes, a „dadogó Notker”, akit a zenészek és a dadogók szentjeként később boldoggá avattak.

A mű igazából profán anti-oratórium: tele humoros utalásokkal, máskor az európai tragédiákat idézi egy részeges, káromkodó angyal, a dadogó próféta és egy narrátor előadásában. A kórus – a Magyar Rádió Énekkara, melynek kiváló teljesítményét külön is méltatták – hol különféle kórok valós és kitalált Halleluja-fragmentumait énekli, máskor a jelenkor politikai életét parodizálja. A dadogó próféta (Topi Lehtipuu kiváló finn tenor alakításában) mindenre későn reagál; a 2001. szeptember 11-i terrortámadás alatt bizarr történet zajlik, a közönség hol sír, hol nevet.

A 2010-ben született Esterházy-szöveg mára beteljesedett próféta lett: „Nekünk határok kellenek. Mindenhová kerítéseket húzunk, a kerítést is bekerítjük... Talán most először nincsen mit mondanunk a jövőről”. Peter Simonischek személyében Ausztria egyik legnevesebb színészét kérték fel narrátornak, míg Iris Vermillon érdes alhangja különleges színezetet adott a földre érkezett, a prófétát faggató angyalnak. Daniel Harding karmester a bécsiek élén – amúgy Brahms és Mahler művek szomszédságában – óriási közönség, majd kritikai sikert aratott. Az oratóriumot ősszel itthon is hallhatjuk, Budapesten a bécsieket azonban már maga a szerző fogja vezényelni.

Jelenet Eötvös Péter: Halleluja – Oratorium balbulum című művének ősbemutatójából

Richard Strauss műve, a Danaé szerelme a valóságtól menekülő, mitológiai témát feldolgozó opera

Egy jobb világ?

„Majd találkozunk egy jobb világban” – fordult a 80 éves Richard Strauss a Bécsi Filharmonikusokhoz 1944-ben, a Danaé szerelme főpróbája után, melyet akkor nem követhetett bemutató. A több éven át készült operát Salzburgban kívánták a közönségnek bemutatni, ám a Hitler elleni Stauffenberg-merénylet miatt a Salzburgi Ünnepi Játékokat betiltották. A valóságtól menekülő, mitológiai témát feldolgozó szerző utolsó műve így életében nem került előadásra, és azóta is ritkán látható operaszínpadon. A kissé bonyolult librettó és a magas követelményeket támasztó énekes szólamok lehetnek ennek okai. A zene – amint arról Hans Welser-Möst karmester nyilatkozott – a legerősebb, legcsodálatosabb Strauss-muzsikákhoz tartozik; a mester utolsó éveinek egyik remekműve.

Öt éve Berlinben modern, jelen időnkre utaló rendezést, Salzburgban pedig az angol Alvis Hermanis látványos, aranyban, az arab mesék öltözeteiben tobzódó, fehér elefánt, élő szamár szereplésével felturbózott előadást láthatunk. Strauss zenéje és a bécsiek, valamint a két főszereplő, Krassimira Stoyanova (Danaé) és Thomas Koniczny (Jupiter) teljesítménye átütő sikert aratott. Hazánkat egy mutatós szerepben Celeng Mária szopránénekesnő képviselte – kiválóan.

Mozart da Ponte operáinak sorozatát a leköszönő színpadi művészeti vezető, Sven-Eric Bechtolf egy vadonatúj, bájos Cosí fan tutte előadással tette teljessé. A Don Giovanni két éve egy garnizállóba helyezett, akkoriban kritikusan fogadott produkcióján a rendező kicsit változtatott idén. De ez nem függött össze azzal, hogy a Don Giovannit alakító Ildebrando D'Arcangelo és Luca Pisaroni Leporello alakjában a korábbihoz képest még érettebb és még nagyobb formátumú alakítást nyújtott.

Nem hiányozhatott a „sztár-produkció” sem a nyárból: Anna Netrebko a Manon Lescaut (Puccini) koncertszerű előadásában tündöklött – a szó szoros értelmében. A nagy várakozásnak nemcsak a világhírű művésznő hangja, hanem valószínűleg minden idők legdrágább fellépőruhája is tárgya volt. A fesztivált szponzoráló Swarovsky cég 35 ezer kristállyal ékesített fekete luxus estélyi ruhát tervezetett Netrebko számára. Ám szinte még a kristályok csillogását is

elhomályosította a kíváncsiság Anna Netrebko új férje, az azerbajdzsáni Yusif Eyvazov iránt, aki feleségével egy színpadon, a szerelmes lovag, Des Grieux szerepét alakította. A kritika szerint a fiatal művész intenzív hangerővel, de nem kiforrott hangkultúrával rendelkezik. A közönség azonban a jelen produkcióval is nagyon meg volt elégedve, óriási ovációval díjazták a fiatal azeri teljesítményét. Láthatóan nem marad „a Netrebko férje” – saját jogon is népszerű énekesse válhat. Netrebko alakítása viszont a legkényesebb kritikuskokat is lefegyverezte, és a librettóhoz nem mindig illő luxusruhát is feledtetni tudta. Kiemelendő Marco Armiliato és a Münchener Rádiózenekar kiváló muzsikálása is.

Ritkaságok Schiff Andrásról

Schiff András két koncertje is új világba vezette a közönséget. A kiváló, 20 éve működő Jerusalem Vonósnégyessel Brahms f-moll zongoraötöse mellett egy szinte ismeretlen művet adott elő: Mieczyslaw Weinberg 1944-ben íródott zongoraötösét. A zsidó származású lengyel zeneszerző családja elpusztult a II. világháborúban, ő maga a Szovjetunióba menekült. Sosztakovics, akinek egyébként szomszédságában lakott, nagyra értékelte művészetét – nem úgy, mint a rendszer. Ő sem lett a rezsim kedvence, így nagy számban írt kamaraműveit, operáit, szimfóniáit ritkán mutathatta be. Egyszer-egyszer azonban olyan nagyságok, mint Gilelsz, Rosztropovics, Kogan, Kondrasin interpretációiban hallhatóak voltak. 1996-ban hunyt el Moszkvában. Halála után tíz évvel került a nemzetközi figyelem középpontjába Az utazó című, holokausztról szóló operájával, amelyet Moszkva után a Bregenzi Fesztiválon, majd Londonban is bemutattak. A 45 perces, szinte ismeretlen zongoraötöst Schiff András javasolta a Jerusalem kvartettnak a Salzburgi program számára. Az eredmény nem maradt el: a bemutató zajos sikert aratott.

Szintén 20. századi zene szerepelt Schiff András második koncertjén – nem mindennapi körülmények között. Debussy nyolcéves kislányának, „Chochou” Claude-Emmanak írt egy meseballettet, melyet Schiff a Salzburgi Marionett Színház báboisaival mutatott be a fesztivál egyik csemegéjeként. A Játékatona és Pulcinella szerelme különleges színfolt lett a Salzburgi Játékok történetében, mivel a nemzetközi hírű helyi bábszínház először jelent meg a nyári ünnepi műsor részeként. Debussy Gyermekmekkuckó, valamint Schumann: Pillangók ciklusának előadása után az utóbbiból is létrehoztak egy kis bábjátékot két testvér szerelmi rivalizálásáról. A Mozarteum lelkes közönsége azonosulni tudott a zongoramuzsika és a bábjáték mesevilágával, egy kicsit elszakadva a nem mindig szívderítő földi valóságtól.

„Isten veled Európa!” – hangzik el a Danaé szerelme harmadik felvonásában. De Salzburg még remél és mesél: Cecilia Bartoli, a Salzburgi Pünkösdi Ünnepi Játékok művészeti igazgatója már a 2017. év parádés programját hirdette meg az alábbi címmel: „Wonne der Wehmut” – A bánat gyönyöre (Goethe). A jegyek már megrendelhetők...

Felhőkarcolók és feltörekvő operacsillagok

Fűre terített pokrócok, piknikkosarak, sok-sok gyerek, temérdek érdeklődő. A Brooklyn-híd lábánál elterülő parkban rengetegen gyűltek össze, hogy Mozart-, Puccini-, Verdi-áriákat hallgassanak, s a szabadtéri hangversenyhez különleges háttérrel nyújtott a manhattani felhőkarcolók sora. Nem is akármilyen előadásban hangzott fel a zene: a New York-i Metropolitan Opera nyárköszöntő sorozatában a dalszínház fiatal tehetségei léptek pódiumra.

◆ Réfi Zsuzsanna / New York

Bár májustól július elejéig az American Ballet Theatre-é volt a MET színpada, New York lakói így sem maradtak zene nélkül, hiszen – ahogy már évek óta – a dalszínház művészei a város mind az öt kerületében szabadtéri koncerteket adtak; augusztus végén, szeptember elején pedig a Lincoln Center előtti téren várták/várják a Nyári HD Fesztiválra az érdeklődőket.

Az áriaestek sora a Central Parkban kezdődött június 22-én, két nappal később pedig ugyanaz a program, ugyanazokkal az előadókkal került színre a Brooklyn-híd lábánál fekvő parkban, s ezt a koncertet hallgathattam meg. Némi aggodalommal kerestem a hangverseny helyszínét, azonban a MET remek szervezésének köszönhetően mindenütt hostessek várták az érdeklődőket, akik nemcsak útbaigazítottak, hanem a nyári programjaikról szóló, részletes műsorfüzetet is kínáltak. Ebből kiderült, a gálán fellépő amerikai tenor, Ben Bliss két éve debütált a Metropolitan Operában, a most induló szezonban Tamino lesz A varázsfuvolában és A bolygó hollandi Kormányosa. Az orosz bariton, Alexey Lavrov három esztendeje énekelt először a New York-i dalszínházban, s a szezonban Schaunard-t alakítja a

Bohéméletben. A harmadik énekesnek, Angel Blue-nak ez az első MET-es fellépése, a Lincoln Center-beli épületben később mutatkozik majd be. A milánói Scalába azonban visszatér ősszel, ahol a Porgy és Bess Claráját kelti életre. Zongorakisérőjük, Dan Saunders pedig már több mint harminc esztendeje muzsikál a Metropolitan Operában, s olyan művészek fellépéseit kísérhette, mint Kiri Te Kanawa, Marilyn Horne vagy Thomas Allen.

A parkban – ahonnan látni lehetett a messzeségben a Szabadság-szobrot, a manhattani felhőkarcolókat és az East Rivert – szépen megvilágított színpad épült, s kiváló hangosítással élvezhette a közönség a produkciókat. Zenés piknik vette kezdetét, s a családok, baráti társaságok élvezték a közkedvelt darabokból összeállított, de azért egy-egy ritkábban hallható számot is tartalmazó műsort. Az egykori szépségkirálynő, Angel Blue nyitotta az estet Júlia keringőjével Gounod-operájából, s már pódiumra lépésével hatalmas tetszést aratott. Különleges, egyedi színű hangjával, sugárzó színpadi jelenlétével az est legkiválóbb énekesének bizonyult. Előadásában a Cosí- és a Carmen-részlet, a kihagyhatatlan Lauretta-ária, a West Side Story vagy A víg özvegy duettje mind kiválóan szólalt meg. Képes volt egyetlen ária alatt is atmoszférát teremteni, emlékezetes alakításait a publikum lelkesen ünnepelte. Honfitársa, Ben Bliss az esten is bizonyította, hogy kiváló Mozart-tenor, szépen csengő vocéval, lírai finomságokkal, s izgalmas volt előadásában a Sába királynőjének egy részlete. A harmadik pódiumra lépő, Alexey Lavrov talán Rahmanyinov Aleko című operájának részletében bizonyult a legjobbnak, drámai hévvel, karakteres, gazdag hanggal énekelt. Dan Saunders pedig igazán érzékenyen, az énekesek legkisebb rezdülésére is azonnal reagálva zongorázott.

A koncert végére besötétedett, s a felhőkarcolók fényében addig tapsolt és ünnepelt a közönség, míg minden művész ráadásal búcsúzott. Kiváló kezdeményezés a MET sorozata, hiszen az ingyenes, szabadtéri koncertek annak is lehetőséget biztosítanak a klasszikus zene megismerésére, aki nem biztos, hogy meg tudja fizetni a Lincoln Center-beli belépőket, és garantáltan új hívekkel gazdagítja az opera szerelmeinek táborát.

Igazi zenés piknik volt ez: családok, baráti társaságok élvezték az operaslágereket

Bővebb információ: www.metopera.org

„Lásd, ez az én birodalmam!”

Komlósi Ildikó és *A kékszakállú herceg vára* sikere a londoni Royal Albert Hallban

„A világ legnagyobb komolyzenei fesztiválja” – hirdeti a BBC sorozatát, amely közel két hónapon át valóban a legnagyobb neveket, legizgalmasabb koncerteket kínálja. Ennek keretében került színre a zsúfolásig megtelt a Royal Albert Hallban Charles Dutoit vezényletével *A kékszakállú herceg vára*, s Bartók koncertszerűen, magyar nyelven előadott operája Komlósi Ildikóval Judit szerepében nagy sikert aratott.

◆ Réfi Zsuzsanna / London

Komlósi Ildikó – szép magasságok, szívbemarkoló pianók

58 nap alatt 91 koncert – BBC Proms július 15-én kezdődött, monstre rendezvénye szeptember 10-ig várja az érdeklődőket. Számos hangversenyt élőben közvetítenek, a zárónapon pedig nemcsak a Royal Albert Hallban kerül színre operagála (többek között Juan Diego Flórezzel), hanem a Hyde parkban és más szabadtéri helyszíneken szintén felhangzik a muzsika. A fellépők névsora ugyancsak lenyűgöző, megtalálható köztük Marta Argerich, Olga Borodina, Bryn Terfel, Sarah Conolly, Valery Gergiev, Esa-Pekka Salonen, Sir Eliot Gardiner, Bernard Haitink, Sir Simon Rattle, Daniel Barenboim vagy Gustavo Dudamel is. A rangos fesztivál magyar művekben és művészekben is bővelkedik. Liszt és Ligeti kompozíciói mellett Bartók darabjai is több alkalommal kerültek színre; augusztus 26-án a BFZ koncertezett Ficher Iván vezényletével; három nappal később pedig Schiff András adott Beethoven-estet.

Bartók egyetlen operája augusztus 3-án hangzott fel, s ennek a hangversenynek magam is a hallgatója lehettem. A Royal Albert Hall nézőterén nem nagyon lehetett üres helyeket találni, több mint ötezer ember volt kíváncsi a Charles Dutoit dirigálta estre, amelynek első részében Dvořák h-moll gordonkaversenye kapott helyet. Különleges ez a helyszín, hiszen itt az állójegyeket nemcsak a legfelső emeletre lehet váltani, hanem a koncertdobogó előtti részre, ami meg is telt mindenféle korosztályt felvonultató, feszülten figyelő tömeggel. A német Alban Gerhardt tolmá-

csolásában ihletetten szólalt meg a cseh zeneszerző darabja. Játéka még szívhezszólóbbá varázsolta a csellóverseny melankolikus dallamait, hangsúlyozta a mű karaktergazdagságát, sokszínűségét. Virtuóz előadásmódját szinte lélegzetvisszafojtva hallgatta a londoni publikum, hogy az utolsó hangok elhalkulta után bravózásos, lábdobogásos ünneplésben törjön ki. A sikerben jelentős szerepet játszott a Dutoit irányította Royal Philharmonic Orchestra: végig kamarazenei igényesség, figyelem jellemezte az előadást.

A kékszakállú herceg vára elején némiképp meglepő volt, hogy a címszerepet életre keltő, kanadai basszbariton angolul mondta el a Prológot, utána azonban magyarul hangzott fel a mű. A Covent Gardenben és a Metropolitanban is rendszeresen foglalkoztatott John Relyea 2009 óta már több alkalommal alakította a Kékszakállút, s egészen jó magyar kiejtéssel énekelte végig a szerepet. Kősziklaszerű, mozdíthatatlan herceget formál, gazdag, bársonyos hanggal. Komlósi Ildikó sok-sok éve bújjuk Bartók hősnőjének bőrébe, ezernyi színét képes megjeleníteni a szerelem, a kapcsolat alakulásának, változásainak. Alakítását most is intenzív színpadi jelenlét, szép magasságok, szívbemarkoló pianók jellemezték. S ahogy felhangzott előadásában: „Szép és nagy a te országod” vagy „Én, jaj, koldus, kopott vagyok” – megállt a levegő.

Dutoit az együttessel most is mesteri zenekari színeket kevert. Mindent megfestett a pódiumon: a vigasztalan sötét, komor várat, a tündöklő kincseskamrát vagy a könnyek ködbe burkolózó tavát. S szinte a mennyezet hatalmas, kék fényben tündöklő, fehér gömbjeit is megremegtette, olyan átütő erővel hangzott fel az ötödik ajtó C-dúr akkordja... A koncertdobogó előtti rész publikuma pedig végigállta az estet, lelkesen olvasva az opera szöveggönyvét, értve és élvezve Bartók kompozícióját. Erről a hosszas ünnepelés is tanúskodott, amellyel a művet és az előadókat köszöntötték. A BBC élőben is közvetítette a koncertet, s honlapjukon is elérhető volt néhány hétig. A magyar mezzo pedig folytatja a Kékszakállú sorozatát Dutoit-val, hiszen október végén két alkalommal Bostonban énekl majd Juditot, akkor Matthias Goerne lesz a herceg. ■

Zenei gesztusművészet

Demény Balázs zongoraművész pályakezdéséről és a versenyek fontosságáról

Párhuzamosan végezte el a Zeneakadémiát és a berlini Universität der Künste szólószongora szakát – ősztől pedig már a budapesti intézmény doktoriskoláját kezdi. Demény Balázs több rangos nemzetközi megmérettetésen szerzett díjakat, debütálhatott a Zeneakadémia Nagytermében, a Müpában és a müncheni Gasteigban is. A fiatal zongoraművész minden előadásán arra törekszik, hogy meggyőző legyen és eredeti, s zenei gesztusai összhangban álljanak mindazzal, ami megszólal. Egyre több a koncertje: ősszel Japánban is bemutatkozhat, de amíg lehet, addig még szeretne versenyezni.

✦ Réfi Zsuzsanna

Gramofon: Előnyt vagy hátrányt jelent, hogy édesapja, Demény Attila szintén zongoristaként kezdte a karrierjét, s ma zeneszerzőként, operarendezőként a zeneélet ismert alakja?

Demény Balázs: Mindkettőt. Már nagymamám is zeneelméletet tanított, és Kodály Zoltánnal dolgozott együtt népdalgyűjtőként, feldolgozva Aranyosszék népzenejét. Ahogy ez lenni szokott, sok szakmai vita volt közöttünk, de sokat is tanultam ezekből a beszélgetésekből, és nem utolsósorban egyfajta igényt ébresztettek fel bennem a zene iránt. Édesapám operarendezőként felhívta a figyelmemet arra, hogy mennyire fontos a kisugárzás, hiszen valaki csak azzal, hogy kilép a pódiumra, magára irányíthatja a tekinteteket. Magam is úgy vélem: a zongorajátékban szintén nagyon lényegesek a gesztusok.

G.: Mit ért ezalatt?

D. B.: Egy hegedűt megszólaltatni évek munkája, míg látszólag a zongorán egy hangot bárki leüthet, akár egy kanállal is. De nekem el kell hinnem és hitetnem a hallgatósággal, hogy az az egy hang – ami mellesleg folyamatosan halkul a fizika törvényei miatt – tovább él, erősödik, vagy egy teljes zenekart utánoz. Ezért bonyolult lélektani és zenei folyamat, hogy miért érezzük folyamatosnak a zenét, végső soron azonban emiatt ez egyfajta zenei gesztusművészet.

G.: Milyen interpretációra törekszik, s ön szerint mivel, hogyan lehet megnyerni ma egy versenyt?

D. B.: Csakis a szerző által leírtakból lehet kiindulni, de azért azt gondolom, hogy be kell látni, hogy az értelmezés létfontosságú, anélkül nincs előadás. De létezik egyáltalán „klasszikus” előadás? Egy modern értelmezés mást jelent ma, mint amit jelentett ötven évvel ezelőtt. Változott az ízlés, de a zeneértés és a zenesztétika is. Ami azonban nem változott: az a hitelesség. Ezt ma ugyanolyan fontosnak tartom. Egy hitelesen, őszintén megformált előadás kortalan, időtlen marad, és ezért is szép az előadóművészet.

Forrás: Gramofon-archív

Demény Balázs: „Egy hitelesen, őszintén megformált előadás kortalan”

G.: Hogyan épít karriert ma egy zongorista?

D. B.: Nem szeretem a karrier szót, mert úgy gondolom, hogy elveszi a figyelmet arról, amiről valójában ez a szakma szól. Ez inkább egy felfedezőút, ahol az ember néha megtorpan, és aztán újult erővel újrakezd mindent. A karrier az jó esetben ennek egy velejárója, de nem célja. Én is, mint a pályakezdők általában, versenyeken próbálom ki magam, és szerencsére ennek hozadékaként sikerült az elmúlt két évben néhány díjat kapni. Első helyen végeztem a Hans von Bülow Nemzetközi Zongoraversenyen, korábban pedig a Carl Filtsch nemzetközi megmérettetésen. Így a

következő másfél évben – ha nincs is teljesen tele a naptáram, de – lesznek rangos hangversenyeim. Nemrég Meiningenben játsztam Csajkovszkij b-moll zongoraversenyét Jesús López-Cobossal, aztán felléptem egy szólóesttel a doborjáni Liszt-fesztiválon, augusztusban a Szigeten adtam elő Liszt Haláltáncát. Ezeknek nagyon örvendek, és remélem, hogy ez a sorozat folytatódik.

G.: Milyen versenyre készül?

D. B.: Jelenleg semmire, és kicsit furcsa is ez az állapot. Most ugyanis a koncertfelkérések teljes mértékben lefoglalnak, novemberben Japánban játszom az International Piano Concert Series keretében, ahol versenygyőztesek közül, felvétel alapján választottak ki egy szólóestre, valamint Bartók 3. zongoraversenyére. Majd Kiss B. Atillával is lesz egy dal-estem Budapesten, s Fülel Balázssal játszunk egy kézzongorás estet a Mozart-Bartók emlékévként keretében. Van persze még néhány megmérettetés, például a svájci Anda Géza zongoraverseny, amelyen szeretnék indulni. Amíg lehet – tehát harmincnégy éves koromig –, szeretnék versenyezni. Az még nyolc esztendő, de nem látom, miért ne tegyem magam próbára.

G.: Kiemelt helyet kap repertoárján a modern zene?

D. B.: Természetesen érdekel, de azért kiemelt szerepet nem szenteltem neki, mint ahogy – egy-két szerzőt leszámítva –

senkinek. Egyelőre minden érdekel, és szeretem is ezt az állapotot. S persze vannak szerzők, akik közelebb állnak hozzám, stílusomhoz, mások meg kevésbé. De olyan még nem fordult elő, hogy valamit ne szeressek meg egy tanulási folyamat során. Az ősszel kezdődő doktori képzésem alatt lesz időm ezzel is foglalkozni, ugyanis a témám is Veress Sándorra és kortársaira összpontosít.

G.: Budapesttel párhuzamosan Berlinben tanult. Milyen hasonlóságokat, különbségeket tapasztalt?

D. B.: Pusztán szakmai szempontból nézve a berlini egyetem a legnemzetközibb helyek közé tartozik Európában, ahol komoly szűrőn esnek át azok, akik szeretnének oda bejutni. Egy átlagos mesterképzés évfolyamra – öt helyre – körülbelül kétszázan jelentkeznek a világ minden pontjáról. Világszínvonalú hangszertudás és egyfajta stílári nyitottság jellemzi ezt a közeget. Nem számít, hogy ki milyen kultúrkörből jött, az orosz, japán, kínai, francia iskola ott ugyanúgy képviselve van, mint minden más. Most úgy látom, hogy ez egyfajta nyitottságra neveli az embert, amiből véleményem szerint, csak profitálhat egy előadó. Emellett Budapest sokkal lokálisabb, de nem feltétlenül érzem ennek a negatívumait. Ugyanis méltán lehet büszke a magyar iskola kiválóbbnál kiválóbb művészeire, tanáraitra és zeneszerzőire, akikből egyelőre és szerencsére nincsen hiány.

filharmónia
MAGYARORSZÁG

49. BUDAPESTI
NEMZETKÖZI
ZENEI
VERSENY

**LISZT FERENC NEMZETKÖZI
ZONGORAVERSENY**
2016. SZEPTEMBER 2-11. ZENEAKADÉMIA, BUDAPEST

Döntők és gálakonzert: szeptember 9-11.

közel hozzuk a zenét
WWW.FILHARMONIA.HU

www.zeneiversenyek.hu | **f** LisztPianoCompetition

Naiiv kislánytól a mindentudó asszonyig

Az őszi szezonban is temérdek kiváló, rendhagyó hangversenyt kínál a Müpa. Prunyi Ilona zongoraművész például a Zene Világnapján a Kelemen Kvartettel kamarazenél; a CAFe Budapest Kortárs Művészeti Fesztivált pedig Bartók-est nyitja, Kocsis Zoltán vezényletével. A Nemzeti Filharmonikusok főzeneigazgatóját ezúttal A kékszakállú herceg váráról és A csodálatos mandarinról kérdeztük.

A Zene Világnapján, október 1-jén Prunyi Ilona személyes válogatásával várja a publikumot. Különleges kompozíciókat gyűjtött csokorba, s a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben adott estjének programjában helyet kapott Rahmanyinov Elégiája, Dohnányi Ländlerre, s Liszt Két legendája is. Koncertjén közreműködik a Solti Kamarazenekar, az est végén pedig Franck f-moll zongoraötöse hangzik fel, amelyben Prunyi Ilona a Kelemen Kvartettel muzsikál.

Negyedszázados múltra tekinthet már vissza a CAFe Budapest Kortárs Művészeti Fesztivál, s az idei tizenhét napja alatt is a kortárs kultúráé a főszerep. A programban kiemelt hely jut Bartók Bélának, s a rendezvénysorozat nyitóestjén, október 7-én A kékszakállú herceg vára és A csodálatos mandarin hangzik fel a Nemzeti Filharmonikusok előadásában.

„A Kékszakállúnak elég mostoha sors jutott – mondja a koncertet dirigáló Kocsis Zoltán –, hiszen a lipótvárosi kaszinó pályázatán megbukott, s Bartók számára komoly csalódást jelentett, hogy az általa kevésbé értékelt Fából faragottnak komolyabb sikere volt, mint a sokkal nagyobb műgonddal és energiaráfordítással megkomponált, lélektani drámát megjelenítő operájának. A Fából faragott ehhez képest operett, egy népmese szívárványhálója, ahogy Szabolcsi Bence fogalmaz. Ha összes alkotása tükrében vizsgáljuk a Kékszakállút, akkor is egyértelmű, hogy a zeneszerző főművei közé tartozik. Ha utolérte volna az a sors, mint a Négy zenekari darabot, s Bartók tíz évvel a megírása után kényszerült volna a hangszerelésre, akkor szerintem jóval dúsabb, árnyaltabb lett volna a hangzás, de így is nagyszerű előrelépés a Két képhez képest.

A Kékszakállú maga a megingathatatlan szikla, míg Judit figurája sokkal sokszínűbb. Nagyon örülök, hogy Szántó

Fotó: Nagy Attila

Prunyi Ilona

Fotó: Csapó Wágner József / Nemzeti Filharmonikusok

Kocsis Zoltán

Andreával és Bretz Gáborral adjuk elő, jelenleg nem tudok a párosuknál jobbat elképzelni. Remeknek tartom, hogy esetükben még nincsenek megmerevedve szerepek, nyitottak bármilyen új nézőpontra, apróbb vagy nagyobb változásra, ami a figurákat még árnyaltabbá teszi. A legutóbbi megbeszélésünk során az énekesekkel számos lélektani rezdülésről beszéltünk, amelyek további kérdések sorát vetik fel. Hiszen a 'Nyisd ki a hetedik ajtót!' – szólhat gúnyosan, gonoszul, naivan, hidegen vagy akár mohón, s az előadás hőfoka, dramaturgiai haladása dönti el, hogy ott és akkor hogyan mondja majd Judit. Ahogy Kékszakállú minden mondatának van mögöttes tartalma. Bretz Gábor remekül érzékelteti mindezt, Szántó Andreában pedig Judit személyiségének minden szegmense megvan, a naiiv kislánytól az érett, mindentudó asszonyig.

Úgy vélem, más lesz az általam dirigált Kékszakállú abból a szempontból is, hogy én tökéletesen betartom Bartók metronóm-jelzéseit. Így tehát azok a kijelentések, hogy a zeneszerző metronómja rossz volt, azért írt lehetetlen tempókat, egyértelműen badarságok. Nem lehetett rossz, hiszen lengő metronómja volt. Ilyen felületes ostobaságot mondani, az zenetörténeti értelemben vett bűntény... Egyébként nemcsak

a Kékszakállú lesz előadásunkban különleges, hanem A csodálatos mandarin is, hiszen Vincze Balázs koreográfiáját együttese, a Pécsi Balett mutatja be, s ezt is a korábban kihúzott negyvenkét ütemmel játsszuk. Már dirigáltam ezt a verziót, és semmi idegenséget nem éreztem. Azon is gondolkodom, hogy a lámpavasról történő leakasztás utáni, néhány tíz ütemet is visszahelyezem...”

A Müpa őszi programkínálata, bővebb információ: www.mupa.hu

Bogányi Gergely

Nikolai Lugansky

Grigory Sokolov

MVM
KONCERTEK

A Zongora 2016/2017

Müpa Budapest

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

2016. október 20. (csütörtök), 19.30 óra – **Nikolai Lugansky**
2016. november 17. (csütörtök), 19.30 óra – **Bogányi Gergely**
2017. január 24. (kedd), 19.30 óra – **A Zongora Gála Koncert**
(Világhírű zongoraművészek, Virtuózok és Junior Prima-díjasok)
2017. február 28. (kedd), 19.30 óra – **Grigory Sokolov**
2017. október 24. (kedd), 19.30 óra – **Balázs János**
2017. december 12. (kedd), 19.30 óra – **Andrew Tyson**

Zeneakadémia Nagyterem

2016. október 14. (péntek), 19.30 óra – **David Fray**
2016. november 10. (csütörtök), 19.30 óra – **Evgeni Koroliov** (Bach-sorozat 1.)
2016. november 26. (szombat), 19.30 óra – **Richard Goode**
2016. december 9. (péntek), 19.30 óra – **Balázs János**
2017. január 9. (hétfő), 19.30 óra – **Gyöngyösi Ivett**
2017. április 5. (szerda), 19.30 óra – **Evgeni Koroliov** (Bach-sorozat 2.)
2017. október 16. (hétfő), 19.30 óra – **Evgeni Koroliov** (Bach-sorozat 3.)
2017. november 6. (hétfő), 19.30 óra – **Ránki Dezső**
2017. december 6. (szerda), 19.30 óra – **Evgeni Koroliov** (Bach-sorozat 4.)

A jegyek megvásárolhatók a Müpa és a Zeneakadémia jegypénztáiraiban, a www.jakobikoncert.hu honlapon a Jegyvásárlás menüpontban, megrendelhetők a jakobikoncertinfo@gmail.com e-mail-címen és a 30-468-8898-as mobilszámon, hétköznapokon 9–16 óráig.

Bővebb információ: www.azongora.hu

A hangversenysorozat névadó szponzora:

A kamarazene kiapadhatatlan kincsestára

Először hallhatja a Zeneakadémián a magyar közönség a világhírű, kínai hegedűművészt, Qian Zhout, aki szeptember 27-én kollégájával, Szabadi Vilmostal és Fehér Ernő zongoraművésszel muzsikál. Pianista-parádét kínál október elején az Anda Géza Fesztivál, és Michael Chance kontratenor dalestje is várja az érdeklődőket: John Dowland és Schubert kompozícióit adja elő. A Gramofon ezúttal Szabadi Vilmost kérdezte a szeptember végi hangversenyéről.

„Jól ismerem Qian Zhout, aki karrierjét a Marguerite Long-Jacques Thibaud Verseny megnyerésével indította 1987-ben, mindössze 18 évesen, s ezen a rangos megmérettetésen több díjat is átvehetett. Elvégezte az Amerikai Egyesült Államokban a Peabody Egyetemet, s ma már a szingapúri akadémia tanszékvezető professzora, ráadásul számos rangos hegedűverseny zsűrijének tagja. Az elmúlt években Mocsári Károllyal is rendszeresen koncertezett Franciaországban, nagy sikerrel. Qian Zhou igazi diva, hangszere virtuóza, akinek nemcsak a technikája kiváló, hanem egyéni hangon muzsikál, s igazán remekül tanít is. Növendékei közül rengeteg versenygyőztes került már ki” – mondta kérdésünkre Szabadi Vilmos. „Emellett fesztivált is alapított, amelyre minden évben a legkiválóbb hegedűsöket várja. Korábban már muzsikáltunk együtt, Alexander Rolla hegedűduóját vettük lemezre, és zsűriztünk is többször közösen. Kegyetlen, nagy virtuozitást kíván ez a duó, amelyet most a Zeneakadémián is előadunk. Az olasz Rolla elképesztő darabokat komponált, s még híresebb is lehetett volna, ha a növendékét nem Niccolò Paganininek hívják... Izgalmas lesz ismét duózni Qian Zhouval, igazi vonospárba az a két darab, amelyet együtt adunk elő. A Prokofjev-duóban ő viszi a primet, a Rolla-kompozícióban pedig én. Boldog vagyok, hogy végre fellép nálunk, s természetesen mesterkurzust is ad. Mint az akadémia tanszékvezetője, fontosnak tartom, hogy ilyen kiváló művészek, tanárok foglalkozzanak a növendékeinkkel, s Qian Zhou után még két másik világhírű hegedűs is érkezik a tanév során hozzánk. A szeptember 27-i, Solti Teremben adott koncertünk harmadik résztvevőjét is meg kell említenem, hiszen Fehér Ernő a Zeneakadémián szerzett diplomát, de most ő is a Távol-Keletről érkezik hozzánk, hiszen Koreában az egyik zeneakadémia vezető professzora, tanszékvezetője. Az ő növendékei is rendszeresen jönnek Budapestre, s örülök, hogy most ismét itthon muzsikálhatunk vele. A koncert programját egyébként Qian Zhou állította össze, s az említett darabok mellett Richard Strauss Esz-dúr és Beethoven c-moll hegedű-zongora szonátáját is hallhatja még a közönség” – folytatta a koncert bemutatását kiváló hegedűművésznünk, Szabadi Vilmos.

Októberben ismét Anda Géza Fesztiválra várják az érdeklődőket a Zeneakadémián, hiszen most négy kiváló zongoraművész is pódiumra lép az október 7-én kezdődő sorozat-

Szabadi Vilmos

ban. Elsőként Ronaldo Rolim játszik a Solti Teremben, aki a tavalyi, Svájcban rendezett Anda Géza Zongoraversenyen nyert különdíjat, valamint a harmadik helyet szerezte meg. Másnap egy 1994-es győztes, Pietro De Maria muzsikál. Október 9-én pedig két koncertet is meghallgathat a publikum: délelőtt 11 órától a tavaly második helyen végzett Alexandr Sajkin játszik, este pedig a három díjazott ad gálakoncertet a Concerto Budapesttel, Keller Andrással a Nagyteremben. Sőt, a fellépők sora még egy korábbi győztesrel is kiegészül: Várjon Dénessel, aki egyetlen magyarként tudott diadal-maskodni ezen a megmérettetésen, még 1991-ben. Mozart és Bach kétzongorás művei mellett Liszt és Bartók zongoraversenyei hangzanak fel a pianista-parádén.

Dalestre is várják az érdeklődőket, egy reneszánsz lantos dalszerző, John Dowland darabjai csendülnek fel a kiváló kontratenor, Michael Chance előadásában október 21-én, a Solti Teremben. John Eliot Gardiner produkcióinak egyik állandó szólistája Maggie Cole csembaló és zongora kíséretével énekel. A pianista is ismert előadó, hiszen Nancy Argenta és Catherine Mackintosh állandó partnerei közé tartozik. Az őszi, Zeneakadémián adott műsorban Michael Chance Schubert dalaiból is válogat, köztük a Winterreise részleteit is előadja.

Bővebb információ a Zeneakadémia őszi programjairól:

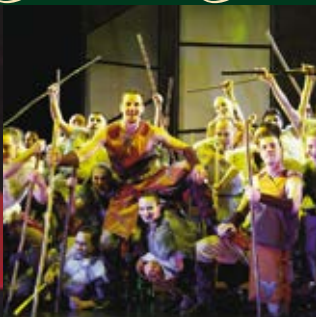
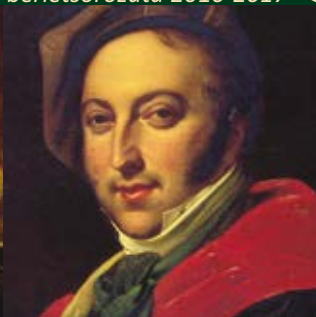
www.zeneakademia.hu

Divertimento

A Budafoki Dohnányi Zenekar

www.bdz.hu • www.mupa.hu és a Műpa közös bérletsorozata 2016-2017

2016. november 5. szombat

DIVERTIMENTO
Táncjáték

Közép-Európa Táncszínház
Koreográfus: Kun Attila
Vezényel: Hollerung Gábor

2016. december 4. vasárnap

SOK HÚHÓ SHAKESPEARE-ÉRT
Komédia Shakespeare nyomán

Dramaturg és rendező:
Selmeczi György
Vezényel: Hollerung Gábor

2017. február 18. szombat

ROSSINI:
A SEVILLAI BORBÉLY

Rendező: Káel Csaba
Vezényel: Hollerung Gábor

2017. március 18. szombat

ÉVSZAKOK KERINGŐJE
Zenés-táncos életképek

Duna Művészegyüttes
Koreográfus: Juhász Zsolt
Vezényel: Hollerung Gábor

A zenekar tevékenységét támogatják:
Budafok-Tétény Budapest XXII. kerület Önkormányzata

2016/2017. évad MÜPA GYŐZTESEKSEL JÁTSZUNK!

2016. NOVEMBER 11.

Vivaldi/Schumann/R. Strauss
Fenyő László – gordonka, vezényel: Bogányi Tibor

2016. DECEMBER 16.

Brahms/Dvořák
Bogányi Gegely – zongora, vezényel: Gérard Korsten

2017. JANUÁR 20.

Rahmanyinov/Sosztakovics
Andrej Gavrilov – zongora, vezényel: Bogányi Tibor

2017. MÁRCIUS 10.

Enescu/Walton/Sibelius
Akiko Suwanai – hegedű, vezényel: Olari Elts

2017. MÁJUS 5.

Beethoven/Elgar/Rahmanyinov
Marie-Elisabeth Hecker – gordonka, vezényel: Vass András

PANNON
FILHARMONIKUSOK

Városokra szabott felnőtt és ifjúsági bérleteket kínál a Filharmónia

Unikum, összhang és fortissimo

Templomi koncert, karácsonyi hangverseny, operakommandó, farsangi karnevál, orgonaest, s olyan előadók, mint a Londoni Filharmonikus Zenekar, a Chanticleer Énekegyüttes, a Nemzeti Filharmonikusok, a Budapesti Fesztiválzenekar, a Liszt Ferenc Kamarazenekar, Miklósa Erika, Vizin Viktória, Onczay Csaba vagy Stephen Tharp. A Filharmónia Magyarország őszi induló bérletsorozatairól, a műsorokról és előadókról Szilágyi Lajos programmenedzsert kérdeztük.

Jelentős az érdeklődés a Filharmónia ifjúsági sorozatai iránt, amelyeket az elmúlt szezon vége óta árulnak. Szilágyi Lajos azt mondja, talán ebben az évadban ismét tudják az eladott bérletek számát növelni. A sorozatok ugyanis nem csak a zenéről szólnak. Lényeges elemük, hogy a gyerekek mellett, hogy megismerhetik a hangszereket, maguk is főlehetnek a pódiumra, és ők is részesei lehetnek az előadásnak, hiszen így kapnak életre szóló élményt. A bérletek városra, településre szabottak, általában három koncertet tartalmaznak. A szerkesztők arra töreksenek, hogy minél sokszínűbbek legyenek a benne szereplő produkciók. A kedvező áron kapható belépőkért a gyerekek a hangversenytermek mellett művelődési házakban, kisiskolák tornatermeiben is hallhatják a muzsikát. A Filharmónia mindenhová elviszi a zenét. Számos produkcióban szerepel narrátor is: Lakner Tamás nemcsak kitalálja, szerkeszti ezeket a fiataloknak szóló sorozatokat, hanem temérdek helyszínen pódiumra is lép. A koncerteken olyan nagyzenekarok mellett, mint az NFZ, a BFZ, a Pannon, a Savaria, a Szegedi Szimfonikusok vagy a Duna, kisebb kamaragyüttesek is játszanak, mint például a Vivat Bacchus énekegyüttes vagy a Pécsi Szimfonia. A gyerekek találkozhatnak a Virtuózok ifjú művészeivel is.

Szilágyi Lajos azt meséli, éppen a változatosság miatt a sorozatokban világzene, jazz, film- és népzene is megszólal. Sőt, az Operaházzal együttműködve a következő szezontól indul az „operakommandó”, amelynek keretében énekesek és zongorista utazik el a vidéki településekre, s a díszlettel előadott produkciók bemutatják a műfajt azoknak a gyerekeknek is, akik nem tudnak eljutni Budapestre. Van persze fiataloknak szóló fővárosi sorozat is, amely különleges előadásokat kínál, és olyan helyszínei vannak, mint az Erkel Színház, az Operaház vagy az Uránia Nemzeti Filmszínház. Ahogy az ifjúsági bérletek, a felnőtteknek szóló sorozatok is szeptember végén, október elején indulnak. A Filharmónia itt szintén az ország szimfonikus zenekarainak kínálatából válogat. Az itt is helyszínen szabadott bérletek elnevezése a Szivárványtól a Hangvillán át az Összhangig és a Fortissimoig terjed. A kiemelt sorozatok közé tartozik a budapesti Unikum, amelyet a Londoni Filharmonikus Zenekar hangversenye nyit meg és a Nemzeti Filharmonikusok, az Orfeo Zenekar, valamint a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara

Forrás: Filharmónia Magyarország

Szilágyi Lajos kürtművész, a filharmóniai bérletek programmenedzsere

is szerepel benne. A Filharmónia bérleteiben az együttesek sora a következő szezontól bővült az Alba Regiával, a kamaratársulatoké pedig az Anima Musicae-vel is. Természetesen a sorozatokban a helyi szimfonikus zenekarok szintén szerepet kaptak.

A kamaraprodukciók is érdekesek, hiszen olyan társulatok szerepelnek benne, mint az Erdődy Kamarazenekar, a Liszt Ferenc Kamarazenekar, akik Miklósa Erikával járják az országot, s olyan vendégtársulat is érkezik, mint a Chanticleer Énekegyüttes. A szólisták között megtalálni Vizin Viktóriát, Onczay Csabát, Várjon Dénest, Baráti Kristófot vagy Várdai Istvánt is. Különleges a szegedi bérletük is, ami eddig kamarasorozatként szerepelt, ettől a szezontól kezdve pedig Tisza-bérlet lett a neve. „Húszéves zenekari pályafutásom során megtanultam, mennyire fontos, hogy egy koncertet ne csak egyszer hallhasson a közönség. Ezért törekszünk arra, hogy egy-egy programot legalább két-három helyszínen is bemutathassanak a művészek” – mondja befejezésül Szilágyi Lajos.

A Filharmónia Magyarország honlapja: www.filharmonia.hu

A METROPOLITAN OPERA ELŐADÁSAI AZ URÁNIÁBAN

2016/2017 évad

Ruszalka

Wagner: **TRISZTÁN ÉS IZOLDA** 2016. október 8. és november 20.

Rendező: Mariusz Trelinski, Karmester: Sir Simon Rattle, Szereposztás: Nina Stemme, Stuart Skelton, René Pape, Jevgenyij Nyikitin, Jekatyerina Gubanova

Mozart: **DON GIOVANNI** 2016. október 22., október 30. és december 29.

Rendező: Michael Grandage, Karmester: Fabio Luisi, Szereposztás: Simon Keenlyside, Adam Plachetka, Rolando Villazon, Hibla Gerzmava, Malin Byström

Saariaho: **TÁVOLI SZERELEM** 2016. december 10. és december 18.

Rendező: Robert Lepage, Karmester: Susanna Malkki, Szereposztás: Eric Owens, Susanna Phillips, Tamara Mumford

Verdi: **NABUCCO** 2017. február 19.

Rendező: Elijah Moshinsky, Karmester: James Levine, Szereposztás: Plácido Domingo, Ljudmilla Monasztirszkaja, Jamie Barton, Russel Thomas

Gounod: **RÓMEÓ ÉS JÚLIA** 2017. január 21. és január 29.

Rendező: Bartlett Sher, Karmester: Gianandrea Noseda, Szereposztás: Diana Damrau, Vittorio Grigolo, Mihail Petrenko

Dvořák: **RUSZALKA** 2017. február 25. és március 5.

Rendező: Mary Zimmermann, Karmester: Mark Elder, Szereposztás: Kristine Opolais, Katarina Dalayman, Jamie Barton, Eric Owens

Verdi: **TRAVIATA** 2017. március 11. és március 19.

Rendező: Willy Decker, Karmester: Nicola Luisotti, Szereposztás: Szonja Joncseva, Michael Fabiano, Thomas Hampson

Mozart: **IDOMENEO** 2017. március 25. és április 2.

Rendező: Jean-Pierre Ponnelle, Karmester: James Levine, Szereposztás: Matthew Polenzani, Alice Coote, Nadine Sierra, Elza van den Heever

Csajkovszkij: **ANYEGIN** 2017. április 22., április 30. és május 28.

Rendező: Deborah Warner, Karmester: Robin Ticciati, Szereposztás: Anna Netrebko, Dmitrij Hvorosztovszkij, Jelena Maximova, Alekszej Dolgov, Stefan Kocan

Strauss: **A RÓZSALOVAG** 2017. május 13. és május 21.

Rendező: Robert Carsen, Karmester: James Levine, Szereposztás: Renée Fleming, Elina Garanca, Erin Morley, Günther Groissböck

Távoli szerelem

Idomeneo

Bartók zenéjével – Európáért

Bartók Európáért címmel külföldi fesztiválsorozatot indít útjára a Concerto Budapest. Bartók zenei és szellemi hagyatékát először Münchenben mutatják be, s minden évben más és más város következik majd. Az együttest vezető Keller András úgy véli: Bartók eszméje, a népek testvérré válásának gondolata nagyon hiányzik ma Európából.

◆ Réfi Zsuzsanna

Gramofon: Honnan jött az ötlet, hogy minden évben más városban rendezzenek fesztivált Bartók előtt tisztelegve?

Keller András: Az alapötlet nem az volt, hogy Bartók műveit népszerűsítsük, hiszen sokat játszzák a világban. De emberi és művészi eszméit kevésbé ismerik, és arra gondoltam, jó volna, ha ezeket jobban megismerné a világ. Az őszinte és tiszta ideák ma hiánycikknek lettek Európában. Napról napra frusztráltabbak vagyunk azoktól az eseményektől, amelyek a minket körülvevő világban történnek, és mindannyiunkat zavarnak évek óta a Magyarország elleni támadások – akár beszélünk róla, akár nem. Mi, művészek talán annyit tehetünk, hogy segítségül hívunk olyan alkotókat, akik életükkel és művükkel mutatják a helyes utat. Bartók valamilyen módon minden magyarban benne él, átvitt értelemben azokban is, akik nem ismerik a zenéjét. Azt szeretném, hogy rajta keresztül a jobbik arcunkat lássa a világ. Bartók a legnagyobb nemzeti zeneszerzőnk, és a 20. század egyik legnagyobb európai szelleme. Az itt élő népek zenéjét összegyűjtve olyan eredeti, ezerszínű és kimeríthetetlen dallamkincshez jutott, amelynek segítségével meg tudta újítani az európai zenét. Megalkotta Kelet és Nyugat szintézisét. A mai Európa élete elsősorban anyagi, politikai érdekek mentén zajlik. A tömegkultúra eltorzította, beszűkítette az emberek lelkét, a szellem és a lélek értékei látszólag eltűnnek. Az emberek telefonjukba bújva menekülnek önmaguk és egymás elől. De ez az út nem vezet sehová, tehát meg fog fordulni. Jól fognak jönni majd az igaz és őszinte eszmék, és jó lesz majd ezekbe kapaszkodni. A nemzetek testvérré válásának Bartóki gondolata – melyet művészetében valóra tudott váltani – nagyon hiányzik ma Európából. De ez lehet az az eszme, amely mutatni fogja az utat egész Európa számára. Boldog vagyok, hogy a Londoni Filharmonikus Zenekar csatlakozott hozzánk. Ha ezzel a fesztivállal hozzá tudunk járulni ahhoz, hogy egy picit jobb legyen a közérzetünk, akkor már megérte létrehozni. Hiszek abban, hogy a következő időszakban, amikor sok veszéllyel kell szembenéznünk, a zene szerepe meg fog nőni a társadalomban, mert megerősíti a lelket, és gyógyít!

G.: Elsőként miért Münchenre esett a választás?

K. A: Mivel Németország az egyik kulturális felleget Európa-ban, s a zenekultúrája is nagyon jelentős, úgy véltük, érdemes ott indítanunk a fesztivált. München Európában a legnagyobb városok közé tartozik, a 12. a sorban. Legna-

Forrás: Concerto Budapest

gyobb koncerttermében, a Gasteigben és az Allerheilige Hofkirchében várjuk az érdeklődőket szeptember 25–29. között. A koncerteken olyan világhírű szólisták lépnek majd színpadra, mint Wladimir Jurowski, Valery Afanassiev, Petra Lang, Gidon Saks vagy François Leleux. S lesz német partnerünk is, a Münchener Kammerorchester és a Münchener Philharmoniker. Valamennyi nagyzenekari koncerten felcsendül majd egy-egy jelentős Bartók mű: A kékszakállú herceg vára, A csodálatos mandarin, a Divertimento, a III. zongoraverseny és a Concerto.

G.: *Ahogy olvasom a terveket, Lengyelország és Nagy-Britannia következik a folytatásban...*

K. A: Bizakodó vagyok, mert a következő évekre is jelezték többen, hogy szívesen csatlakoznának. Az első év a legnehezebb, rengeteg a tennivalónk, hiszen szinte a nulláról indulunk. Először stabilizálnunk kell a sorozatot, minél ismertebbé tenni világszerte, s elérni azt, hogy akik eljönnek, azoknak élményt jelentsen. Örülünk az állami támogatásnak, de szeretnénk, ha később lennének külföldi mecénásaink is. Ez most egy palánta, ami remélem, szépen fog növekedni. Bízom benne, hogy lesz hozzá kitartás és további támogatás. Rengeteg ugyanis a terv: szeretném, ha a jövő-

ben minél jobban bekapcsolódna a fesztiválba az ifjúság, s a későbbiekben a résztvevő országok fiataljaiból egy zenekar is létrejönne.

G.: Nemcsak a fesztivál különleges, hanem a bérleteik is. Például Premier sorozatukban mindig egy új kortárs darabot hallgathatnak meg az érdeklődők, s beszélgethetnek is a zeneszerzővel.

K. A: Mindig vágyam volt egy olyan koncert, ami egyetlen műről szól, és azért kell oda-zarándokolnia annak, aki kíváncsi rá. Három teljesen eltérő személyiség szerepel a Premier sorozatban: Vidovszky László, Dukay Barnabás és Snétberger Ferenc. A bemutatók három hétvégén este tíz-kor hangoznak fel, mindig egy klasszikus koncertet követően, az előadások után egy pohár bor mellett, s a közönség elbeszélgethet a szerzővel és az előadókkal. Két további fontos kortárs bemutatónk lesz még a szezonban. Gyöngyösi Levente a Concertónak és a Muzsikásnak írt egy darabot, úgy vélem, ez az egyik fénypontja lesz az évadnak, a másik pedig Jeney Zoltán műve, aki Huszárík Zoltán emlékére komponált darabot. Ez utóbbi mű az új sorozatunk, a Magyar Kincsek keretében hangzik fel, amelynek a Pesti Vigadó ad otthont. Ez a sorozat a magyar zene elfeledett és felfedezni való kincsei mellett új kincseket is szeretne adni a közönségnek. Bizom benne hogy lesz közönsége a magyar zenének. Idealista vagyok és maradok.

G.: *Hogy-hogy a Muzsikással játszanak együtt?*

K. A: Nagyon jó barátságban vagyunk Sipos Misivel, aki a Concerto koncertjeinek egyik lelelkesebb hallgatója. Több év után végre találtunk alkalmat, hogy újra együtt muzsikálhassunk. A Várkert Bazárban adunk két koncertet, Héja Domonkos és az én dirigálásommal. Az egyik esten a népzene és a magyar komolyzene gyökereit vizsgáljuk, a másikon a népzene és a bécsi klasszikus zene kapcsolódási pontjait.

G.: *S lesz ismét Hallgatás Napja?*

K. A: Természetesen, hiszen tavaly nagyon sikeres volt, nem tudom, mikor jöttek el ennyien kortárs fesztiválra az utóbbi években. Egyetlen fájdalomunk az volt, hogy közben komoly művészi értékeket hoztunk létre, népszerűsítettük a kortárs zenét, 15 kimagasló színvonalú koncertet adtunk számos bemutatóval egyetlen nap alatt – egy fillér támogatásban nem részesültünk. Szeretném remélni, hogy ebben az évben támogatásra méltónak ítélik majd ezt a különleges rendezvényt. A Hallgatás Napját idén is a BMC-ben rendezük október 22-én, és ismét tizenöt koncertet adunk, mint tavaly. 2016-ban Mozart zenéjének a tükrében csendül fel napjaink zenéje. ■

Az interjúban említett programokról bővebb információ és teljes műsor: www.concertobudapest.hu

filharmonia
MAGYARORSZÁG

ZENESZÜRET
FESZTIVÁL

LONDONI
FILHARMONIKUSOK
BOLERO MARATON **TÉR-ZENE**
ZENEBUTIK **FILMKLUB**
BALOG JÓZSEF ZONGORAESTJE
ZENELÉPCSŐ MINIKONCERTEK
FASSANG LÁSZLÓ ÉS
ROHMANN DITTA **CSALÁDI**
DESSERT KONCERT
KÉPZŐMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS **INFUSION TRIO**
SPANYOL VACSORAEST
JELENKOR-EST: ZENE, TÁNC, IRODALOM

PÉCS,
SZEPTEMBER 27.–
OKTÓBER 2.

fókuszbán
a tánc

[/ZENESZURETFESZTIVAL](https://www.zeneszuretfesztival.com)
WWW.ZENESZURET.HU

közel hozzuk a zenét
WWW.FILHARMONIA.HU

Európai Hidak: barokk muzsika sok tánczenével

Összművészeti előadás, fotó- és litográfia kiállítás, Oscar-díjas filmzenék, francia táncház, jazz-est, nagyzenekari hangverseny és francia muzsikuslegendák fellépése. A Műpa és a BFZ közös fesztiválja, az Európai Hidak szeptember 21-től nyolc napon keresztül várja izgalmas kínálattal az érdeklődőket a Műpában. A Fesztiválzenekar repertoárjából ezúttal sem maradhat ki a barokk zene. A műsorról Lesták Bedő Eszter hegedűművész beszélt a Gramofonnak.

Az előtérben Lesták Bedő Eszter (hegedű) és Kousay Mahdí (cselló), a BFZ művészei

Ebben az esztendőben a francia kultúrát állítja a középpontba az Európai Hidak fesztivál, ahol a látogatók megcsodálhatják Toulouse-Lautrec litográfiait, Lucien Hervé fotóit és olyan művészeknek tapsolhatnak, mint Juliette Gréco és Michel Legrand. Gergye Krisztián Társulatának Lautrec táncolni fog című előadását először láthatja a közönség; a nagyzenekari esteken Fischer Iván vezényletével Debussy, Ravel, Satie és Dutilleux darabjai hangzanak el a BFZ előadásában, s a koncertek szólistája Ning Feng hegedűművész lesz. A barokk hangverseny műsorában, szeptember 22-én, a Fesztivál Színházban Rameau és Jean-Féry Rebel kompozíciói mellett André Campra műve kapott helyet, Hervé Niquet dirigálásával.

„Korábban még nem játszottuk Campra darabjait, pedig a most elhangzó alkotása, a Velencei karnevál című zenekari szvit is igazán remek” – mondja Lesták Bedő Eszter. „A francia barokk muzsika egyébként is különleges, sok benne a tánczene. Ennek a műnek szintén megvan a franciás stílusa, még akkor is, ha a kompozíció épp olasz ihletésű.” Amikor az utóbbi tíz évben néhány olyan taggal bővült a Fesztiválzenekar, akik már sok esztendeje foglalkoztak korhű hangszeres játékkal, Fischer Ivánnak az az ötlete támadt, hogy attól kezdve játsszák az adott kornak megfelelő instrumentumokon a barokk zenét és szülessen meg a BFZ-n belül a barokk együttes. „Azt látta, hogy nekünk ez a játékmód a szívügyünk, és visszük magunkkal a többiket is. Szó az, aki a nagyzenekarból időt, energiát szán rá, hogy

foglalkozzon a barokk stílussal, s megcsináltatja a korhű instrumentumát, muzsikálhat a barokk kamarazenekarban. A barokk előadásmód új impulzusokat ad, s mindez visszahat a nagyzenekari játékra is. Akár klasszikus, akár romantikus vagy éppen modern zenét játszunk, a barokk előadásmód szerintem kikerülhetetlen, mert a barokk zenére épül a későbbi korok muzsikája” – véli Lesták Bedő Eszter.

„A korhű előadásmód egyik kulcsa az, hogy ha megfelelő hangszerrel, vonóval, húrokkal, hangolással játszunk, akkor már az az eszköz, amit használunk, beszéli azt a nyelvet, amelyen a zene íródott” – folytatja a hegedűművész. „Természetesen tisztában kell lenni az akkor használatos szabályokkal – amelyekről könyvek, leírások születtek –, mert szerencsére sokan összegezték a szokásokat, a tradíciókat, s mindezt tanulmányozhatjuk, ha valóban korhű előadásra törekszünk. A hangszer és az évek során elsajátított tudás pedig együtt azt eredményezheti, hogy talán valóban úgy tudjuk előadni a kompozíciókat, mint ahogyan azok egykoron megszólalhattak. Az Európai Hidak sorozatában számunkra is nagy élményt jelentett, hogy rengeteget tanulhattunk a cseh, a német, az osztrák barokkról, hiszen a fesztivál koncertjeire mindig a legjobb, a legautentikusabb tudással rendelkező művészek érkeztek. Járt nálunk csembalista, fortepiano-játékos, hegedűs, s mindenki másra helyezte a hangsúlyt. A legnagyobb kalandot az jelentette, amikor Sigiswald Kuijkennel még a megszokottnál is alacsonyabb hangoláson játszottunk. A modern zenét 442 Hz-en, a korhűt 415-ön szoktuk előadni, ő azonban azt kérte, hogy 392-es hangolást használjunk, akkor lesz igazán autentikus az előadás. Másfajta, kicsit vastagabb húrokat kellett rendelni, s annyira bársonyos, mély tónusa volt a zenekarnak, hogy mindenki le volt nyűgözve. Most pedig kíváncsián várjuk, hogy mi mindent tudunk meg a francia barokk titkairól.”

Lesták Bedő Eszter arról is beszélt, hogy a BFZ-nél immár hagyománnyá lett Közösségi Hét keretében a barokk együttes is mindig útra kel. Járják az országot, valamint a határon túli területeket, s az a céljuk, hogy korhű hangszereseken játszva elvigyék a Bach-kantátákat a legtávolabb eső templomokba is. Fischer Ivánnak az a terve, hogy az évek során az összes Bach-kantátát előadják majd. Tizenöt-nél tartanak a kétszázból, van tehát még tennivaló bőven...

A zenekar honlapja: www.bfz.hu

GIUSEPPE VERDI

REQUIEM

A ZENE VILÁGNAPJÁN

2016. OKTÓBER 1. 19.00
MISKOLCI EGYETEM DÍLSZAULA

MISKOLCI SZIMFONIKUS ZENEKAR

ÉNEK: Fodor Beatrix, Wiedemann Bernadett,
Bándi János, Cser Krisztián

Közreműködik a Nemzeti Énekkar

- karigazgató: Somos Csaba

VEZÉNYEL: Gál Tamás

JEGYINFORMÁCIÓ:

Jegyek kaphatók a Miskolci Kulturális Központ jegyirodájában
(3525 Miskolc, Rákóczi u. 2., Telefon: +36 46 508 844),
a Filharmónia Magyarország jegyirodájában
(3525 Miskolc, Kossuth u. 3., Telefon: +36 46 505 656),
valamint a www.jegy.hu és a www.mso.hu oldalakon.

JEGYÁR: 1900 FT, DIÁK/NYUGDÍJAS: 1500 FT

A műsor- és szereplőváltás jogát fenntartjuk!

www.mso.hu

Keressen minket
a Facebookon!

m MISKOLCI
SZIMFONIKUS
ZENEKAR

Kortárs romantikusok, eltáncolt Divertimento

Rengeteg jelentkezőt vonzott és nagy sikert aratott a Dohnányi Akadémia keretében szervezett karmester- és zenekari muzsikuskurzus, így mindkettőnek lesz folytatás jövőre is. Hollerung Gábor karmester a nyári képzésekről, valamint az őszi hangversenyeikről beszélt, amelyek között szerepel kortárs koncert, Divertimento táncjáték Kun Attila társulatával, s a Megérthető zene sorozatában ünnepi matiné.

„Remekül sikerült az első karmesterkurzusunk; meglepően képzett és felkészült fiatalok vettek rajta részt, akadt köztük amerikai, tajvani, ausztrál, spanyol, s persze magyar dirigens is. A sorozatunk különlegessége az volt – s ezt a résztvevők is megerősítették –, hogy az ifjú karmestereknek egy teljes szimfonikus zenekar állt a rendelkezésükre, s hihetetlen élmény volt számukra a Dohnányival játszani. A társulat végig teljes erőbedobással muzsikált, pontosan követték a fiatalok útmutatásait, akkor is, ha az rossz volt...” – idézi fel a nyár egyik fontos eseményét Hollerung Gábor, a Budafoki Dohnányi Zenekar zeneigazgatója. „Az együttes olyan tapasztalatmennyiséggel rendelkezik, amelynek átadása a kötelességünk és érdekünk is. S a fiatal dirigensek a repertoárt is élvezték. Haydn mindenkinek meglepetést jelentett, hiszen arra törekedtünk, hogy lehántsuk róla a ráakódott, romantikus gesztusokat, s igyekeztünk a régi zenei előadásmódot, a klasszikus artikulációt és zenei gondolkodást előtérbe helyezni. Ez nagyon tanulságos volt mindenki számára, akárcsak Bartók Concertója. Hiszen Magyarországon tanulhatták, ismerhették meg jobban a művet, s megérthették a magyar léthez kapcsolódó elemeit. A zárókoncert mindenki számára felejthetetlen élmény jelentett. S tényleg olyan kiváló művészek érkeztek hozzánk, hogy kettőt közülük meg is hívtunk dirigálni a 2017/18-as szezonra: Kornel Laszlo Thomast és Yu-an Changot. Egyébként a fiatalok fájdalmasan fel is hívták a figyelmet arra, hogy itthon nincs igazán értékelhető karmesterképzés...” – figyelmeztet Hollerung.

A kurzussal fontos lépést tett előre a Dohnányi Akadémia, így folytatják jövőre is. Bár a férőhellyel gondban lesznek, hiszen már az elsőre is tizenheten jelentkeztek, végül tizenegyen tanulhattak náluk júliusban. Augusztusban, a Zempléni Fesztivál keretében is rendeztek kurzust, Sárospatakon a zenekari akadémia, amelyre szintén akadt jócskán jelentkező, s a fiatal muzsikuskok négy koncerten is közreműködtek. Ezt a sorozatot is folytatni kívánják.

Hollerung Gábor őszi koncertjeik közül megemlíti azt a Megérthető zene junior sorozatot, amelyet a Zene világnapján, október 1-jén kezdenek. „Ünnepi műsort állítottunk össze, amelyben Rossini, Mozart, Brahms, Kodály, Bartók darabjai szerepelnek. Olyan művek, amelyek kiváló kompozíciók, s a zene szórakoztató és legkönnyebben megszerethető oldalát mutatják meg a fiataloknak.” Izgalmas a CAFe

Hollerung Gábor a tőle megszokott lendülettel folytatja a munkát

Budapest Fesztivál keretében adott, október 18-i hangversenyük is, amelynek címe Kortárs romantikusok. „Gyöngyösi Levente darabjával, az Istenképpel a forradalom hatvanadik évfordulója előtt is tisztelgünk, hiszen ezt a művet tíz évvel ezelőtt, a fél évszázados jubileumra komponálta. Hatásos és megrendítő alkotás, örülök, hogy ismét előadjuk. Kedves számomra Dubrovay László Zongoraversenye is, amelyet rendszeres fellépőnkkel, Balázs Jánossal játszunk el. Irónia és nosztalgia jellemzi Orbán György Szerenádját, ami pazar szerzemény, a karakterizálás és a koncentráls szempontjából is. Az estünk címe pedig talán nagyobb bátorságra készíteti a közönséget, hiszen ezen a hangversenyen kortárs nyelven íródott, de romantikus zenét fognak hallani, mollokkal, dúrokkal, dallamokkal. Olyan műveket mutatunk be, amelyek befogadhatóak, követhetőek, s hasonló élményt kínálnak, mint egy ismeretlen Schumann- vagy Mahler-szimfónia.”

Divertimento címmel rendezik a Műpában színre kerülő bérletüket, s ennek első estje november 5-én egy táncjáték lesz. Együtt válogatták hozzá a koreográfussal, Kun Attilával a kompozíciókat, s a Közép-Európa Táncszínház művészeinek tapsolhat majd a közönség. A sorozatban később Shakespeare-esttel és operaelőadással, Rossini Sevillai borbélyával is várják az érdeklődőket.

A zenekar honlapja: www.bdz.hu

SZEGEDI
SZIMFONIKUS
ZENEKAR

2016
2017

MATINÉ-BÉRLETEK

CSOKIMATINÉ GYEREKEKNEK

helyszín: Kisszínház (Szeged, Horváth M. u. 3.)
műsorvezető: Lukácsné Győző

**2016.
december 3.** MIBŐL LESZ A CSEREBOGÁR?
Szeged tehetséges virtuózai muzsikálnak
vezényel: Gyüdi Sándor

**2016.
december 17.** TÁNCOLJ, DALOLJ, MUZSIKÁLJ!
Kárász Eszter és az Eszter-lánc Zenekar
műsora szimfonikus köntösben
vezényel: Somorjai Péter

**2017.
április 22.** ZENÉS MESE
Ránki György: Pomádé király új ruhája
vezényel: Török Géza

**2017.
május 13.** TUBA TÓBIÁS KALANDJAI
Balogh Sándor–Lukácsné Győző: Tuba Tóbiás
Szereplők: Tuba Tóbiás – Hábetler András/Nagy Zsolt
Pici – Lehőcz Andrea
Vidám ütőhangszeres: Varga Zoltán
vezényel: Balogh Sándor
Mesélő: Lukácsné Győző

MATINÉ KONCERTEK

helyszín: Szegedi Nemzeti Színház
Szegedi Szimfonikus Zenekar
műsorvezető: Lukácsné Győző

**2016.
november 6.** HANGSZEREK KAVALKÁDJA
G. Bottesini: Tarantella
B. Britten: Variációk és fuga egy Purcell-témára
közreműködik: Kökény Tamás – nagybőgő
vezényel: Kollár Imre

**2016.
november 20.** Haydn-szimfóniák D-dúrban (no.61, 62)
vezényel: Matúz Gergely

**2017.
február 19.** A KÉTZONGORÁS ZENEMŰVEK VILÁGA
D. Milhaud és W. Lutosławski-művek
C. Saint-Saëns: Állatok farsangja
közreműködnek: Görög Noémi és
Görög Enikő – zongora
vezényel: Gyüdi Sándor

**2017.
május 12.** HANGSZERŐSÖK RIVALDAFÉNYBEN
Szentpáli Roland: Symphony Concertante
közreműködik: Szentpáli Roland
– szerpent, csimbasso, ophicleid
vezényel: Dobszay Péter

Bérletek és szólójegyek válthatók a Filharmónia Magyarország Nonprofit Kft. szegedi irodájában (Klauzál tér 7. tel.: 62/ 425-260).

Nyitva tartás: hétfő: 8.30–16.00, kedd: 10.00–18.00, szerda: 9.30–16.00, csütörtök: 9.30–16.00, péntek: 9.30–15.00. Szólójegyek a koncertek helyszínén is a kezdés előtti fél órában. A bérlettulajdonosok a bérletüket 2016. szeptember 15-ig újíthatják meg. Akik ebben az évadban szeretnének új bérletet vásárolni, 2016. szeptember 16-tól október 14-ig tehetik meg. Műsorváltozással kapcsolatos, illetve egyéb aktuális információk a hangversenyekről: www.symph-szeged.hu

Fenyő László:

„A zene az adott pillanatban születik meg”

Hangszeres olimpiát hirdető következő szezójára a Pannon Filharmonikusok együttese. A most kezdődő évadban a győzteseket ünneplik: olyan muzikusokkal játszanak, akik korábban neves zenei versenyeken arattak sikert, s ezek a díjak alapozták meg a szólókarrierjüket. Közéjük tartozik Arno Bornkamp, Benjamin Schmid és Fenyő László. Utóbbival, az Európa-szerte elismert csellóművésszel beszélgettünk.

A Bartók-émlékév keretében a Pannon Filharmonikusok a komponista legjelentősebb műveit tűzi műsorra Pécssett, Budapesten és a határon túlon. A teljes évad során díjtalanul várják az érdeklődőket a zenekari próbákra, az azokhoz kapcsolódó beavató előadásokra, segítséget nyújtva az értő befogadáshoz. A közösségi médiában használt jelekkel pedig az I love Bartók-kampányban igyekeznek felhívni a figyelmet arra, hogy a zeneszerző muzsikája átível korszakon, s egyaránt szól mindenkinek.

Szezónkban pedig a nemzetközi zeneélet kimagasló muzikusaival lépnek pódiumra, akik versenygyőzelemre építették karrierjüket. Vendégeik között lesz a holland szaxofonművész, Arno Bornkamp, az ismert hegedűs, Benjamin Schmid, aki az évad rezidens szólistája. Ismét a zenekarral muzikál Fenyő László is, aki az elmúlt szezon végén, június elején játszott a Pannon Filharmonikusokkal, Metamorfózis című koncertjükön. A gordonkaművész akkor a Kelemen Kvartett tagjaként lépett pódiumra; Bogányi Tibor vezényletével egy Martinu-művet adtak elő. „Most játszottam először a Kodály Központban, és teljesen elvarázsolt a koncertterem fantasztikus akusztikája, elképesztő hangulata. Minden csodálatosan szól, lehet halkán, hangosan játszani, a törekény pianissimótól a legerősebb fortéig minden úgy hangzik fel, ahogyan azt az ember elképzeli. Nagyon élvezetes a Kodály Központban muzikálni, örömmel térek ide vissza ősszel” – mondta a Gramofonnak Fenyő László.

A nagyszerű csellista november 10-én Pécssett, a következő nap pedig Budapesten, a Müpában lép fel a Pannon Filharmonikusokkal, Vivaldi- és Schumann-műveket játszik. „Élmény volt Bogányi Tiborral muzikálni júniusban – teszi hozzá –, mert remek egy olyan dirigens vezényletével előadni a darabokat, aki maga is vonós hangszeresként kezdte. Nagy segítséget jelent, hiszen tudja, érzi, hogy a szólistának mikor, mennyi időre van szüksége. S azt is várom már, hogy együtt zenéljünk, hiszen ezeken a koncerteken Tiborral előadjuk Vivaldi g-moll versenyművét is, amelyet két gordonkára és zenekarra komponált. Az ő ötlete volt ez a különleges darab, s azért is örültem a műnek, mert szinte ezen a kompozíción nőttem fel, szerepelt ugyanis azon a lemezen, amelyet egészen kicsi koromtól kezdve állandóan hallgattam. A másik darab, amit ezeken a koncerteken játszom: Schumann a-moll gordonkaversenye. A kompozíció régóta szerepel a repertoáromon, rengetegszer adtam már elő. Ta-

Fenyő László csellóművész

nárként – az utóbbi nyolc évben – is sokszor foglalkoztam vele, a növendékeimnek is kedvenc darabjai közé tartozik. Mégis, minden alkalommal, amikor a művet gyakorlom, játszom, hallom, tanítom, mindig felfedezek valami újat. Mindig hozzátesz valamit, hogy milyen helyszínen, kikkel játszom, hogy milyen a terem, a közönség, hogy süte a Nap, vagy hogy kivel találkoztam, beszélgettem azon a héten... Mindez különösen igaz egy ilyen szenvedélyes, izzó hőfokú mű esetében, mint a Schumann-darab. Az a szép ebben a hivatásban, hogy nincsenek olyan pontok, amelyek meg vannak tervezve, ki vannak találva. A zene ott, az adott pillanatban születik meg... Várom már a közös muzsikálást Tiborral, s a Pannonnal is.”

Fenyő Lászlót hallhatja még ősszel a magyar közönség, hiszen ezeken a hangversenyeken kívül november végén, a Zeneakadémián a Philharmonia Quartett Berlinnel lép pódiumra. A gordonkaművész amellelt, hogy a Kelemen Kvartett tagja, a karlsruhei Zeneművészeti Főiskola tanszékvezető professzora, rendszeresen ad mesterkurzusokat a Föld különböző pontjain, és szólistaként is járja a világot.

A Pannon Filharmonikusok honlapja: www.pfz.hu

A legek évadjára készülnek Miskolcon

Magyar évfordulók (Bartók, Liszt, Kodály) méltó megünneplése mellett a zenetörténet legmonumentálisabb szimfóniája, Mahler Harmadikja is felhangzik a most kezdődő szezonban Miskolcon. Az egyre népszerűbb gyermek- és ifjúsági programok sem hiányoznak a kínálatukból. A sokszínű előadásokról, kiváló vendégművészekről a Miskolci Szimfonikus Zenekar szerkesztője, zenei szakreferense, Sziklavári Károly beszélt a Gramofon kérdésére.

„Az együttes számára nagyon fontos a magyar hagyományok ápolása. A Bartók-emlékév előtt tisztelegve előadjuk a Zene híros hangszerekre, ütőkre és cselesztára című darabot, amely a Hangforrás bérletünk nyitóestjén hangzik fel a Művészetek Házában. Érdekes, hogy művészeti vezetőnk, Gál Tamás is most először vezényli a művet. Bartók Magyar parasztdalait is eljátssza a társulat, s azon a hangversenyen felcsendül a Haláltánc és a Magyar fantázia Balog József előadásában, hiszen a Liszt-évfordulóról sem feledkezhetünk meg. Mozarra pedig Fagott- és egyik zongoraversenyével emlékezünk, halálának 225. évében” – kezdi a programok ismertetését Sziklavári Károly zenetörténész, szerkesztő. Jövőre Kodály-jubileumot ünnepel az ország, ezért a Hárszvit bérletes előadása mellett a daljátékból is készítenek egy gyermekeknek szóló produkciót. Az elmúlt szezonban nagy sikert aratott a Balázs Győző Református Líceum mozgókép-animáció készítő, alkalmazott fotográfus, grafikus növendékeivel, szaktanáraival bemutatott Péter és a farkas, s most hasonló előadás születik a Háry Jánosból is. A zene a prózával, a tánccal, a látvánnyal kiegészítve alkot majd különleges, figyelemfelkeltő produkciót.

„A Miskolci Szimfonikus Zenekar nagy figyelmet fordít a közönségnevelésre is, így az egyre több érdeklődőt vonzó, legkisebbeknek szóló Ciróka-sorozatunk is folytatódik, Bukáné Kaskötő Marietta zenetörténész vezetésével. A nagyobb gyerekeket, családokat pedig a Csuka Tímea szerkesztette és vezette Játsszunk zenét a szimfonikusokkal! című előadások várják. S természetesen a Filharmónia ifjúsági sorozatában is közreműködik a zenekarunk, ami ugyancsak népszerű Miskolcon és környékén. A rendhagyó és családoknak szóló produkciók közé tartozik az a közös koncert is, amelyet a Kaláka együttessel ad novemberben a társulatunk, a címe Hangol már a zenekar. A dalok hangszerelője, s azt est karmestere: Gryllus Samu. S hogy a 'legek évadjának' nevezzük ezt az évadot, ebben talán a legnagyobb szerepet Mahler III. szimfóniája játsz-

Sziklavári Károly zenetörténész, műsorszerkesztő

za, a monumentális művet elsősorban miskolci művészekkel adja elő az együttes. Városunkban még élőben sosem hangzott fel a zenetörténet legnagyobb szabású szimfóniája, így a zenekar és a közönség is nagy érdeklődéssel várja a produkciót. Ezt az is jelzi, hogy tavasz végén kezdődött meg a bérletek értékesítése, s remekül fogynak a sorozatainkra szóló belépők.”

„Kuriózumok, ingyenceknek szóló művek is jócskán szerepelnek a kínálatban, hiszen Kocsis Zoltán vezényletével hangzik majd fel az a francia-orosz est, amelynek műsorában Debussy ritkán hallható tánckölteménye, a Játékok is szerepel, valamint egy Ravel-műnek, a Couperin sírjának is taposhat a közönség, részint Kocsis

Zoltánnak az átiratában” – folytatja az áttekintést Sziklavári Károly. Szintén a rendhagyó kompozíciók közé tartozik az idén nyolcvanestendős, hazájának kiváló kortárs komponistái közé tartozó, görög zeneszerző, Vassilis Tenidis Rebetiki című szvitje. A mediterrán hangulatú kompozíció kiváló ötvözete a görög zenei hagyományoknak, valamint a modern zenének, s zenekari verziója ősbemutatóként csendül fel Miskolcon. Az est karmestere Notis Georgiou, aki a hangversenyen gitárművészként is bemutatkozik, előadásában a Rebetiki mellett Rodrigo két gitárversenyét is meghallgathatják az érdeklődők.

A Miskolcra érkező vendégművészek névsora is igen rangos, hiszen az előbb említettek mellett vezényli a zenekart Kovács János, Marco Balderi, Howard Williams és Somos Csaba is. S olyan szólisták muzsikálnak a szezon során velük, mint Ábrahám Márta, Falvai Katalin, Várdai István, Banda Ádám, Berecz Mihály, Boros Misi. Izgalmasnak ígérkezik az a hangverseny is, amelyen két kiváló muzsikusként, apa és fia: Varga István és Oszkár lép koncertpódiumra a Miskolci Szimfonikusokkal, Brahms Kettősversenyében.

A zenekar honlapja: www.mso.hu

Szegedi gálától a londoni Varázsfuvoláig

Gálahangversennyel kezdi következő szezonját a Szegedi Szimfonikus Zenekar: jeles jubileumra emlékeznek, Simándy József születésének századik évfordulójára. A zenekar a Bánk bán premierben is játszik a Szegedi Nemzeti Színházban. A teátrum főigazgatója, az együttes vezető karmestere, Gyüdi Sándor pedig Londonban dirigálja az Armel-verseny díjazott produkcióját, A varázsfuvolát. Ezekről és más programtervekről is kérdeztük a karmestert.

„A Szegedi Szimfonikus Zenekar első koncertje a szeptember 10-i operagála-hangverseny a Szegedi Nemzeti Színházban, amely Simándy József születésének 100. évfordulójára emlékezik. A nagy tenorista maga is kötődött városunkhoz, mivel első szólista fellépése – Vaszy Viktor meghívására – egy szegedi Carmen-előadás volt, ahol óriási sikerrel énekelt Don José szerepét. Az utóbbi évtizedekben pedig számos jelentős operaénekes köszönheti pályája indulását a szegedi Simándy József Nemzetközi Énekversenynek. S lesz még egy gálánk szeptember 26-án is, hiszen a koraszülöttnek magas színvonalú ellátását segítő Korábban Érkeztem Alapítvány javára, a Szent Gellért Fesztivál keretében, Rost Andreával adunk hangversenyt a Dómban. Négy nappal később, 30-án pedig Pécssett részt veszünk a Filharmónia által rendezett Zenezüret Fesztivál programjában. Muzsikálunk a Széchenyi téren, este a Kodály Központban a X. Nemzetközi Táncünnepről részeként Ravel Boleróját adjuk elő – balettel, melyet a Budapest Táncszínház művészei táncolnak” – ismerteti az évadkezdés eseménydús programját Gyüdi Sándor.

Aztán az operai szezon indulása – másik felejthetetlen alakítása révén – szintén kötődik Simándyhoz: október 6-án a Bánk bán premierje lesz Pál Tamás értő dirigálásával. Erkel darabját Galgóczy Judit állítja színpadra. Októberben egy vendégszereplés is vár a társulatra, hiszen az Armel Operaversenyen nagy sikert aratott, s az ARTE-közönségdíját kiérdemelt Alföldi-rendezés, A varázsfuvola Londonban is színre kerül. Két estén, 21-én és 22-én láthatja az angol főváros közönsége, Gyüdi Sándor dirigálásával. Egy nappal később, október 23-án pedig az első szimfonikus hangverseny is felhangzik Szegeden: ezen az esten a forradalom ihlette zeneműveket, Balassa Sándor, Kocsár Miklós, Nógrádi Péter, valamint Tóth Péter kompozícióit, közöttük ősbemutatókat is vezényel Gyüdi Sándor.

„A folytatásban szintén lesznek különleges programok: a Fricsay Ferencről elnevezett, szimfonikus sorozatunk hagyományosan egy rekviem-előadással indul: Mozart Ész-dúr szimfóniáját és Requiemjét Pál Tamás dirigálja – Somogyvári Tímea Zita, Kálnay Zsófia, Hanczár György és Kiss András szólójával, s az általam irányított énekkar, a Vaszy Viktor Kórus közreműködésével, november 3-án. S aztán izgalmas magyar program következik november 29-én, hiszen a bérlet második estjén Bartók, Liszt és Járdányi Pál

Forrás: Filharmónia Magyarország

Gyüdi Sándor október 23-án a forradalomra emlékező kortárs magyar kompozíciókat dirigál

darabjai hangzanak fel – olyan előadókkal, mint Oravecz György és Medveczky Ádám. A zenekar kínálatában szerepel még ünnepi est, ugyanis a Vaszy Viktor-bérlet első koncertjének aktualitása Kossuth-díjas csellistánk, a szegedi születésű Onczay Csaba 70. születésnapja. A fél generációval fiatalabb, kiváló szegedi hegedüssel, Kosztándi Istvánval adja elő Brahms Kettősversenyét. A november 15-i műsor kezdetén Weber A bűvös vadászának nyitányát, a szünet után Schumann IV. szimfóniáját vezénylem” – mondja Gyüdi Sándor.

Kétféle bérleti sorozatuk van gyerekek számára; mindegyikben igyekeznek a közönséghez hasonló korú szólólistákat is szerepeltetni. Vasárnapi matiné sorozatuk első, november 6-i koncertjén, Kollár Imre dirigálásával Kökény Tamás, a Virtuózokban sikert aratott nagybőgős lép fel. Az előadás címe: Hangszerek kavalkádjá, s Bottesini- és Britten-kompozíciókat hallhatnak az érdeklődők. A szombati Csokimatiné-sorozat első hangversenyét pedig december 3-án vezényli Gyüdi Sándor. A Miből lesz a cserebogár? című műsorban – amelynek Lukácsné Győző, a Szegedi Szimfonikusok igazgatója a műsorvezetője – helyi tehetségek működnek közre.”

A zenekar honlapja: www.symph-seged.hu

Bánfalvi Zoltán új Kettősversenye

Október 7-én, a Duna Palotában Deák András és együttese, a Duna Szimfonikus Zenekar Elgar Enigma-variációi mellett egy kortárs kompozíciót is műsorára tűz: Bánfalvi Zoltán Kettősversenyét. Ráadásul hegedű-szólístaként maga a zeneszerző, valamint rendszeres vendégművészként, Balog József zongoraművész lép pódiumra. A Duna Szimfonikusok repertoárján az utóbbi években gyakran találni modern műveket – fontos feladatuknak tartják, hogy a mai zenét is megismertessék, megszeretessék. Bánfalvi Zoltánnal és Balog Józseffel beszélgettünk.

Tavaly ősszel Pécssett, a Pannon Filharmonikusokkal és Balog Józseffel már nagy sikert aratott Bánfalvi Zoltán Kettősversenye, amelyet zongorára és hegedűre komponált. Balog József azt meséli: bár együtt járt konzervatóriumba Bánfalvi Zoltánnal, nem tudta róla, hogy a hegedülés mellett komponál is, így nagyon meglepődött, amikor az elmúlt év nyarán az ő darabjára kapott felkérést. Amikor azonban először meghallgatta a művet, beleszeretett, igazán egyéni hangvételű kompozíciónak tartja, ami kiválóan ötvözi az irányzatokat, s óriási kadenciák, szólók kaptak benne helyet. A pécsi bemutatón is hatalmas tetszést váltott ki a közönség körében, ezért ajánlotta ő is szívesen a Kettősversenyt a Duna Zenekarnak, s ahogy a vezetőség meghallgatta a felvételt, máris beillesztették a szezon programjába. Balog József már várja, hogy ismét előadhassa, s annak pedig külön örül, hogy kedves, régi társulatával, a Duna Szimfonikusokkal játszhatja el. A társulattal diplomázásának esztendejében találkozott először, s koncertrepertoárját igen jelentősen bővítette a zenekari közös munka. Amikor először muzsikált velük, Rahmanyinov II. zongoraversenyét adta elő, s Deák András a főpróba után azt mondta neki, az ő keze alatt teljesen másként szól ez a zongoramű, és szeretné jövőre ismét meghívni a zenekarhoz... Azóta szinte minden szezonban visszatér az együtteshez, kiváló darabokat játszott már velük, köztük számos kortárs kompozíciót; jövőre például Wolf Péter zongoraversenyét adják elő. Nagyon megszerette a társulatot, amelyet lelkes és profi csapatnak tart, s úgy véli, több figyelmet érdemelnének a budapesti koncertéletben...

Bánfalvi Zoltánt szintén sok szál fűzi a Duna Szimfonikusokhoz, hiszen az együttesnek korábban tagja volt az édesanyja, édesapja is muzsikált velük, testvére, Bánfalvi Béla pedig a csellószólam vezetője. Most játszik velük először, hiszen ő a Pannon Filharmonikusok koncertmestere. „A Kettősverseny ötlete Holics László zongoraművész barát-

Balog József

Bánfalvi Zoltán

tomtól származik. Elhangzott ugyanis egy kompozícióm, amelyet húszévesen írtam, s ezen a koncerten ő Baráti Krisztopf Mendelssohn Kettősversenyét adta elő. Laci vetette fel, miért nem írok én is egy ilyen darabot, hiszen annyira kevés hegedű-zongora koncertdarab létezik. Magával ragadott az ötlet, neki is kezdtem a komponálásnak, s menetközben döbbenet rá, milyen nehéz ez a műfaj... Minden évben írtam egy tételt, így lett háromrészes a mű, s tavaly került színre, Bogányi Tibor dirigálásával, Papp Dániel hegedülésével. Nagyon örültem, hogy a publikum lelkesen fogadta. A Kettősversenym nemoromantikus mű, s a klasszikus zenei versenymű tradicionális keretei között ötvözi az általam oly nagyra tartott zeneszerző, Rahmanyinov zongoraversenyeit, a jazz, valamint John Williams szimfonikus filmzeneszerzői hangzásvilágát. Hosszú, negyvenperces darab, hatalmas hegedűkadenciával, nagyzenekarral – ezen egyébként kicsit most csökkentenem kellett, hogy elférjünk a Duna Palota pódiumán... Izgalmas feladat, hogy a saját kompozícióm hegedűszólóját magam játszom, egy olyan remek muzsikussal, mint Balog József. S bízom benne, hogy az októbert követően is felhangzik majd még a darab.”

A zenekar honlapja: www.dunaszimfonikusok.hu

Drakula ősszel már a Müpában táncol

Nagy sikert aratott az idei Szegei Szabadtéri Játékokon a Magyar Nemzeti Táncegyüttes új produkciója, a Drakula utolsó tánca. Zsuráfszky Zoltán koreográfiájában olyan, a popkultúrából ismert művészek is színpadra léptek, mint Keresztes Ildikó és Novák Péter. A júliusi premiert követően augusztusban még Esztergomban, a Várszínházban is játszották a táncszín-játékot, a budapesti bemutató pedig szeptember 30-án lesz a Müpában. Novák Pétert kérdeztük a részletekről.

A darab az elmúlás témakörét járja körül, mégis tele van mágiával, izgalmas és vidám muzsikákkal, látványos jelenetekkel. Magyar, román, erdélyi virtuóz néptáncoknak, népzenei elemeknek örvendhetnek a zene- és tánckedvelők a Magyar Nemzeti Táncegyüttes legújabb produkciójában, amely Drakula történetének különleges feldolgozása. A címszerepet Sánta Gergő táncolja, a gróf öreg énjét pedig a Kossuth-díjas Zsuráfszky Zoltán, a Magyar Nemzeti Táncegyüttes művészeti vezetője kelti életre, s ő Vincze Zsuzsa forgatókönyvíró-dramaturggal a darab rendezője is. Együttesének tagjai mellett két vendéget is hívott a rendhagyó előadásba. Keresztes Ildikóval kezdődik, s végződik a darab, népzenei kísérettel énekel dalokat a szerelemről és a halálról, s titokzatos boszorkányként, vándorkomédiásként végig részese az eseményeknek.

A másik fontos vendégszereplő Novák Péter, aki a Gramofonnak így beszélt a darabról. „A mostani produkciónak volt előzménye, hiszen tíz évvel ezelőtt Zsura már koreografált egy Drakuláról szóló táncjátékot, és azóta is erősen foglalkoztatta ez a történet. Vincze Zsuzsával közösen most egy sokkal összetettebb, több műfajt felvonultató előadást készítették, s ebben a darabban a tánc mellett a prózának, az éneknek, a színpadi játéknak is jelentős szerep jut. A Drakula utolsó tánca a Kárpát-medence kultúrájából merít, ettől olyan különleges és egyedi. Az előadásban is magyar, román táncok, leginkább erdélyi anyagok kaptak helyet, hiszen az eredeti történet is azon a vidéken játszódik. A muzsika ugyancsak Erdély földjére kalauzolja a publikumot. Rossa László és Szabó Dániel közös munkáját dicséri az autentikus elemeket tartalmazó, mégis modernül fogalmazó, modernül szerkesztett zenei háttér, amely még a sanzon világába is elviszi egy-egy pillanatra a közönséget. A mai kor jellemzője a sokműfajúság, ez jelenik meg a darabban is. A produkció dallamvilága, hangszerkezelése, a dalszövegek, a prózai szövegek mind-mind illenek a mű által megidézett korba. A népzenei motívumokból kárpát-medencei világzene lesz, de ettől természetesen még megőrzi ugyanazt a hite-

Novák Péter: „A népzenei motívumokból kárpát-medencei világzene lesz”

lességet, ami több száz éve jellemzi. S ami – ne feledkezzünk el erről – több száz éves érlelődési folyamaton van túl. Hiszen a szerzők, a koreográfusok, az együttesek tovább éltetik és levegőztetik ezt az ösztönös, belülről jövő önkifejezési formát. Nem az a cél, hogy elzárjuk, mint egy múzeumi tárgyat, és többé senki se érhesen hozzá... Hogy védjük a változástól. Kellő alázattal, jóízléssel, de mégis szabadon kell kezelnünk. Engem is a népzene vitt el annak idején a rock felé...Megéreztem ugyanis a popdalok és a népzenei dallamok azonosságát.”

Novák Péter emellett azt is elmondja, hogy Keresztes Ildikóval ők azok a szereplők, akik hol előremozdítják, hol megakasztják a cselekményt, közvetítenek a táncosok és a közönség között. „Ez testreszabott, izgalmas kihívás. Úttalan utakat járva megérkezünk a baljós hírű Transsylvaniaába, ahol hol vásári komédiát adunk elő, hol képmutogatók vagyunk, akik a Drakula-mitosz jelenítik meg, hol kuruzslóként szereplünk, s árulunk mindent a babonás falusiaknak. Eközben elsodornak minket az események, és egyszerre a cselekmény középpontjában találjuk magunkat. A kastély vendégei leszünk, majd rádöbbenünk arra, hogy inkább rabjai...”

A Honvéd Együttes honlapja: www.honvedart.hu

**concerto
BUDAPEST**

2016/17

ÉVADKEZDÉS: SZEPTEMBER 30.

zene
szenvédéllyel

AHN

16

A HALLGATÁS NAPJA

2016. október 22.
Budapest Music Center
A Concerto Budapest és a UMZE
egynapos kortárs zenei fesztiválja

Jegyek, bérletek: www.concertobudapest.hu

ZENEAKADÉMIA
KONCERTKÖZPONT

BMC
Budapest Music Center

fidelitO

hetiválasz

ORIGO

Partnerünk:
VízPlusz Kedvezménykártya
www.vizpluszkartya.hu

A JAZZ PICASSÓJA – *Negyedszázada hunyt el Miles Davis*

Forrás: Gramofon-archív

Duke Ellington hasonlította a nagy katalán művészhez, éppen alkotóképességének sokféleségére célozva. Az idei kettős évforduló (90 éve született és 25 éve halt meg) ismét a jazz kistermetű óriására irányítja a jazzrajongók figyelmét, hiszen mértékadó vélemények szerint is mindössze három meghatározó személyiség volt ezen a hangszeren a műfaj több mint százéves történetében: Louis Armstrong, Dizzy Gillespie és cikkünk tárgya: Miles Davis.

➡ Márton Attila

Élete kész regény, amelyről magyar nyelven is sokat olvashatunk, hiszen két monográfia is megjelent róla. Aligha volt nála ellentmondásosabb figura a jazztörténetben. A középosztálybeli családból származó ifjú a New York-i Juillard School-ban tanulhatott, de az 52-ik utca bopperei között érezte jól magát. Mindenhol találkozhatott a nyílt vagy a burkolt rasszizmus legrafináltabb megnyilvánulásaival, amelyek nyomasztó hatással voltak erre az öntudatos emberre. Összetűzése a rendőrséggel, ökölvívó edzései, méregdrága autói, luxuslakásai, extravagáns öltözködése és viselkedése, a nőkhöz való bonyolult viszonya a műfaj legnagyobb képviselőire általában nem jellemző botrányhős szerepét kölcsönözték neki. Még azt is elérte, hogy feleségeinek (a táncosnő, Francis Wilson, a filmsztár Cicely

Tyson, majd az énekesnő Betty Mabry) fotói díszítsék lemezborítóit. Az álarc mögött egy érzékeny zseni rejtőzött, aki agresszivitással kompenzálta gátlásait. Az alakját övező legendákat táplálta zárkózottsága és szükszavúsága, sőt homályos és ellentmondásos nyilatkozatai is. Életműve azonban feledtet minden devianciát: zenéje tiszta, világos, egyértelmű – és zseniális.

A modern zene legnagyobb géniuszai között tartjuk számon, jelentősége messze túlmutat a műfaji határokon. Zsenialitása abban is megnyilvánult, hogy mindenkor a legmegfelelőbb időben tudott megújulni: ráérezett a fejlődési tendenciákra és öt-tíz évenként új zenei irányt jelölt ki. Merész stílussteremtő elképzeléseit pedig makacs következetességgel valósította meg. Legalább négy stílusirányzatban volt

THE BEST OF MILES DAVIS

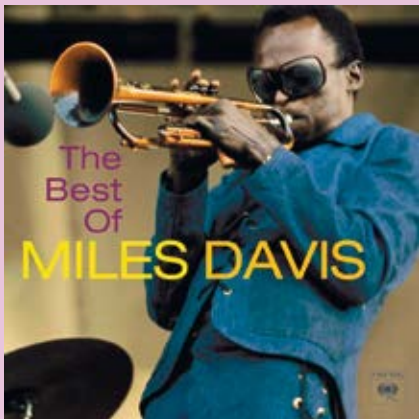
Számtalan válogatással és antológiával találkozhattunk már, amelyek a fontosabb jazzművészek munkásságából szemezgettek több-kevesebb logikával. Ezúttal azonban a nagy jazzikon életművéből kiemelt tizenegy szám valóban a legsikerültebb ilyen albumok egyikét képviseli. Igaz, nem volt túl nehéz dolga a compiláció készítőinek, hiszen Davis pályájának legkiemelkedőbb szakasza éppen az a három évtized (1955 és 1985 között), amit a Columbiánál töltött. Rádásul minden darab egy-egy jelentős albumról származik, sőt a fele egyúttal még címadó szám is volt. Érdekes, hogy zeneileg kevés közös vonás fedezhető fel Davis pályájának különböző szakaszai között és meghökkentő élmény meghallgatni egy, az 1950-es évek végén született akusztikus felvételt és egy, csaknem harminc évvel későbbi, elektromos hangszerekkel kísért fúziós opuszt. Ezen a lemezen pedig éppen erre van lehetőség.

A válogatás felőleli Davis együtteseit kvintettől a tíz zenészt is meghaladó formációkig, és a Gil Evans vezette nagyzenekarig, ami pedig a stílusirányzatokat illeti a cool-tól és hard boptól a modális rögtönzés iskoláján keresztül a fúziós és jazz-pop irányzatig. A híressé vált sideman-ek sora jól mutatja, hogy a nagy jazzguru milyen kiváló szimattal talált rá mindenkor az aktuális zenéjéhez passzoló munkatársakra. Természetesen bekerült a válogatásba a legendás Kind of Blue című album nyitódarabja a So What (Na és) is, amely a művész ars poeticája is lehetne, hiszen kifejezi az elvárásokkal szembeni ellenállását és a konvenciókat semmibe vevő életvitelét. (Nem véletlen, hogy a legjobb Davis-életrajz is ezen a címen jelent meg.) Rejtély, hogy a számok miért nem kronológiai sorrendben követik egymást, de a kísérfüzetben minden diszkográfiai adat megtalálható.

A lemez nem a jazzbarátok kemény magja számára készült, hiszen ők már régen „begyűjtötték” a komplett albumokat, de nagyon hasznos például a jazzel és/vagy Davis-szel ismerkedőknek, mert megtanít jazzt hallgatni.

MA

(Az album kiadója: Columbia/Legacy – Sony Music, katalógusszáma: 5095902000)

meghatározó szerepe. A legkorábbi időkben a bebop úttörőivel, elsősorban Charlie Parkerrel dolgozott, majd a 40-es évek végén a cool legnagyobb alakjaként készítette el korszakalkotó alaplemezt (Birth of the Cool), aztán számos Prestige-albumán a hard bop és a cool között szalamoszott. Jellemzően a balladákban és a középgyors számokban inkább a cool, míg az up tempójú darabokban a bop dominált.

Zenésztársait hihetetlen érzékkel választotta meg, addig kutatott, míg meg nem találta a neki megfelelő művészeket. Álljon itt a fényes névsor néhány kiválósága a korai időkben: John Coltrane, Cannonball Adderley, Red Garland, Wynton Kelly, Paul Chambers, Philly Joe Jones.

Hangszerhasználata is különleges volt. Ő találta meg a melankolikus, fájdalmas hangzáshoz leginkább illő, szordínóval fűjt trombita-soundot, mégpedig úgy, hogy a mikrofonhoz szorosan közel játszott. A szárnykürt használatát is az elsők között favorizálta. Kisegyütteseivel párhuzamosan a zseniális hangszereivel, Gil Evans-szal történt szoros együttműködésben az 50-es évek végén a nagyzenekari hangzás olyan csúcsteljesítményei születtek meg, mint a Miles Ahead, a Porgy and Bess és a Sketches of Spain. 1959-ben készült az egész műfaj legjobb lemezének méltán kikiáltott Kind of Blue, a modális rögtönzés iskolapéldája. De nem is a szüntelenül újító Davis lenne, ha meglegedne ezzel a csúcsteljesítménnyel, azonnal más irányt vesz. A jazz hagyományos ritmikai kereteinek kitágítását felvállaló együttesének kialakítása ugyan évekig eltart, végül a jazz-történet legnagyobb kvintettje áll fel: Wayne Shorterrel, Herbie Hancockkal, Ron Carterrel és Tony Williams-szel. Aztán, a 60-as évek végére – olyan fiatal muzikusok bevonásával, mint John McLaughlin, Chick Corea és Dave Holland – eljut új alkotói periódusához. Később pedig – pár éves visszavonulását követően is továbbfolytatja „jazzegyetemét”, ahol olyan nagyságok kezdik ragyogó pályájukat, mint Kenny Garrett, John Scofield vagy Al Foster.

Nekünk, magyaroknak is volt alkalmunk megcsodálni művészetét, sajnos meglehetősen későn, míg Nyugat-Európában Davis mindegyik „arcát” megismerhették négy évtizeden át. De az a több mint kétórányi, kikezdetetlen és időtálló művészi teljesítmény, amit a tízezres közönségnek szünetet sem tartva előadott, meggyőzött minket arról, hogy őt csak csodálni és tisztelni lehet. A szintézis, a nagy összefoglalás művészet láthatták, mind az idősebb, a „rég” Davisért rajongók, mind pedig az elektronikus fúziós zenét kedvelő fiatalok. De a zseniális művész hatására eltűntek a műfaji, izlésbeli és generációs különbségek és valamennyien elvarázsolva élvezték a többé vissza nem térő találkozást.

Miles Davis életműve negyedszázad elteltével is hihetetlenül friss és eleven, mintha csak napjainkban született volna, zenéje még ennyi idő után is a korszerűség kifejezője. Úgy érezzük, mintha mindenütt jelen lenne, szelleme ott kísértene mindenütt, ahol modern jazzt játszanak. A trombitások számára éppúgy megkerülhetetlen, mint mentora, Parker a szaxofonosoknál, de hatása az egész műfajra, sőt a zene világának minden területére kiterjed.

Jazzgitár és zongora – világszínvonalon

A Finucci-ikrek

Balogh Roland

Balogh Zoltán

Nyár elején bejárta a hazai sajtót, hogy Balogh Roland elnyerte a fődíjat és jazzgítár kategóriában az első helyezést a Los Angeles-i Six String Theory Gítárversenyen. Azt talán kevesebben tudják, hogy Roland ikertestvérét, Zoltánt 2012-ben, a Floridában megrendezett Jacksonville-i jazz-zongoraversenyen a világ három legjobb zongoristája közé sorolták. A két kiválóságot zenei szocializációjukról, mestereikről, közös zenekarukról, a Finucci Bros Quartetről és a hazai jazz helyzetéről kérdeztük.

➔ Bencsik Gyula

Gramofon: Nem tudom, láttátok-e Woody Allen *A világ második legjobb gitárosa* című filmjét – rólad már nem szólhatna, Roland. Hogyan éled meg a sikert?

Balogh Roland: Június 7-én éppen a szüleimnél voltam, amikor telefonon hívtak Kaliforniából a hírrrel. Nem akartam hinni a fülemnek, az amerikai angol amúgy is kicsit problémás nekem, úgyhogy háromszor visszakérdeztem, jól értem-e. Jól értettem elsőre is. Azóta rengeteg médium foglalkozott velem, sokkal több, mint amikor a Montreux-i jazz gítárversenyt nyertem meg 2009-ben. Mintha az azóta eltelt időben jobban odafigyelnének a hazai jazzéletre Magyarországon, mint korábban, legalábbis szeretném ezt hinni.

G.: Montreux Zoltánnak is kedves város, hisz a 2010-es jazz-zongora versenyen harmadik helyezést ért el.

Balogh Zoltán: Varázslatos egy olyan közeg, mint amilyen Montreux-ben fogadott, mert azok a kiváló muzsikusok, akiket itthon csupán felvételekről hallottunk, mint például George Duke, aki akkor még élt, egyszerre valósággá váltak.

G.: Ez is bizonyítja, hogy az élő, helyszíni megméréstetés sokkal nagyobb élmény, mint a videós pályázás, ami persze nem von le utóbbi értékéből. Roland, milyen feltételeket szabtak a gítárverseny kiírói?

B.R.: Két, maximum ötperces videóval lehetett nevezni. Az egyik akkordszóló volt, vagyis olyan felvétel, amelyiken egyedül gitározom a híres jazzstandard-et, a My One and Only Love című balladát. Nagyon jól kidolgoztam az akkordszólót, februártól májusig gyakoroltam. Ez a produkció technikailag foghatta meg a zsűrit. A másik felvételen Thelonious Monk Round Midnight című számát szólaltattam meg, amiben elsősorban a szívemet mutattam meg az itészeknek, a magyar és roma zenei gyökerek ötvözetéből álló dallamvilágot. Annyival könnyebb otthon egy kamera előtt zenélni, amennyivel nehezebb is: nyugodtabbak a körülmények, viszont nincs meg az a druk, ami egy élő megméréstetésen kihozhatja a szükséges pluszt az előadóból.

G.: Hány gitárod van éppen?

B.R.: A versenyre használt gitáromat tavaly októberben nyertem New York-ban a Wes Montgomery tiszteletére rendezett jazzgítár-versenyen, ahol második helyezést értem el. Ez egy New York-i gyártású D'Angelico gitár. Igazság szerint amióta megvan, ezen a hangszeren szeretek a legjobban játszani. Ezen kívül van egy Gibson L5-ösöm, ami luxusgitárnak számít, de engem nem az értéke érdekel, hanem ez

Foto: Klinszky Gábor

Bordás József

a Balogh-ikrek

Horváth Plutó József

Balogh Zoltán és Balogh Roland

Fotó: Klinszky Gábor

valóban a felső kategória. Ezen kívül van még néhány elektroakusztikus és akusztikus gitárom is.

G.: *Milyen volt az első hangszereitek?*

B.Z.: Mindketten apukánktól tanultunk gitározni hatéves korunktól, egy párezer forintos hangszeren. Apukánk megmutatott nekünk akkordokat, dallamokat, amiket aztán tovább variáltunk. Később kaptunk egy szintetizátort is, amit ugyancsak közösen használtunk.

B.R.: Édesapánkkal igényes zenét hallgattunk már kisgyerekkorunktól. George Bensont, Gary Moore-t, Santanát. Jazz-t, blues-t, rockot. Igyekezünk többféle stílusból kialakítani a saját játékunkat.

G.: *Mikor jött el az a pillanat, amikor már nemcsak saját örömeitökre zenéltetek, hanem tudatosan készültetek a zenési pályára?*

B.Z.: Olyan 10–11 éves korunkban. Akkor mondta apukánk, hogy megveszi nekünk a továbblépéshez szükséges komolyabb hangszereket és kiegészítőket, ami nem kevés pénzbe került, ám akkor nem lehetünk középszerű zenészek, mert azokból rengeteg van, és felkopik az állunk. „Vagy a világ legjobbjai közé kerülsz, vagy el se kezdjétek” – mondta. Ez óriási kihívást és motivációt jelentett egyben. Döntöttünk.

B.R.: Például az iskolai szünidők alatt reggel 9-től gyakran éjfélig a hangszereinkkel voltunk elfoglalva nap, mint nap. Nem kellett ösztönözni bennünket, bekerültünk egy olyan közegbe, ami ott tartott minket.

G.: *A tehetségetek és szorgalmatok mellett mekkora szerepet tulajdonítotok a sikereitekben a hiteteknek? Merthogy Roland a Facebook-oldalán köszönetet mond a Mindenhatónak is a Los Angeles-i győzelmet követően.*

B.R.: Mindig hittünk Istenben, de mindössze 2008 óta vagyunk nem csupán vallásosak, hanem keresztények. Katolikus hitben nevelkedtünk, de ma már a szabad keresztények közé soroljuk magunkat. Hiszünk Istenben, belőle merítünk erőt, olvassuk a Bibliát, de nem tarozunk egyetlen egyházhoz sem.

G.: *Milyen mestereitek voltak a zenében?*

B.R.: Először beiratkoztunk az OSZK Zenei Stúdiójába, aztán 16 évesen a Kőbányai Zenei Stúdióba. Először Tornóczky Feri bácsihoz jártam, majd Babos Gyuszi bácsi volt a tanárom.

B.Z.: Én pedig Halász Jánosnál tanultam, aki Charlie zenekarában billentyűzik, későbbiekben pedig volt egy magántanárom, Törőcsik Géza, akitől nagyon sokat tanultam. Igazából innen indult a karrierünk.

B.R.: És innen ered közös zenekarunk, a Finucci Brothers Quartet neve is. Az Oscar című filmben szerepelnek a Finucci-ikrek, akik eredetileg szabómesterek, de mindenki meg van róla győződve, hogy gengszterek. Amikor először beléptünk a suliba egyforma bokáig érő fekete bőrkabátban, nálam a fekete gitártok, mindenki azt hitte, hogy valamiféle behajtok vagyunk. Akkor ragadt ránk a Finucci név, amit örömmel választottunk a 2008-ban alapított együttesünk nevétől is.

B.Z.: Gyerekkori barátainkat hívtuk a zenekarba: Bordás Józsefet, aki jelenleg a Magyar Jazz Szövetség elnökségi tagja, saját dobiskolájának alapítója, valamint Horváth „Plútó” Józsefet, aki elismert és keresett basszusgitáros szerte az országban. Általában saját szerzeményeket játszunk és néhány feldolgozást. Egyaránt meritünk a modern elektronikus jazz és a bop-, illetve szving-hagyományból, egyfajta sajátos revival fusiót képviselve, aminek megfelelően zenei példaképeink között az 50-es évektől egészen napjaink ifjú sztárjaiig impozáns a névsor: George Benson, Joe Pass, Pat Metheny, Keith Jarrett, Biréli Lagrène és Kurt Rosenwinkel hatása is tetten érhető a zenénkben. Első, 2010-es lemezünkön hallható még egy jazzes Isten-dicséret is. Azóta már három albumunk van, most készülünk a negyedikre.

B.R.: Közösen szerezzük a számokat. Ha mondjuk én írok egy A-tételt, Zoli ír hozzá egy B-t, aztán közösen alkotunk egy C-t. Bár tág teret biztosítunk egymásnak és zenésztársainknak az improvizálásra, stabil zenei alapokat rakunk le, mert nem akarunk abba a jazzben gyakori hibába esni, amikor már az alapmotívum sem ismerhető fel.

G.: Mi lesz hallható a következő lemezeteken?

B.R.: Az album munkacíme lehetne a Vissza a gyökerekhez, mivel felfogásban a klasszikus bebop zenéhez szeretnénk visszatérni, természetesen némileg sajátos kontextusban. Az új szerzemények közül is fogunk már játszani ősztől a Budapest Jazz Clubban havonta működő klubestjeinken. Ez már a harmadik évada lesz ennek a havonta ismétlődő sorozatnak, melynek neve Jazzlegendák. Ezek egyébként alapvetően tematikus műsorok: vagy egy zenésznek, vagy egy korszaknak a muzsikáit mutatjuk be alkalmanként, odaillo háttérvetítéssel, ez afféle ismeretterjesztés is részünkről.

G.: Hiánypótlás? Rászorul a hazai jazzélet?

B.Z.: Budapesten talán, ha négy jazzklub működik, szemben például Krakkóval, ahol minden második sarkon található egy. Jacksonville-ben, ahol zongoraversenyen vettem részt, a szállodai liftben, a bevásárlóközpontban jazz szólt. Magyarországról ez sajnos nem mondható el.

B.R.: Úgy látom, hogy a mai gyerekek, bár vannak köztük tehetségesek, sajnos nem olyan elhivatottak, mint amennyire szükségszerű lenne. Egyszerűen nem gyakorolnak eleget. Eljutnak egy bizonyos szintre, aztán leállnak, mondván: készen vagyok. Márpedig ebben a szakmában nem lehet készen lenni. Nincs olyan, hogy megtanultam gitározni, vagy zongorázni. Folyamatosan gyakorolni kell. ■

FON
TRADE MUSIC

EGY VALÓDI HANGSZERÜZLET.

Hatalmas kipróbálható és
összehasonlítható kínálat.

www.fontrademusic.hu

1081 Budapest,

Kiss Lószef utca 14.

Tel. (+36 1) 210 2790

Nyitva tartás:

h-p 9⁰⁰-17³⁰

Beszélgetés a 75 éves Dudás Lajossal

Hídverő a klasszikus zene és a jazz között

*Ez az interjú vállaltan szubjektív és baráti hangvételű. Első diszkográfiám, a Magyar jazz-lemezek 1912–1984 kutatási munkája során kerültem kapcsolatba Dudás Lajossal. Ezután *A klarinét dimenziói* címmel írtam róla egy önálló kötetet – még 1990-ben. Számos LP-jének, CD-jének és kazettájának magyarországi producereként meglehetősen közelről figyelhettem a pályafutását. Ez – az én szemszögemből nézve – az átlagos magyar jazzmuzsikushoz képest abszolút eltérő. A zenészeink 99 százaléka ugyanis fut bármilyen jazzfellépés után, amiből sokszor sajnós csak alkalmi összeállításban valamiféle hakni születik. Ez a kevésbé igényes jazzhallgatót, a feltétlenül csak szórakozni vágyó jazzkedvelőt még talán ki is elégítheti. Dudás Lajos – a magyarországi jazzéletből kiszakadva – kezdetben még szintén turnézott, de egy idő után már mindig csak nagyon megfontoltan vállalt fellépéseket. Jobbára állandó partnerekkel, s mindig magas színvonalon.*

◆ Simon Géza Gábor

Fotó: Gerhard Richter

Fotó: Desző Csaba

Gramofon: *Ha jól emlékszem, a turnézást felváltó állandó zenekar, a megfontoltan vállalt fellépések a nyugat-németországi Neussban való letelepedéssel és számos komoly iskolában való tanításoddal függnek össze.*

Dudás Lajos: 1984-et említettél. Szerintem még korábban, valamikor az 1970-es években találkoztunk először, amikor nevem alatt az első nagylemezek megjelentek. A kérdésben említett témakör felvet egy alapvető problémát, ami többretegű választ kíván. A fő probléma a mai jazzképzés, amely időközben mindenfajta ellenőrzéstől megszabadította magát. „Minden falunak jazzakadémiát!” Ez a jelszó divattá vált, s ezek évente jazzmuzikusok százait termelik. Viszont ezzel párhuzamosan nem emelkedett a fellépési helyek és lehetőségek száma. Sőt! A fiatal, jól képzett jazzmuzikus játszani akar, mindegy hogy hol, kivel és mennyiért. Szükség

esetén még az utcasarkon is, remélve, hogy hangszertokjába néhány centet dobna. Az én koromban német nyelvterületen három jazzakadémia működött: a kölni, a grazi és Bernben a Swiss Jazz School. Alig hiszem, hogy szükség lett volna többre. Ezzel szemben a fellépési lehetőségek száma lényegesen nagyobb volt; gondolj csak az Európában működő US-klubokra, ahol jazzt lehetett játszani és egyidejűleg tanulni: learning by doing! Jól emlékszem főiskolai klasszikus professzorom ezirányú megjegyzésére: Jazzt akarsz tanulni? Nem is tudtam, hogy azt tanulni kell! A következő probléma a hangszer. A jazz kedvenc hangszerei a szaxofon, a gitár, a zongora, a trombita, mostohagyerekei pedig a klarinét, a fuvola, a vadászkürt.. Egy klub, egy fesztivál inkább meghív öt szaxis vagy nyolc gitárost, mint egy klarinétost. 1963 és 1973 között, szabadúszó muzsikusként, szaxofonokkal, fuv-

lával, klarinétal felszerelve nem volt gond. A probléma akkor jött, amikor a szaxofonoktól és a fuvólától megszabadítottam magam, és kizárólag a klarinétra koncentráltam. Így nem lett nehéz „megfontoltan” vállalni a fellépéseket. Az elején örültem, hogy egyáltalán akadt valami. Makacs voltam, fejembe vettem és éreztem, hogy sikerem és hírnevem csak akkor lesz, ha letérek a mainstream ösvényéről. Boszszantott az állandó megjegyzés, hogy hasonlítok Benny Goodmanhez... Kísérletezéseim, próbálkozásaim eredménye a Rohrblatt című fafúvós szaklap ez évben megjelent, rólam írt jubileumi cikkében olvasható: „Dudás Lajos egyedülálló fenomén: egy olyan klarinétos, akit senkivel nem lehet összehasonlítani...” Ennél többet már nem tudok kívánni. Ez pedig csak pedagógiai tevékenységemmel – mint zeneiskolai és főiskolai tanár – volt elérhető, mert ezek megszabadítottak a megélhetési gondoktól. Lehettem válogatós, ami a fellépéseket, partnereket, klubokat illeti. Gázsi szempontjából beállítottam egy alsó korlátot, így többször kénytelen vagyok hallani, hogy „Dudás úr, magát sajnos nem engedhetjük meg magunknak...” C'est la vie...

G.: Az első LP-idet a Rózsavölgyiben vásároltam, ahol folyamatosan kapható volt a *Reflection of Bach* és a *Contrasts* című LP-d. Talán nem is tudod, hogy ezek voltak a szocialista Magyarországon az első olyan Nyugat-Németországban megjelent jazzlemezek, amelyekből szinte korlátlanul lehetett vásárolni. Hogyan jöttek létre ezek a lemezek, és hogyan kerültek Budapestre?

D.L.: Valóban ezek voltak az első LP-produkciók a saját nevem alatt. Előzőleg csak mint sideman dolgoztam – már

otthon is, az 1960-as évek elején. Az említett két LP az 1970-es évek közepén/végén készült. Akkor jöttek azok az évek, amikor hosszú idő után ismét Magyarországra utazhattam, természetesen az új lemezekkel. Gondoltam, viszek két-két dobozzal (50 LP), és ha nem kell, visszahozom. De kellett! Mert jók voltak? Mert nem volt más? Ki tudja... Bizony problémás volt annak idején bármilyen nyugati kiadású hanglemmezhez jutni, hacsak néhanapján nem akadt valahol véletlenül egy-egy Armstrong- vagy Goodman-lemez. A Rózsavölgyi akkori igazgatója megvette az LP-imet, sőt ami lényegesen fontosabb: mind el is adta. Húirta Albinnal a következő évtizedekben gyümölcsöző kapcsolatot tartottam fenn. Nem csak lemezek átvételével támogattam, ami sajnos később – a konkurencia növekedésével, az egyre több nyugati lemez megjelenésével – folyamatosan kevesebb lett. Ő tette lehetővé kétkötetes klarinétiskolám budapesti kiadását, majd az 1990-ben megjelent első CD-lemezem bemutatását is. Ma elképzelhetetlen, de akkor a *Change of Time* CD-ből 100 darabot rendelt. Az meg még elképzelhetetlenebb, hogy el is tudta adni. Manapság rendel egy szaküzlet maximálisan 2 CD-t, és annak eladása is hónapokig tart! Ja, a régi szép idők – amikor benne vagy, nem értékeled, később meg visszasirod...

G.: Jött az internet, és a legtöbb mai ifjú már a CD-t sem ismeri. Pedig az internetről így-úgy letöltött/lerabolt felvételek messze nem időállóak, nem lehet belőlük egy állandóan gyarapodó, valódi gyűjteményt összehozni. Te viszont még mindig valódi, időálló kiadványokban gondolkodsz. Hogyan finanszírozható ez a mai, minden áron a bevételt maximalizálni kívánó világban?

Egy 2015-ös überlingeni koncerten

Foto: Ulrich Köberle

Philipp van Endert gitárossal

D.L.: A negatív „fejlődést” sajnos megfigyelheted a lemeziparban is. Az említett két LP az Ariola lemezcég kezelésében, több ezer példányban kelt el. Ám jött kísérletezésem periódusa. Elkészült a Detour című nagylemezem, ami ugyan szakmai körökben nagy visszhangot keltett – a hónap jazzlemeze a Baden-Baden-i rádióban, Joachim Ernst Berendt bemutatója –, de ezzel egyidejűleg az eladási szám a pincébe vándorolt. Az Ariola felbontotta a szerződést, mondván, hogy 700 lemez eladása őket nem érdekli, az nem üzlet. Az 1980-as évek elején sikerült kapcsolatba kerülni a berlini Konnex lemezcéggel, amelynek célja az avantgárd jazz támogatása volt. Néhány náluk megjelent lemezem (a CL4 vagy az Urban Blues) időközben legendás státuszt ért el. Az Urban Blues CD-t mostanában az interneten kínálta valaki Floridából, használtan – 70 dollárért! A produkció költségeit teljesen a Konnex fedezte, a stúdiótól a grafikán keresztül egészen a lemezpréselésig. Ezzel a zenész nem lett része az üzletnek, amit szerencsés modellnek tartok. Utolsó LP-lemezem, az I Remember 1989-ben, a pécsi Pannontonnál jelent meg. Szóval a Konnex-szel, majd később a Sunny Moon Records-szal vagy az Edition Musikattal való együttműködés nem hozott pénzt, de nem is vitt.

Az 1990-es években sikerült néhány felvételhez hozzájutni a kölni rádió (WDR), illetve a párizsi Selmer cég jóvoltából és támogatásával. Ezek a felvételek a Pannon Jazz és a Pannon Classic sorozatokban jelentek meg: Chamber Music Live, Music for Clarinet, Juxoli... Kapcsolatunk csúcsa a 2001-es jubileumi CD lemezem lett – The Jubilee Box. (A Pannon Jazz és Pannon Classic az interjút készítő Simon Géza Gábor lemezkiadói – a szerk.) Ezek a produkciók sem nyereséget, sem ráfizetést nem hoztak. Ez a viszonylag jó helyzet nem tartott örökké: 2003/2004-től már nem lehetett CD-lemezt kiadni a zenész anyagi részvétele nélkül. Ami az én esetemben azt jelenti, hogy studio/master/grafika az én költségem, a gyártási költséget átveszi JazzSick Records. Ha a zenésznek erre nincs pénze, akkor nem tud CD-t kiadni. És profi módon készült CD nélkül a zenész

esélye a jazz-bizniszben egyenlő a nullával. Az itt ecsetelt helyzet Európában általános, de nem vonatkozik a jazz néhány amerikai félistenére: Wynton Marsalis, Chick Corea, Keith Jarrett, Bobby McFerrin...

G.: Igen, Ella Fitzgerald 1968-as budapesti koncertje óta itthon is jól tudjuk, hogy van egy félisteneket gyártó amerikai kultúripari közeg. Alapvetően pénzemberekből, akik hatalmas összegekkel építik a PR-t – természetesen a muzikusok gázsijának terhére. Érdekes módon ezek hivatalosan mind „igazi amerikaiak”, holott tudjuk például, hogy az általad említett Keith Jarrett édesanyja, Kuzma Irma egy osztrák-magyar házasságból született, nagyapja pedig magyar volt, csak erről szinte sohasem esik szó. Mint ahogy a magyarországi születésű jazzmuzikusokat – például Szabó Gábort vagy Bacsik Eleket – is rögtön bekebelezte az amerikai szórakoztatóipar.

D.L.: Veled ellentétben a születési helynek nem adok különösebb jelentőséget. Sokkal fontosabbnak tartom, hogy melyik országban csinál karriert egy művész, hol kapja az optimális támogatást. A születési hely lehet véletlen, repülőúton, taxiban, kirándulás alkalmából stb. Az Amerikában letelepültek rövid időn belül amerikainak tartják magukat – függetlenül attól, hogy magyar, német, francia vagy más gyökereik vannak. És függetlenül az amerikai pénzemberektől, akiknek az ősei valamikor ugyancsak bevándorlók voltak.

G.: Nyár közepén beszélgettünk, s épp most jelentették be, hogy a Preis der deutschen Schallplattenkritik 2016. évi harmadik listáján a zsűri mindössze kilenc CD-t nominált. Közötte a JazzSick által idén kiadott Brückenschlag című CD-det, amelyen Bartók Béla, Anton Webern és saját kompozícióidat játsszátok, Deutsche Kammerakademie Neusszal és a Dudás Quartettel, igencsak egyedí módon. (Fittler Katalin renceziója a lemezről: Gramofon, 2016 nyár, 75. oldal – a szerk.)

D.L.: Panaszra nincs okom, ez már a negyedik jelölés. Lasan ideje lenni meg is nyerni a díjat... Ha érdekel valakit, akkor a következő CD-ket jelölték eddig tőlem: Talk of the Town (1999, Sunny Moon/Challenge Records); Seitenblicke (2003, Edition Musikat) és Live At The Salzburger Jazzherbst (2014, JazzSick Records). A Brückenschlag a hatvanadik lemezprodukción – legalábbis amikről én tudok –, és a 75. születésnapomra jelent meg. Karrierem csúcspontjának tartom, ezt a művészi szintet nem hiszem, hogy még egyszer elérem, az idő szalad. Megjegyzem, hogy a Brückenschlag a mai napig tizenkét kitűnő, több nyelven megjelent kritikát kapott! A frankfurti ügyes lemezcserésítőknél köszönhetem, hogy a CD Kanadától Japánig, Angliától Oroszországig mindenütt kapható – legalábbis az interneten elérhető. Magyarországon valahogy nem érdeklődnek iránta. Talán azért, mert nem amerikai hangzású nevem van? ■

Nagyecsedről a nagyvilágba

Fotó: Farkas András

A saját szerzeményeket és feldolgozásokat játszó Romengo együttes oláh cigány hagyományokon alapuló zenéje 2004 óta hallható. Akkor vált ki ugyanis a Romano Drom zenekarból Rostás „Mazsi” Mihály (ének, gitár, szájbőgő, valamint menedzser és koncertszervező) és Lakatos Mónika énekesnő, hogy megalakítsák saját formációjukat. Az együttes idén tavasszal – a 2015 őszi budapesti Womexnek köszönhetően – Indiában vendégszerepelt egy világzenei fesztiválon. Az interjú készítésének másnapján Norvégiába vitt a zenekar útja, hogy aztán ősszel Dél-Koreában népszerűsítsék a magyarországi oláh cigány muzsikát.

➤ Bencsik Gyula

Indiai életképek a zenekarról

Gramofon: *Hogy jött létre az indiai utatok? Milyen volt onnan indítani ezt az évet?*

Rostás „Mazsi” Mihály: A Hangvető jóvoltából tavaly októberben Palya Bea, Szalonna és Bandája mellett felléphettünk a budapesti Womex nyitógaláján, és még a rendezvény ideje alatt megkötötték a szerződés a Hangvető és az indiai Sufi Sutra Világzenei Fesztivál között, hogy részt vehetünk az ottani programban. Nagyon vágytunk Indiába, előttünk nem sokkal a Parno Graszt járt az ázsiai országban. Calcuttában és Goában töltöttünk összesen 11 napot. Érdekes, hogy Calcuttából az egész fesztivál a fellépőkkel, stábbal együtt átrepült a kétezer kilométerre lévő, már erősen nyugatias Goába, hogy a szereplők ott is eljuttassák az egész programot, csak a közönség és a milió volt más. Ez nekünk egy-egy nagy koncertet és egy-egy helyi zenészekkel közös workshopot jelentett mindkét helyszínen.

Lakatos Mónika: Indiában a helyiek lelki tisztasága fogott meg leginkább, és az a jó értelemben vett alázat, amit velünk, idegenekkel szemben tanúsítottak. Borzasztóan sok a szegény ember az utcákon, mégsem tűntek levertnek, örül-

nek annak a kevésnek is, amijük van. Sok oláh cigány vagy ahhoz hasonló szót, beszédfoszlányt hallani az utcákon. Náluk is gyakori kifejezés például a „zha tu”, vagyis „menj te”. Azonosak a szem, a tűz, a föld, az ég szavaink is.

G.: *Milyen zenei találkozásaitok voltak?*

R.M.M.: A calcuttai reptéren európai és amerikai popzenét hallottunk a nyolcvanas-kilencvenes évekből, de a városba érve már utcahosszat szólt az igazi cigány indiai zene. A legnagyobb zenei élmény persze a fesztiválon ért bennünket, ahol skót, portugál, amerikai vagy épp afrikai zenekarokat és előadókat ismerhettünk meg. A Burkina Fasóból érkezett Mamadou Diabate-val és zenekarával összebarátkoztunk, a balafonon játszó Mamadou-t el is hívtuk vendégfellépőnek a közelmúltbeli Várkert Bazárban tartott koncertünkre. A főleg helyiekből álló közönség nagyon értőn fogadta a legkülönfélébb muzsikákat. A mi zenénkből elsősorban arra voltak kíváncsiak, hogy mit tud a teknő és a kanna a tablájukhoz képest. Két dal között még kérdéseket is föltek nekünk a nézőtérrel. A mi zenénkben és az

indiaiban is vannak olyan részek, amikor kiemelten fontos a ritmusra való éneklés, csak az ő skálájuk sokkal gazdagabb, mint a miénk, cigányoké. Ők azt a ritmusképletet játsszák a szájukkal, amit aztán a tablán ütnek is, míg nálunk a kettő független egymástól.

G.: *A szövegviláguk hasonlít a tiétekre?*

L.M.: Nagyjából megegyezik. Az élet dolgairól énekelnek ők is: szerelem, halál, öröm, szenvedés. Az énekesek a szívüket-lelküket beleadják a dalokba, ami erősen megérinti a befogadót.

G.: *Nyáron Norvégia és Csehország következett, ősszel jön Dél-Korea. Mióta lettetek ilyen világutazók?*

R.M.M.: Inkább azt mondom, hogy a magyar média csupán néhány éve foglalkozik többet velünk, illetve adja hírét az útjainknak. 2003 és 2010 között kizárólag külföldön játszottunk, vagyis itthon nem léptünk fel. Az áttörést az jelentette, amikor Gryllus Dániel 2010-ben kiadta Kétháné című első lemezünket. Ez olyan volt nekünk, mintha belépőt kaptunk volna a hazai fesztiválokra. Az album amúgy a megjelenést követő évben fölkerült a World Music Charts Europe ötödik helyére.

G.: *A kétháné kifejezés valamiféle előszámolás rövidítése?*

R.M.M.: Dani is rögtön ezt kérdezte, de nem erről van szó. Azt jelenti oláh cigányul, hogy együtt, ami rendkívül fontos üzenet, már a kezdetektől úgy alakítottuk, hogy ne csak cigányokból álljon az együttes. A nem roma Kovács Misi már a családunk részévé vált.

G.: *Hogyan kezdődött a zenei pályátok?*

R.M.M.: A nagybácsikáim közül néhányan zenészek voltak, de a szűkebb családjukban nem volt muzsikos, nagypám például mesemondó volt. Testvérem „házi gitárosnak” számított, az alapakkordokat tőle tanultam, a többit a már említett bácsikáimtól, minden egyebet – kanalazás, szájböngözés – másoktól lestem el. Szájböngözni például minden cigány tud, de te is megtanulnál, ha néhány napot nálunk lagnál. Guszti, Tibi (Lakatos János Guszti, Balogh Tibor) és én Nagyecsedről származunk, Móni, Misi és Csaba (Rosonczy-Kovács Mihály, Novák Csaba) pestiek. Nagyecseden az ember beleszületett a muzsikába, hisz minden este nyomtuk a zenét, táncoltunk, meséltünk.

G.: *Milyen előzmények után kristályosodott ki a romengós hangzás?*

Fotó: Farkas András

„Az áttörést az jelentette, amikor Gryllus Dániel 2010-ben kiadta Kétháné című első lemezünket”

L. M.: A kilencvenes években unokatestvéreim együttese révén kerültem a rákosszentmihályi Holdvilág Kamaraszínházba, ahol először csak próbáltunk, majd havonta egyszer fel is léptünk. Mazsi az első előadás után – kérésünkre – csatlakozott hozzánk. Malgot Istvánnak, a színház akkori igazgatójának tetszett, ahogy zenéltünk, és tudtunk nélkül benevezte együttesünket az 1996-os Ki mit tud?-ra Lakatos Mónika és a Hold gyermekei néven. Népdal kategóriában megnyertük a vetélkedőt, ráadásul Mazsival akkor házasodtunk össze. Lányunk születése után szüneteltettük a fellépéseket, de néha vendég szerepeltünk oláh cigány együttesekben, például a Romano Dromban. Aztán 2003-ban újra koncertezni kezdtünk saját zenekarunkkal, főleg Franciaországban, Jagalo Vurdon (Tüzes Szekér) néven, majd 2004-től a könnyebben megjegyezhető Romengo néven egész Európában, elsősorban Mazsinak köszönhetően, aki a zenekar menedzsere és koncertszervezője is egyben.

G.: Tizenkét év alatt mindössze két lemezetek jelent meg.

R. M. M.: Egy sor kiadónak elküldtem az első lemezünk hanganyagát, de egyedül Gryllus Dani reagált pozitívan, és az ő gondozásában jött ki az első, ami azóta mintegy 2500 példányban fogyott el mostanáig. Második albumunk, a 2014-es Nagyecsed-Budapest ugyancsak a Gryllus Kiadónál jelent meg, eddig több mint 1500 darab kelt el. Az első lemez átgondoltabb, összetettebb, míg a következőnél próbáltunk az egyszerűsége törekedni, nem „művészkedni”. Nem

egy számot szinte a stúdióban rögtönöztünk. Végül is mindkét album tükrözi a zenekar arculatát.

G.: Készül a harmadik?

R. M. M.: Van egy lemeznyi anyagunk, csak még nincsenek rögzíthető állapotban. A dalok érlelődnek, néhányat játszunk már koncerteken is. Bízunk benne, hogy ez év végéig megjelentetjük az új albumot.

G.: Volt közös koncertetek a Mendelssohn Kamarazenekarral, a flamenco-gitáros Juan De Leridával vagy épp Dresch Mihállyal. Kísérletező együttes vagytok?

L. M.: Ha tetszik a felkérés, akkor szívesen belevágunk új dolgokba is. A 17 tagú Mendelssohn Kamarazenekarral 2011 farsangján adtunk közös koncertet első lemezünk anyagára építve. Miután lekottázták a dalainkat, szinte újra kellett tanulnunk azokat. Izgalmas projekt, remek produkció volt. Rá két évre egy újévi fellépésre hívtak bennünket, de terveink között szerepel – immár a mi szervezésünkben – egy újabb közös munka is, lehetőleg már a következő év elején.

G.: Ma már több autentikus cigányzenei alapokon álló együttes létezik az országban. Mitől más a tiétek?

R. M. M.: Rövid válaszom: Mónitól. Személyiségétől, lelkivilágától és nem utolsósorban éneklésétől. Bár sokat teszünk mögé, a Romengóból bárki eltűnhet, én is, nem fogod észrevenni, ha Móni ott van.

Fazakas Levente, a primások primása

A zsűri értékelése szerint rendkívül erős mezőny gyűlt össze az idei népzenei primásversenyen, a júliusi balatonfüredi Anna-bálon. A fődíjat végül egy székelyföldi születésű hegedűs, a Heveder banda primásaként muzsikáló Fazakas Levente nyerte. A verseny szakmai felügyeletét a Hagyományok Háza látta el.

◆ Réfi Zsuzsanna

Fazakas Levente az előadóművészetekben nem híve a versenyeknek, azt viszont jónak tartja, hogy ha már verseny, akkor a népzene is teret kap. „Promoválni kell azt a zenei kultúrát, amit elődeink ránk hagytak, hiszen meggyőződésem, hogy legalább annyi értéket képvisel, mint a mainstream zenei irányzatok” – mondja. A versenyről internetes forrásból értesült, és az utolsó percen döntött úgy, hogy elindul, még a családja, zenekara sem tudott róla. Azért is vett részt a megmérettetésen, mert a kötelező anyagként kijelölt tájegységek közül az egyiket, Kalotaszeget, viszonylag jól ismerte. „Több hírneves primás játékát is muzsikálom a táncházakban. Végül Antal Ferenc Árus mérai primás muzsikálásából választottam, mert közel áll hozzám, s egy régiesebb, táncházakban nem annyira játszott zenéről van szó. Szabadon választottnak pedig alsókáposai, azaz felvidéki, gömöri dallamokat muzsikáltam Molnár Laci bácsi repertoárjából.”

Fazakas úgy látja, napjaink népzenei koncerteznek, táncgyűtéseket kísérnek, azaz sokkal inkább színpadhoz, technikához kötöttek, mint ahogy ők megismerték ezt a zenei műfajt. „Nálunk a mai napig szívesebben muzsikálnak a zenészek egy táncházban, mint koncerten, és ez egy idő után meglátszik a játékmódjukon. Táncházban, erősítő nélkül, mulató, éneklő embereket túlharsogva kell megszólaljon a muzsika, ami sokkal közelebb áll a falusi mulatságokban megszokott játékmódhoz. Elsősorban a vonóval történő játékmódot emelném ki, hiszen ilyen esetben az határozza meg a muzsika erejét, löktetését, hangsúlyozását, dinamikáját. Talán ez az általam természetesnek vélt játék lehetett az, ami javamra billentette a mérleg nyelvét.” S hogy milyen

volt a Magyar Állami Népi Együttes bandájával játszani? „Azt kéne most mondjam, hogy a saját bandámat nem überelte, de nem tehetem. Talán a kalotaszegi muzsikálás a megszokottság miatt jobban esett volna a saját zenekarommal, de a gömöri muzsikába, amit alám raktak, attól fülemig ért a szám.”

Fazakas Levente autentikus forrásból, erdélyi, cigány muzsikusoktól tanult. „A zenéhez való hozzáállás, alázat, az emberekhez való viszonyulás legalább annyira fontos, mint a tiszta hang vagy pontos ritmus. Talán ez az a dolog, amit megtapasztalás nélkül, felvételekről nem lehet elsajátítani.” A Háromszék Táncgyűttesben való muzsikálásról úgy véli: táncgyűttest kísérni külön szakma, aminek megvannak a sajátos törvényszerűségei. Sokkal több a korlát, mint a szabad muzsikálásban, de talán azt is akkor lehet a legjobban csinálni, ha ezek a korlátok a hallgatóság számára eltűnnek, és szabad zenélés hatását keltik. „Én erre törekszem a zenekarom által. A Háromszék Táncgyűttes történetében kaptunk egy olyan lehetőséget, hogy zenészcentrikus előadást hozhattunk létre, ami azt jelenti, hogy rendhagyó módon a zenészek kapják a főszerepet egy táncelőadásban. Három ilyen produkció készült: a Csávási ballada, Száz évig – ami Netti Sanyi bácsi életútján keresztül mutatja be a kalotaszegi zenészdinasztiákat – és a Banda című előadás, ami egy mezősegi lakodalom táncszínházi feldolgozása, ahogy a palatkai zenekar megélhette.”

S hogy milyen egy jó primás? „Kifelé alkalmazkodó, befelé megirányító. Egy jó primáson múlhat egy jó mulatság attól függően, hogy milyen dallamválasztási döntéseket hoz, mennyire alkalmazkodik a mulatók igényeihez.” ■

A balatonfüredi népzenei primásverseny kiválóságai.

Balról jobbra: Samu Zoltán, Albert Szilárd, Danhauser Pál, Fazakas Levente, Nagy Albert, Cseh Tamás, Ifj. Gelencsér János, Csesznák Zsombor, Csonka Ákos, Soós András és Király Miklós

Szászcsávási Zenekar – nyers, erőteljes muzsika

Nyár elején a Fonó négy CD-ből álló sorozatot jelentetett meg a Szászcsávási Zenekar felvételeiből. Ezek közül három korábban már megjelent CD-k újrakiadása, míg a Szászcsávás 1990 című album a helyszínen készült korai gyűjtésekből való új válogatás.

◆ Szánthó Zoltán

Nem véletlen, hogy az 1980-as években, Erdélyben még aktív hagyományörző klasszis falusi (cigány) zenészek közül éppen a szászcsávásiak váltak világhírűvé. A hagyományos vonósbandák életben maradásához nyilvánvalóan hozzájárultak a Ceausescu-rendszer kiszámíthatatlan áramszünetei: az ízlés és a zenei igények változása ellenére sokszor inkább mégis ezeket fogadták meg egy-egy lakodalomba, hiszen lámpás fényénél lehet ugyan táncolni, de a szintetizátor biztosan nem adott ki hangot. Az azonban a zenészek számára is mindenhol nyilvánvaló volt, hogy az ő hangszereik, zenei tudásuk és repertoárjuk már kiment a divatból, és arra már a közeli jövőben sem lesz igény – mint ahogy ez aztán azonnal be is következett a forradalom után, és szorították ki mindenhol a szintetizátoros-dobos-gitáros lakodalmi zenekarok a hagyományos vonózenét. Éppen ezért a hetvenes-nolcvanas évektől szinte mindenhol megszűnt a hagyományok nemzedékről nemzedékre való átörökítése: a falusi zenészek gyerekei, ha tanultak is zenélni egyáltalán, azt már valami korszerűbb hangszereken tették. A népzene gyűjtés és a magyarországi tánczázak számára érdekes zenészek a 90-es évek elején szinte már mind idős emberek voltak, akik mögött nem volt utánpótlás.

Szászcsáváson (Ceuaș, Maros megye, Románia) azonban kicsit más volt a helyzet. A falu magyar közösségének mai napig élő kivételes többszámú énekhagyománya még akkor is igényelte a hagyományos vonózenét, amikor a táncok kíséretéhez inkább már a szintetizátort hallgatták volna szívesen. (A mai cigány muzikusok őseit a 20. század elején éppen ezen zenei igények kiszolgálására hívták a faluba.) Megvolt tehát az az igény, ami életben tartotta a hagyományt és annak átörökítését. A népzenei gyűjtések megindulása idején a Szászcsávási Zenekar gerincét adó idősebb zenészek 40 év körüli, fiatal, életerős, aktív emberek voltak, kiforrott repertoárral és érett technikával. Húsz év körüli gyerekeik nemzedéke pedig teljesen természetes módon kapcsolódott ebbe a hagyományba.

Az 1990-es CD a csávási tánczenei hagyomány ezen állapotát tükrözi. A felvételeken az 50 feletti idősebb generáció egy tagja (Mezei Károly „Kusler”) is hallható, valamint egy olyan zenész (Lunka Márton „Pápu”) is, akit korai halála akadályozott meg, hogy a szászcsávásiak későbbi sikereinek részese legyen. A zenekar magyarországi szerepléseiről és CD-iről megszokotthoz képest itt – bár ugyanolyan virtuozitással, de – a koncertek igényeihez való precíz alkalmazkodás és a mikrofonba való játék tapasztalata nélkül nyersebben, éppen ezért még erőteljesebben szól a muzsika. Az időben későbbi, most újra kiadott Transylvanian Folk Mu-

Mind a négy lemez kapható a Fonó webboltjában, a terjesztőknél és digitális terjesztésben.
www.fono.hu webbolt.fono.hu

sic (1996) és 3. (1998) CD-k – az 1992-ben a harmonia mundi és a magyar Quint közös kiadásában megjelent első most nem került újrakiadásra – már stúdiószerű körülmények között, audiofil technikával, az esetleg hibát tartalmazó zenei folyamatok kiszűrésével készültek. A sorozat negyedik tagja, az eredetileg 2001-es Live in Chicago CD a Zenekar 1998-as egyik amerikai koncertjének felvétele.

Az akusztikus művészetek mostohagyermeké: a hangfelvétel-esztétika

10. rész: Újabb hangzásesztétikai összehasonlítások

Eddigi írásainkban meglehetősen összefoglaló jelleggel neveztük meg a hangtechnika két nagy korszakát: az analóg és digitális korszakot. Hangtechnikai szempontból e kettő között egyértelműen éles az átmenet, a hangzásesztétika oldaláról tekintve azonban ez egyáltalán ninesen így, s talán nem is szorul különösebb bizonyításra, hogy a két csoporton belül is rendkívül széles a skála. Ennek bemutatására az alábbiakban először a közelmúlt három digitális „csúcshangfelvételt” hasonlítjuk össze.

◆ Ujházy László

A hangzásesztétikai összehasonlítások akkor a legmeggyőzőbbek, amikor egy adott zenemű több felvételét elemezzük. Az utóbbi évtizedek Mahler-reneszánszának hála, műveiből eddig is számos felvétel készült, ráadásul a legkitűnőbb zenekarok megszólaltatásában, élükön a legnevesebb dirigensekkel, s ugyanez mondható el a lemezkiadókról is. Ráadásul a Mahler-szimfóniák a rendezők és hangmérnökök számára is komoly kihívást, ám egyúttal sok szép, hálás feladatot jelentenek, hiszen ma már egyértelmű, hogy a szerző hangzási elképzeléseit a hangfelvétel valósítja meg igazán. Ennek jegyében konzervatóriumi tanítványaimmal az elmúlt tanévben többek között Mahler 9. szimfóniájának három felvételét „teszteltük”. Ilyenkor ugyanazt a kiragadott, néhány perces részletet felváltva hallgatjuk, közben feljegyzéseket készítve a szokásos elemzési paraméterek alapján, majd ezután ki-ki elmondja, megindokolja saját értékelését. Természetesen mindez szubjektív, így olykor ellentétes ítéletek is születnek, ám ezek átlaga mégis megbízhatónak tekinthető.

A felvételek a következők voltak:

- Chicago Symphony Orchestra, Pierre Boulez, 1998, templomi „stúdiófelvétel”
- Staatskapelle Berlin, Daniel Barenboim, 2006, koncertfelvétel a Berliini Philharmoniaiából
- Budapesti Fesztiválzenekar, Fischer Iván, 2014, „stúdiófelvétel” a Művészetek Palotájából

A meghallgatások alkalmával a szimfónia második tételének első kb. 6 perce hangzott el, a felvételek időbeli sorrendjének megfelelően. E tétel a szokásos elemzési paraméterek közül különösen is alkalmas a teremérzés, a sztereóhatás és a hangzásegyensúly megítélésére. Mindhárom az „érett digitális korszak” felvétele, s zenei szempontból is jelentős kiadvány. Kérdés, hogy ennyire a „csúcson” vannak-e még hangzásesztétikai különbségek, vagy mindhárom kiadó hangmérnökei elérték már azt a szintet, ahon-

nan a technika jelenlegi „globalizált” körülményei között már nincsen tovább. Külön-külön hallgatva a felvételeket azok valóban egyaránt gondos technikai munkáról árulkodnak, s hangképük megnyerő, kifejezetten szép. Az összehasonlításban, az egymás utáni közvetlen hallgatáskor azonban már kibontakoztak olyan különbségek, melyek a BFZ felvételt a rangsorban egyértelműen a másik kettő elé helyezték.

A Boulez-felvétel templomban készült, azonban nem egy hatalmas katedrális erősen zengő hangzása szól a hangszórókból, hanem a nagy tér ebben az esetben a hangtisztaságot, a szólamvezetés precíz közvetítését szolgálja. Azonban feltehetően éppen a templomtér alacsonyfrekvenciás teremrezonanciái következtében komoly kritikaként hangzott el a basszusok erőteljesebb, kissé összemosódott megszólalása, ami a hangképről alkotott összbemutatót negatívan befolyásolta.

A Barenboim-felvétel a Berliini Philharmonia nagytermében készült, közönség jelenlétében, s a „Live recording” egyszeri és megismételhetetlen jellegéből eredően nyilván sok mikrofonnal. Egyes hangszerek ezért meglehetősen közeliek, s e hangversenyterem közismerten kitűnő akusztikájából a felvétel viszonylag keveset közvetített. Különösen rontott a felvétel összbemutatóján pl. a klarinétok túlzott közelsége (aminek mértékét a Mahlerre jellemző „felemelt tölcserrel” utasítás sem indokolta).

E két felvétel után a BFZ felvétele már az első hangok megszólalásakor kitűnt térbeli kiegyensúlyozottságával, a távlatok, hangsíkok esztétikus megjelenésével. A zene olykor táncos lüktetése ellenére a hangzás igazi meghitt nyugalmat árasztott. Emellett feltűnő volt az átgondolt ültetés, ami a sztereóhatás szempontjából volt előnyös. Természetesen erre a felvételre is jellemző volt a szólamok nagyon tiszta, világos megjelenése.

A fenti vizsgálathoz két megjegyzés kívánkozik. Egyrészt a BFZ felvétele eredetileg surround, tehát az SACD sztereó rétege annak „kompatibilis” sztereó lekeverését tartalmaz-

Pierre Boulez

Daniel Barenboim

Fischer Iván

za. Az már a mikrofontechnika és az utómunka kérdése, hogy a sokcsatornás felvétel előnyös térbeli tulajdonságai-ból mennyit közvetít a sztereó változat, ám a tapasztalatok szerint a hatás jótékony (ahogyan régen a sztereó is kedvezően hatott vissza a mono változatra.) Az összehasonlítások alkalmával természetesen a BFZ-felvételnél is a sztereó változatot értékeltük, hiszen pl. a teremérzet vagy a hangkép mélységi tagozódása szempontjából sztereó felvételek surround felvétellel történő összehasonlítása nem lenne etikus.

A másik megjegyzés a BFZ-felvétel kitűnő sztereóhatására és a már említett pódiumültetés jelentőségére vonatkozik. A mikrofonok és az ülésrend kapcsolatával a hangfelvételek iránt elkötelezett karmesterek már korábban is foglalkoztak, köztük Leopold Stokowski, Herman Scherchen, Dohnányi Ernő, ám őket – a mono korszakból is eredően – elsősorban a hangzásarányok érdekelték. A mai mikrofontechnika szinte az ültetéstől függetlenül is megteremtheti a kívánt hangzásarányokat, ellenben a térhatású felvételek sztereóhatása továbbra is döntően az ültetés kérdése. A felvételeken különösen is hatásos lehet a két hegedűszólam, a rézfúvók, illetve az ütők ülésrendje. Emellett – túl a hangfelvételi kérdéseken – a mai szélesebb pódiumok levegősebb ültetése a koncerthallgatóság számára is lehetővé teszi az irányok markánsabb bevonását a zenei előadásba.

A végső sorrend tehát így alakult: BFZ, Chicago, Berlin. Megjegyzésként elhangzott, hogy a chicagói felvétel szorosan a nyomában van a BFZ felvételnek – ha a basszus nem lenne elmosódott, akkor a két felvétel teljesen azonos hangzásesztétikai szintet képviselne. Természetesen a tanulók csak a kiértékelés után szereztek tudomást a három felvétel előadóiról, nehogy annak ismerete befolyásolja ítéleteiket.

A digitális dinamika zenei vonatkozásai

Korábbi cikkünk zárásaként megemlítettük, hogy vannak olyan zeneművek, melyek valójában csak digitális környezetben közvetíthetők maradéktalanul a zeneszerző és az előadó-művész szándékát. Itt elsősorban dinamikai kérdésekről (tehát a felvételen vagy a műben előforduló leghalkabb és leghangosabb részek közötti távolságról) van szó. Az alábbiakban ezekből mutatunk be néhányat.

Verdi: Requiem – Sir John Eliot Gardiner

Gardiner a felvételek alkalmával is nagy súlyt helyez a minél nagyobb, minél meggyőzőbb dinamikára. A felvételein hallható dinamika olykor minden korábbit felülmúl, s már jócskán feszegeti az átlagos lakóhelyiségek dinamikai lehetőségeit. A jelenség jól ismert: a nagyon halk részeket elfedi a helyiség alaplaja, a túl hangosak pedig az általában különösebb akusztikai csillapítás hiányában „túlvezérlésszerű” jelenséget hoznak létre: a hangok bántóan verődnek a falak között, s az utóbbiakból a szomszédok is jócskán kaphatnak, hacsak nem szélsőségesen vastagok a válaszfalak. Természetesen megfelelő akusztikai környezetben e felvételek rendkívül hatásosak. Gardiner a Requiem felvételén az első tétel dinamikusintjét tudatosan visszafogja, hogy azután a Dies Irae tétel úgy robbanjon be, hogy valóban az „Ama végső harag napját” idézze, s amit ebben a felfogásban bizonyára maga Celanói Tamás is nagy meglepetéssel hallgatna. Ha csupán ezt az átmenetet összevetjük Herbert von Karajan híres, a Milanói Scalában rögzített TV-filmjével, érződik a különbség a digitális technika javára, hiszen az utóbbi esetében az analóg filmkísérőhang korlátozottabb dinamikai lehetőségeit is figyelembe kellett venni. Úgy is fogalmazhatunk, hogy Karajan felvételén a két tétel közötti átmenet mindent elsőprő hatása nem a decibelkülönbségekből adódik.

Ravel: Bolero

A partitúra szerint a Bolero egy lassan hömpölygő óriási crescendo, mely a szinte alig hallgató első hangoktól egy hatalmas „dinamikai orgiában” tetőzik és ér véget. Ez a mű analóg közegben annyira problematikus, hogy egy 1949-ben megjelent hangtechnikai könyv külön szemlélteti, hogy a mű kezdetén mennyire kell a keverőasztal szabályzóin megemelni a szintet ahhoz, hogy a zene érzékelhetően kiemelkedjék az alaplajból (akár normál lemez, akár középhullámú műsorszórás esetén), majd hogyan kell az erősítést folyamatosan úgy csökkenteni, hogy a záró hangok „be ne verjék a fejüket” a megengedett felső dinamikahatárba. Digitális felvétel esetén erre a beavatkozásra nincsen szükség.

Stravinsky: Tűzmadár

Ennek a gyönyörű zenének van egy hangmérnöki szempontból különösen kényes részlete, amikor a gonosz legyő-

zésének hatalmas dinamikai csúcsa után szinte a semmiből szólal meg a lassú feléledést jelző szinte alig hallható vonós tremoló, hogy megágyazzon a zeneirodalom egyik legszebb kúrtszólójának. Az alig néhány percig tartó részlet problematikáját jelzi, hogy az Európai Rádió Unió hangzásesztétikai megoldásokat (illetve megoldatlanságokat) bemutató CD-jén is meghallhatjuk, hogy az eredeti dinamikát hogyan lehet az URH rádióadás (és egyben a hallgató átlagos hallgatási körülményeinek) megfelelően tömöríteni, illetve mennyire eltorzul a zene akkor, ha ezt a hangmérnök túlzásba viszi. A legmeggyőzőbb hatást természetesen itt is az eredeti dinamikát érintetlenül hagyó digitális környezet teszi lehetővé.

Forrás: Gramofon-archív

Sir John Eliot Gardiner

Mahler: 9. szimfónia – BFZ, Fischer Iván

Egy további példaként térjünk vissza a BFZ korábban már említett Mahler 9. szimfónia lemezéhez, s ezen belül különösen is a mű 4. tételbeli lezárásához. Nehéz ennek a zenének a hangulatát szavakban felidézni, hiszen a záró hangok úgy halnak el, hogy a végén már szinte nem is tudjuk, hogy még a valóságos hangot, vagy már csupán annak tudatunkban létrejött rezonanciáját, kései ráfelelését halljuk. Analóg felvételeknél ez az elhalás nem a „semmiben”, hanem az alapzajban végződik, tehát ha zenei szempontból le is zár, akusztikai, hangí szempontból nem. Csak a lényegében zajtalan digitális felvétel képes megvalósítani a teljes elhalás érzetét, ahogyan ezt a BFZ említett felvételén megcsodálhatjuk.

E néhány kiragadott példa is bizonyítja, a digitális technika sokat segít abban, hogy a zeneszerző üzenete minél torzítatlanabb formában jusson el a hallgatóhoz, különösen akkor, ha a meghallgatás körülményei is alkalmazkodnak a digitális technika megnövekedett dinamikai lehetőségeihez.

Herbert von Karajan

* * *

Sorozatunk eddigi írásából némi kételkedés áradt a digitális technikát illetően. Ám az olyan teszteredmények, melyek szerint annak idején a sztereó technika nagyobb változást jelentett a hangfelvétel esztétikájában, mint a digitális technika megjelenése, valamint azok az összehasonlítások, melyeknél a régebbi analóg felvételek adták a kedvezőbb benyomást, olykor félrevezetők lehetnek. Az egyértelmű, hogy az esztétikában a sztereó technika nagyobb változást jelentett, mint a digitális technika, ám ha az utóbbi alacsonyabb zajszintjét nem csupán technikai, hanem esztétikai kérdésként is tekintjük, akkor el kell ismerjünk, ennek megjelenése – mint a fenti néhány kiragadott példa mutatja – az esztétikát is befolyásolta.

Ma már eléggé egyértelműen látszik, hogy a különbség nem annyira a technikai eljárás, hanem az esztétikai izlés függvénye. A hangzási különbségek jórészt abból adódnak, hogy míg az analóg időkben inkább a hangkép által gyakorolt megfelelő összbenyomás volt a cél – hiszen kezdetben kis számú, ebből eredően távolabbra helyezett mikrofonokkal, a sztereó alap mikrofonrendszerek szinte kizárólagos használatával készültek a felvételek –, addig a digitális korszakban inkább a részletezés, a közelség megvalósítása dominál. Ez utóbbit persze a digitális technika lehetőségei is elősegítették: ha a stúdióban szinte minden hangszert, hangszer-csoportot külön-külön mikrofonozunk, sokcsatornás digitális felvevőkkel hangjukat külön-külön rögzítjük, s a végleges „lekeverést” utólag hozzuk létre, akkor a közeli mikrofonok eleve részletesebb benyomást eredményeznek. Ugyanakkor semmi sem gátolja, hogy akár digitális közegben, jobban támaszkodva a természetes akusztikai környezetre, csupán néhány mikrofonnal készüljenek a felvételek, mint ahogyan az analóg korszakban is készültek sokmikrofonos felvételek. A közelmúlt évtizedeiben is sok gyönyörű hangfelvétel készült és jelent meg, tehát most is csak a korábbiakat erősíthetjük meg: az „analóg vagy digitális” kérdés helyett a megoldás inkább az „analóg és digitális”.

Sorozatunk eddigi 10 fejezetében bemutattuk, hogy az elsődleges szempontot rendre a technika fejlődése jelentette, a zene, a felvételestétika pedig hol ezzel összefüggésben, hol ettől függetlenül többé-kevésbé követte azt. A 20. század második felében – az elektroakusztikus zene mellett – volt még egy olyan zenei mozgalom, amely nagy mértékben befolyásolta a hangfelvétel-esztétikát, s új színt hozott a stúdiók világába, tehát amikor az esztétikai változást egyértelműen a zene inspirálta. Ez a mozgalom a zenei historizmus. A következőkben bemutatjuk, hogy mindez hogyan befolyásolta a felvételek hangzási tulajdonságait. ■

GRAMOFON

ZENEKRITIKAI MŰHELY

BARTÓK, A ZONGORISTA

Hungaroton
HCD 32790-91

1981-ben, Bartók Béla születésének centenáriumi évében az összkiadás részeként két albumban (hat korongon) megjelentek azok a hangfelvételek, amelyeken zongorázik. Majd a zeneszerző-zongoraművész halálának 50. évfordulóján további négy korongnyi anyag vált közkinccsé. A Bartók-felvételek magányújteményekből címet viselő album – mint arra kísérőszövegében Somfai László is rámutatott – csupán bizonyos szempontból tekinthető a főanyag függelékének, hiszen olyan felvételek is tartalmaz, amelyek kizárólag itt találhatóak. A tíz korong – szélsőségesen különböző felvételtechnikai színvonalon – mennyiségével „elretentő” is lehet; ugyanannak a műnek több felvétele pedig elsősorban az interpretáció iránt érdeklődők számára csemegé. Összkiadás-jellegéből adódóan korántsem végighallgatásra javasolt, hanem ki-ki kedvére szemezgethet a különlegességekből. A Bartók Új Sorozattal egyidőben megjelent két-korongos válogatás egészen más célt szolgál. Miként a kísérőszöveget író Retkes Attila zenetörténész, lapunk főszerkesztője megfogalmazta, a hangfelvételnek „egyfajta sűrítményét, érzelmi-tartalmi-gondolati esszenciáját adja”. Két megkomponált műsort kínál, amelyeknek ívük van, amelyek lehetővé teszik, hogy valamennyi számot

örömmel várjuk, s az élmény többletével máris a folytatást kívánjuk. Az összeállító neve nem szerepel a kísérőfüzetben, így csak a forrás-hanganyag alapos ismeretét és zenehallgatói érzékenységét méltathatjuk. Mert a többször rögzített darabokból a felvételtechnika színvonalának a figyelembevételével választott, tartalmilag pedig érdemben „súlyozott”. Az első korong Bartók szólóműveiből ad keresztmetszetet, az emblematis Allegro barbaróval kezdve, folytatva a Tíz könnyű zongoradarab két örökzöldjével (Este a székelyeknél, Medvetánc). A Román népi táncok a második korongon Székely Zoltán hegedű-zongora átiratában csendül fel. A miniatűrök itt is, (csakúgy, mint a korábbi kiadványban) megőrizték az eredeti felvételi csoportosításukat. Ciklikus művek váltakoznak nagylélegzetű sorozatokból összeállított csokrokkal. Ebben a környezetben érződik igazán, milyen nagyszabású a Mikrokozmosz, s a Gyermekeknek szánt anyagról is kiderül, hogy nem csupán zeneiskolásoknak szánt játszánivaló!

A második korongon Bartók más szerzők zongoraműveit játssza (D. Scarlatti, Brahms, Liszt); Kodály és saját népdalfeldolgozásainak zongorakísérője, valamint kamaramuzsikusként szólaltatja meg a

Mikrokozmosz kézzongorás tételait Pásztory Dittával, I. rapszódiaját és a Román népi táncokat Szigeti Józseffel, s a kettőjüköz társuló Benny Goodmannel a Kontrasztokat. Érzékeny-szép megoldás, hogy a hatásos trió után Liszt Sursum cordájával zárul a műsor – tehát, nem valamiféle ráadásszámmal búcsúzik a szólólista, hanem afféle „Der Dichter spricht” érzetet keltő tétellel.

Bartók zongorajátékáról sokhelyütt, sokat lehet olvasni. Most arra mutatnék rá, amire e válogatásnak köszönhetően tanítja a hallgatóit. Mert a többségében ismert művek végighallgatása során olyasmire is rányílik a fül, ami egyébként elsikkadna – s ehhez a kísérő tanulmány is hozzájárul. Például a virtuozitás időről-időre módosuló jelentéstartalmára, s ezzel összefüggésben a tempó-meghatározásra és -érzetre. Ez utóbbi leginkább a Scarlatti-szonáták esetében mellbevágó. Bartók – a maga korában nyilvánvalóan – modern zongorán játssza a szonátákat; oly módon, hogy aligha merül fel a hangszerválasztás létjogosultsága a leginkább köztözködő historikusban sem. Briliáns billentéskultúra, a modern hangszernek nem hangerejét, hanem színgazdagságát érvényesítő játékmód teszi izgalmas hallgatnivalóvá a darabokat. Amelyek tempóját méltán érezzük gyorsnak, de ezúttal a gyorsaság nem a technikai felkészültség perfekcióját hivatott csillogtatni, hanem valami különleges könnyedséget tesz lehetővé – és soha nem hajszolt!

Ideális breviárium Bartók zenéjének hangzó életben tartására.

Fittler Katalin

JELMAGYARÁZAT A KRITIKAI ROVATHOZ

★★★★★

★★★★

★★★

★★

★

○

Remekmű

Kiváló

Jó

Átlagos

Elfogadható

Gyenge

SOMFAI LÁSZLÓ: KOTTAKÉP ÉS MŰALKOTÁS

Rendkívüli kötet jelent meg a Musica Scientia sorozatban: Somfai László maga válogatta a harminc tanulmányt eddigi írásaiból, előadásaiából; a címadó tanulmány a szerző akadémiai székfoglaló előadása. A Harminc tanulmány Bachtól Bartókig alcímű esszégyűjtemény egy kivétellel a 18. és 20. századi zenére tér ki, a kötet két része is így tagolódik, a középpontban kiemelten Haydnnal, illetve Bartókkal, akikkel Somfai a legtöbbet foglalkozott. A professzor többször említette, hogy a zenetudománynak a gyakorló muzsikust kell szolgálnia. A kötetben sok írás foglalkozik a zenei notációval – mára uniformizálódtak, egyszerűsödtek a jelek. Nagyon hasznosak e tanulmányok; egy-egy mű egy-egy hangjának díszítése eltér a különféle előadásokban, sokszor hajmeresztően, talán az újdonság keresésének fényében. Stílustalan díszítéseket hallunk, különösen a klasszikus versenyművekben, így érdemes a gyakorló zenészeknek is tanulmányozni a kötetet, nem csak a tanult vagy vélt megoldásokat kell tovább vinni. Vajon mit jelentett Haydnnal egy-egy jelölés, és hogy fejlődött/alakult át a szerző lejegyzése, hogyan közlik az egyes kiadások ezeket a jeleket? Erre is kapunk választ, táblázattal szemléltetve a megoldásokat. Haydn korában természetes volt e díszítések használata, de kétszáz évvel később már nem az. Ahogy nem természetes Bartók darabjainak stílusos játékmódja sem. Gördülékeny írásaiban Somfai nem rejti véleményét véka alá egy-egy vizsgált kérdésnél, megnevezve a kottakiadót vagy a lemezfelvételt, s epés megjegyzést tesz az újabb zenetudományi áramlatra. A tanulmányok kottapéldákkal és autográfokkal (néhány közléséhez a magyarországi Bartók-örökös sajnálatos módon nem járult hozzá) válnak még izgalmasabbá. *Lehotka Ildikó*

Rózsavölgyi és Társa
512 oldal

TALLIÁN TIBOR: SCHODEL ROZÁLIA ÉS A HIVATÁSOS MAGYAR OPERAJÁTSZÁS KEZDETEI

A Schodel Rozália és a hivatásos magyar operajátszás kezdetei című könyv minden bizonnyal Tallián Tibor eddigi legnagyobb vállalkozása. Munkájával nemcsak akadémiai doktori értekezésének kritériumait teljesítette, hanem egy tízéves, kemény kutatómunka eredményeit összegezte 670 oldalas kötetében. Dolgozata viszonylag rövid időszakot ölel fel, 1837-től – a Pesti Magyar Színház (később Nemzeti Színház) megnyitásától – 1849-ig, a szabadságharc bukásáig, mely egyben magával hozta a könyv „főhősnőjének” visszavonulását a Kerepesi úti színpad deszkáitól. Mégis, ez volt a magyar zene- és színház történet egyik legfontosabb korszaka. Schodelné ugyanis nem egyszerűen primadonna assolutája volt a magyar operajátszásnak a vizsgált időszak egy jelentős részében, hanem – Erkel Ferenc mellett, vele együtt – megteremtője is. Személyiségének jelentőségét, művészetének formátumát Tallián kutatásainak ismeretében immár nem lehet alábecsülni. A munka egyik nagy erénye, hogy a szerző nemcsak a zenetörténet alaposágával, dokumentumok ezreinek átolvasásával, az azokból leszűrhető tanulságokkal rajzolja meg a művésznő portróját és a 19. századi magyar operajátszás megszületését, hanem – maga is negyven éve operakritikus – kellő érzékenységgel és empátiával nyújtja át a téma sajtó- és kritikátörténeti összefoglalását. A könyv hat nagy fejezetre tagolódik. Az első öt a színház működésének kezdeteiről ír, tárgyalva többek között az operaalapítást, a rendezést, a repertoárt, a művészi élet elmaradhatatlan intrikáit, majd Schodelné pályafutásának jelentős állomásait. Az utolsó rész a művésznő életében három jelentős szerepet betöltő opera elemzése, mely a történelem után zenével zárja le Tallián Tibor magnum opusát. *Kovács Ilona*

Balassi Kiadó
670 oldal

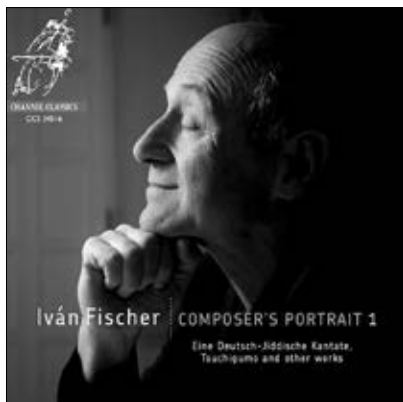
BARTÓK BÉLA: KÓRUSMŰVEK I. Kocsis Zoltán

Sokszor elhangzott, hogy Bartók kórusművei nem kapnak elég hangsúlyt. Ennek számos oka lehet, így a nehéz szövegek vagy az énekarok, a közönség nagy részének érdektelensége. Hiába, elmúlt az az idő, mikor minden iskolában működött énekkar, mikor hivatásos együttesek tucatjai koncerteztek. Szinte ünnepszamba megy, ha elhangzik Bartók egy-egy kórusműve az 56 hosszabb-rövidebb kompozícióból. A Bartók Új Sorozat vokális műveket bemutat első lemezén a szerző női-, férfi- és vegyeskarait hallgathatja meg az érdeklődő a Nemzeti Énekkar (az első két darabot a Szlovák Filharmonia Énekkara) tolmácsolásában – az együttes Kocsis Zoltán dirigálásával a legtöbb művet már előadta. Kilenc darabot hallunk (a Négy tót népdal zongoraszólomát Kocsis Krisztiántól), amelyek egy kivételével ciklikusak, a felvételek a művek keletkezési sorrendjét követik. A függelékben hallható a fiatalkori, romantikus hangzásvilágú Est (Bartók semmilyen műlistában nem említette meg), a maig kiadatlan Két román népdal és a Négy régi magyar népdal első verziója. Bartók kórusművei nehézségük ellenére művesek, legyenek népdalfeldolgozások – tót, székely, román, magyar dallamokra vagy költői szövegre írtak. A lemezen a legnagyobb szabású kompozíció az Elmúlt időkből – Somfai László paraszt-kantátának írja a kísérőfüzetben. Mindkét énekkar nagyon szép előadást nyújt, a karakterek kivitelezése remek, a hangzásképzés szép, kiegyensúlyozott. Kocsis Zoltán a darabokat nagyszerűen építi föl, mindegyiknek megvan a maga íve, a dinamikai megoldások most is a legjobbak. A hallgató számára szinte meglevenedik a falusi élet, ízes tolmácsolás. Remélhetőleg a széles közönség is megismeri a darabokat, hiszen különlegesen koncentráltak. *Lehotka Ildikó*

Hungaroton
HSACD 32522

**FISCHER IVÁN:
COMPOSER'S PORTRAIT I.**

Fischer Iván már diákkorában kacérkodott a zeneszerzéssel, ami abbamaradt, hiszen a világot meghódító dirigensi pálya mellett nem jutott idő az elmélyült alkotói munkára. Az ezredforduló tájékán kezdett ismét komponálni, ennek kézzel fogható eredménye a Composer's Portrait I. A lemez az eddigi zeneszerzői termés válogatása, a cím pedig hangsúlyozottan egy sorozat nyitányára utal és folytatást sugall. A komponista zenei portréja rendkívül színes, változatos, nyelvezete a reneszánsztól napjainkig ível. Nem is csoda: ha belelát-hatnánk a karmester-zeneszerző fejébe, dallamok tizezrei keringenek előttünk, óhatatlan tehát, ha olykor „idézetekeket” vélünk kihallani. Fischer stílusa voltaképpen korábbi korszakokra utaló, azokból merítő refleksiók sora, az így létrejövő eklektikát pedig korunk legmodernebb zenei nyelvezetének tartja. A lemez 2004–2012 között keletkezett darabjai közül kettő tisztán hangszeres, ötben fontos szerepet játszik az emberi hang is. Előbbieknél az egyáltalán nem szokványos hangszereléssel kever ki meghökkentően új hangzásárnyalatokat. A lemezt nyitó Fanfare nemcsak a rezek és ütők zamatától különleges, hanem a Sosztakovics-féle jazz-allúzióktól és a humortól is; a Shudh Sarang-Sextetben pedig az öt vonóhangszer mellett az Indiát idéző tabla a hatodik, ami mellett a többiek is egzotikussá válnak. Fischer Ivánhoz mindig is közel állt az opera. Első, e műfajbeli alkotása, a Tsuchigumo családi „használatra” készült. Hasonlóan személyes a Spinoza-fordítások és az Egy új ruha; mélyen megindító a Német-jiddis kantáta, benne két remek barokk-stílustanulmány. A kórust is igénylő Melankólia szólamaik pedig a Fesztiválzenekar hölgytagjai éneklék, akik új „szerepükben” is remekül helytállnak. *Kovács Ilona*

Channel Classics – Karsay és Társa
CCS 34516

**VÉGH SCHUBERTET VEZÉNYEL
Camerata Salzburg, Végh Sándor**

Ha igazi kuriózumra vágunk, ne hagyjuk ki a Végh Conducts Schubert című CD-t. Végh Sándor – aki karmesterként Bachtól Bergig ívelő repertoárt mondhatott magáénak – különös tisztelettel adózott a bécsi mester művészetének. E respekt kézzel fogható (egyik) bizonyítéka, hogy röviddel a halála előtt zenekarával, a Camerata Academicával lemeze vette Schubert összes szimfóniáját, és utolsó napjaiban is egy Schubert-művet, a Rosamunda-kísérőzenét tanulmányozott. Az általa rögzített nyolc szimfónia közül az utolsó négy már korábban megjelent, az 1813 és 1816 között keletkezett első négy pedig nemrégiben vált hozzáférhetővé a BMC gondozásában. E négy szimfónia – különösen egymás után hallgatva – látványosan szemlélteti, miként vált a bécsi konviktus sokat ígérő, tehetséges tanulójaiból érett zeneszerző, aki a Negyedik komponálása idején is még éppen csak betöltötte 19. életévét. Ám ekkorra már megírta a Gretchen am Spinnrade és az Erköny című dalait, melyekkel helyet biztosított magának a halhatatlanok között. A szimfóniák külsőleg nem mutatnak nagy változatosságot: a méltóságteljes bevezetéssel induló első tételt egy lassú követi, utána jön a menüett trióval, hogy végül egy gyors finálé zárja a szonáta-ciklust. E sémából azonban mindig mást hoz ki az ifjú komponista. Végh interpretációjának nagy erénye, hogy Schubert sokszínűségét erőlködés nélkül, könnyedén mutatja meg, anélkül, hogy túlságosan „tarka” lenne. Zseniális például, ahogy a 3. szimfónia menüett tételének népies zamatát élénk varázsolja, amit rögtön ellentétező a zárótétel démoni előadásával. A sor szabadon folytatható, és a lemezt hallgatva teljes mértékben egyet értünk Dvořákkal: „minél többet tanulmányozom, annál jobban csodálom őket”. *Kovács Ilona*

BMC Records – MG Records
BMC CD 201

**PENDERECKI SAJÁT MŰVEIT
VEZÉNYLI – I. RÉSZ**

A vallásos hitből táplálkozó impulzusok legalább annyira meghatározó szerepet kapnak Krzysztof Penderecki hét évtizedet átkaroló munkásságában, mint a történelmi eredőjű sorstragédiák okozta traumák, háborús katarziszok vagy az avantgárd és a poszt-avantgárd kínálta formai újítások a hangszeres zene talaján. A Warner Classics új kiadványán helyet kapó, zenekari kísérletes karművek is azt bizonyítják: a lengyel zeneszerző pályája legelején ugyanazzal az elkötelezettséggel komponált egyházi műveket, mint a jelenben. Az 1958-ban keletkezett zsolnárfeldolgozások még egy újító szellemű, merész muzsikust állítanak elénk, azonban a 1997-es két Himnusz (Szent Adalberthez és az ortodox Szent Dánielhez), valamint az 2014-ben született Dies Illa már szervesen kapcsolódnak a szerzőnek az 1980-as évek közepére kialakult, konvencionálisabb eszközökkel operáló kifejezőmódjához. Utóbbit leginkább két nagyszabású oratorikus mű, a Lengyel requiem és a Hetedik szimfónia (Jeruzsálem hét kapuja) reprezentál. A latin nyelvű kanonikus gyászmise-szövegből kimetszett és szerkesztett Dies Illa méretes apparátust kíván; a zenekar és a vegyeskar mellé három énekes szólót is ír elő, és címéhez híven rendkívüli hatóerővel bír. Hatásos a zenekarkezelés, kivált az ütősök és a rézfúvósok alkalmazása, de az énekkar is igen sűrű és szövevényes textussal kell megbirkózzon, s ennek nyomán jelentékeny drámai erőt tolmácsol a darab. Penderecki maga vezényli a műveit egy kiváló, a szerzőt és művészetét talán legjobban ismerő együttes, a Varsói Filharmónia Ének- és Zenekara élén. A 82 éves komponista minden előadói tapasztalatával a háta mögött arányosan kiegyensúlyozott, ugyanakkor átszellemült és megrendítő hatású interpretációt tár elénk. *Balázs Miklós*

Warner Classics – Magneoton
2564603939

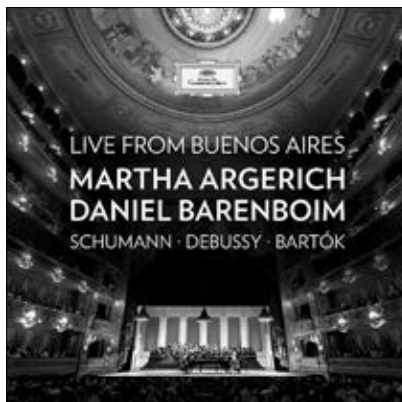
**MARTHA ARGERICH & FRIENDS –
LIVE FROM LUGANO 2015**

●●●●●

Martha Argerich neve fogalom, és az általa jegyzett fesztivál a legnívósabbak közt van. A háromhetes, 2015-ös luganói fesztivál fellépői közt már világsztárrá vált és szárnyaikat most bontogató művészek léptek föl – a sok koncert közül hallhadtunk válogatást. Az összeállítás rendkívül érdekes, változatos, ahogy a darabok előadói apparátusa is. A háromlemezes kiadványon szinte nincs unásig hallott zene, talán a legismertebb Bartók Román népi táncok-ja (Hosszu-Legocky Géza és Argerich szenzációs játékában), de felfedezhetünk izgalmas zenéket, így a Beethoven-tanítvány Ferdinand Riestől vagy Joaquín Turinától. Vértépcsőt a kortárs, filmzenei Oscar nyert Luis Bacalov II tétel, két zongorára és zenekarra komponált ciklusa vagy éppen Philip Glass, Alberto Ginastera szintén többszörös darabjai. Két Brahms-triót is találunk a válogatásban; a Kürttriót ez alkalommal a brácsás letétben. Rácsodálkozhatunk Poulenc, Schumann és Debussy kézzongorás kompozícióira (utóbbi kettő Argerich és Barenboim előadásában egy másik lemezkiadó kínálatában is szerepel), de különleges Brahms F-A-E szonátájának Scherzója. A lemezen kiemelt szerepet kap a zongora a két-, háromzongorás művek által – a műfaji kínálat színes. Remek előadásokat hallunk, remek művészekkel, sokszor igazi örömenélést, az atmoszféra szinte tapintható. Nagyon színes a lemez. Közép-Európa zenéjével, sokszínűségével, négy zenei korszak termésével. Argerich kivételes zongorista, hallhattuk is Budapesten nemrég, s fesztiválszervezőnek is elsőrangú. A darabok kínálatából csemegezhet az érdeklődő, a veretesektől a könnyedebbekig, a szonátától a ciklikus felépítésűig, az intim hangulatától a jó értelemben vett harsányig.

Lehotka Ildikó

Warner Classics – Magneoton
2564628549 (3 CD)

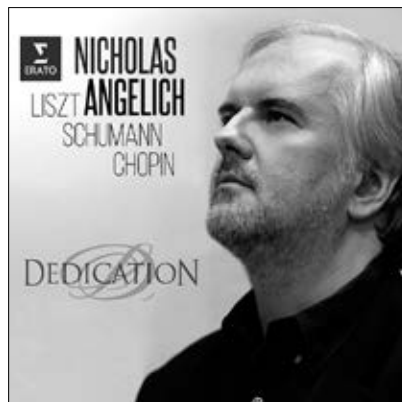
**LIVE FROM BUENOS AIRES
Martha Argerich és Daniel Barenboim
(zongora)**

★★★★★

Martha Argerich és Daniel Barenboim tavalyi kézzongorás estjének felvételét hallgathatjuk meg a lemezen. Buenos Airesben nagy várakozás előzte meg a koncertet, a jegyek pillanatok alatt elfogytak. Az előadás hangulatát mutatja, hogy a két zongorista ikon kéz a kézben sétált be a színpadra, a közönség szinte vallásos csendben várta őket. Három mű szerepel a kiadványon: talán szándékos, talán véletlen összefüggéssel, a középpontban Debussyvel. A nyitódarab Schumann Hat tanulmány kánon formában című, eredetileg Pedal-Flügelre (orgonaszzerű pedálsorral ellátott zongorára) komponált műve. Később Bizet átírt négykezesre, de a lemezen egy harmadik változat szerepel, a kézzongorás. Debussy átírt színesen kihozza a színeket. Debussy háromtételű En blanc et noir-ja a következő mű, egyike a komponista utolsó alkotásainak. A cím a fekete-fehér bilentyűre utal (a mű középső tételéből Bartók és Pásztor Ditta is készített felvételt). Az utolsó zene Bartók kézzongorás, ütőhangszeres szonátája. Hogy milyen a két művész játéka? Gyönyörű, simogató, lágy színeket hallunk a Schumann-darabban; a Debussy-duó valószínűleg érzéseket hoz elő a hallgatóból. A Bartók-darab (Pedro Manuel Torrejón González és Lev Loftus közreműködésével) döbbenetes hangsúlyával hat, itt inkább a művészek varázsa az izgalmas. Az élő előadás elevenése, meg nem ismételtősége átsugárzik, plusz töltet adva a felvételnek. A két zongorista zsigeri tudása, egymásra figyelése, és nem mellesleg kamarazenei tapasztalata, zenei alázata minden hangból érezhető. A kísérfüzet a művekről semmit nem ír, ezt ellentételezi a koncerten készült néhány kép. Két hihetetlen karizmájú művész ajándéka a lemez.

Lehotka Ildikó

Deutsche Grammophon – Universal
4795563

**DEDICATION (LISZT, SHUMANN,
CHOPIN)**

Nicholas Angelich – zongora ●●●○○

Angelich új lemeze komoly problémákat vet fel. A dedikáció aspektusára épít, de Liszt – Schumann ajánlott – h-moll szonátájának vajon nem Schumann C-dúr fantáziája lett volna az adekvát párja, melyet Lisztnak ajánlott a szerző? Ehelyett a Chopinnek dedikált Kreislerianát halljuk, majd Chopin két Lisztnak ajánlott etűdjét. Bezárul a kör persze, a baj csak az, hogy a hatás nem ezen a vonalon volt köztük. Ami a játékot illeti: Angelich kiváló pianista, mégsem elég meggyőző ezen a lemezen. Erénye a szép hangzás, a differenciált dinamikai lebontás, a hangszer éneklő karakterének kiemelése. Ő az a zongorista, aki inkább „függetlenül” gondolkodik, szépen, bont az adott időpillanatokban, ám kevésbé meggyőző játékának kidolgozottsága a horizontális síkon. Ami főképp hiányzik, az az igazi drámai töltés. Szépen szóló h-moll szonáta ez, de sem nagy gondolati ív nincs benne, sem drámai töltés. Nem csoda, ha legkiemelkedőbb része a „második tétel” (ami ugye nincs, de érzékelhető). Bár e középrész kivételes, az egész nem ér a nagyok – Horowitz, Fischer Annie, Richter, Zimmerman, Berman, Brendel, Pogorelich – előadásai nyomába. A Kreislerianából hiányolom a tisztább szerkezeti elképzelést, a vízszintes rendszer erőteljesebb kimunkálását. Kissé chopines jellegű mindkét nagy mű előadása, s meg kell hagyni, ennyiben indokolt a két kis ráadás. Ugyanakkor Angelich ezekben sem igazán meggyőző, különösen a Forradalmi etűd nem igazán elsöprő. A koncepció kissé erőltetett, az előadás pedig jó, de a Liszt lassú, éneklő középrész kivételével nem éri el azt a magaslatot, mely megfelel a két nagy mű állította követelményeknek. Épp az hiányzik, ami e két opus sajátossága, a mélység, a drámaiság.

Zay Balázs

Erato/Warner – Magneoton
0190295990671

MOZART WITH FRIENDS

**Nils Mönkemeyer, Julia Fischer,
Sabine Meyer, William Youn ●●●●●**

A Mozart with Friends című többféléképpen is értelmezhető: vonatkozhat Nils Mönkemeyer muzsikuskor barátaira (Julia Fischer – hegedű, Sabine Meyer – klarinét, William Youn – zongora), akikkel a brácsaművész első alkalommal szerepel közös lemezen. Másrészt utalhat W. A. Mozart társasági életére is és annak zenei vonzatára: ismert, hogy a zeneszerző rövid élete során többször is meglepte barátait kompozícióival, melyeket találkozásai alkalmával saját örömeire játszottak el. Bár Mozart felnőtt fejjel a billentyűs hangszerek ünnepelt megszólaltatójaként aratta sikereit hangversenyeken, a baráti összejöveteleken azonban nem volt ritka, hogy brácsázott. Köztudottan közel állt hozzá az instrumentum bárszonyos, kissé melankolikus hangszíne, és nagy becsben tartotta saját mélyhegedűjét. Egy anekdota szerint a lemezt nyitó Kegeltstätt-triót (K. 498) például tekejáték közben komponálta, a mű első előadásakor a szerző játszotta a brácsaszólamot; két kései Mozart-mű ihletője, Anton Stadler klarinétozott és a szerző egyik kedves tanítványa zongorázott. A CD-n szereplő művek azért is figyelemreméltóak, mert az előadók a Mozart-életmű egészéből válogattak. Érett kompozíciók éppúgy szerepelnek, mint gyermekkorok: a már említett trió és G-dúr hegedű-brácsa dúó (K. 423) mellett részleteket hallhatunk a kilencéves Mozart ún. Londoni vázlatkönyvéből (K. 15), rögzítettek két szonátát (C-dúr – K. 14, F-dúr – K. 30), melyek két évvel később keletkeztek, és egy olyan, szólózongorára írt prelúdiumot, mely még a Köchel-jegyzékben sem szerepel. A művészek éppoly kedvvel és alázattal fordulnak a „zsengékhez” is, mint a teljes Mozart-arszenált felvonultató darabokhoz. A lemez hódolat a barátságoknak és főhajtás Mozart géniusza előtt.

Kovács Ilona

Sony Classical
88985305412

SIBELIUS MŰVEI

**A Bajor Rádió Szimfonikus Zenekara,
Mariss Jansons ●●●●●**

Öröm BR Klassik kiadványt látni a magyar piacon. Mariss Jansons nem új Sibelius-dirigens, az EMI részére hajdanán felvett négy szimfóniát. E bajor lemez remek, bár én a tapsot levettem volna, s a Karelia-szvit I. tételének hangmérnöki beállítását túl sima. Jansons most egész egyéni és újszerű módon közelíti meg Sibelius-t. Nem alapvetően más, mint korábban, de különösebb, egyedibb. Anti-romantikus, de nem negatívan fosztó értelemben, hanem sajátos ideális arányokat keresve. Kerüli a tömörséget, növelve a transzparenciát. Együttal sikerrel elkerüli a zene bombasztikus hangzását, ehelyett a finomságra, a mélyebb lényegre helyezve hangsúlyt. Ez mind a három darabban kiemelten fontos. Jansons finoman játszik a ritmussal, ügyel a szólamok játékára, ami igen lényeges ezekben a művekben, mivel ezáltal jelenik meg Sibelius jellegzetes és egyéni morajlása, természetes hangzása, ősi jellege, a történetes különös vonulása. Jansons tempói inkább gyorsak, ezzel is kerüli a nagyromantikus túlzást. Szinte hihetetlen, hogy a felszínesség veszélyének legjobban kitett II. szimfóniát és a két kisebb lélegzetű művet bensőséges hangvétellel, túlzásba sosem esve képes vezényelni. Súlyban, tisztaságban ez közel van Oramóhoz, de annál jobba megfogja a sibeliusi világ hangulatát. A Karelia-szvit II. tétele, a szimfónia minden tétele kivételes, a III. például tempója és akcentusai révén a megszokottnál modernebb hangzású. Remélem, Jansons felvesz több Sibelius-művet is, köztük korábban be nem játszottakat, talán még a Kullervót is. Rádiós kiadásoknál sokszor hiányzik a korábbi lemezfelvételek igazi odaadása, itt azonban szó sincs erről. Mindhárom darabról új képet tár elénk, s nem elhanyagolható darabja a Sibelius-diszkográfiának.

Zay Balázs

BR-Klassik
900144

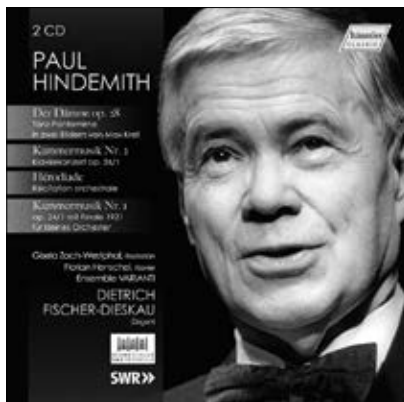
A 12 ÉVSZAK

**David Aaron Carpenter,
Salomé Kamarazenekar ●●●●●**

Vajon van-e még egy olyan alkotása a klasszikus zeneirodalomnak, amelyet annyiszor rögzítettek lemezeire, mint Vivaldi A négy évszak című hegedűverseny-sorozatát? Óvatos becslések szerint is több mint ezerszer felvették már a velencei mester koncertjeit – ennek ismeretében pedig jogos a kérdés: miért volt fontos David Aaron Carpenternek és a Salomé Kamarazenekarnak, hogy egy újjal gyarapítsák az eddig is tekintélyes Vivaldi-diszkográfiát? Bár sok rokonszenves vonást említetnének Carpenter olvasatából (a művész karmesterként is jegyzi a lemezt), a legnagyobb novum mégis az, hogy ezúttal nem hegedűn, hanem brácsán szólaltja meg Vivaldi remekét. A brácsa természetéből fakadóan pedig kissé más-hová helyezi a hangsúlyokat. A hangszín most nem annyira fényes, mint a hegedűé, inkább érett és telt, ám avatott kezekben a hangszer éppoly fürge és virtuóz, mint kisebb méretű testvére. Carpenter izléssel adagolja a díszítéseket, és meszterien bánik az idővel. A CD másik érdekessége, hogy a négy évszak barokk itáliai megfogalmazása összehozható két 20. századival: Astor Piazzolla a Buenos Aires-i, Alexei Shor pedig a manhattani évszakok váltakozását kottázta le (utóbbi a Salomé Kamarazenekar megrendelésére készült). A kettő közül vélhetően Piazzolla alkotása lesz az időtállóbb, amit ezúttal Leonyid Deszjatynyikov átdolgozásában hallunk. Az orosz zeneszerző ötlete volt Piazzolla Nyár tételébe a Vivaldi-féle Tél motívumait becsémpészni, utalva a Piazzollának mintát adó kompozícióra, és arra, hogy mikor a déli féltekén kánikula van, addig „sirokkó, bóra, ezerféle kófic rohama csap” az északi félteke lakóira. A lemez közel nyolcvan perce „három év” élményét sűríti magába.

Kovács Ilona

Warner Classics – Magneoton
2564648695

HINDEMITH MŰVEI

Dietrich Fischer-Dieskau vezényletével

Még mindig vannak a magyar zenei életnek nagy adósságai a zenetörténettel szemben – kiváltképp a közelmúlt természetét illetően. Paul Hindemith „fel-fedezéséhez” nagyban hozzájárulhat az a kétkorongos album, amelyen a Kammermusik Nr. 1 és Nr. 2, továbbá A démon című táncpantomim és egy „zenekari recitáció”, a Hérodiaide szerepel. Évfordulós koncert felvétele: Hindemith születésének centenáriumi évében, 1995-ben rendezték a schwetzingeni kastély rokokó-színházában. A Kölni Filharmónia eme rendezvényének címlapját tartalmazza a lemezismertető is, s a borítón látható Dieskau-kép is ebből való. Egy Dieskau-idézetből megtudjuk, Richter utolsó terve egy Hindemith-fesztivál volt, amelyen maga vállalkozott volna az obligát-zongoraszólamok előadására. A gyakorlati megvalósítás során helyét (a dirigens felkérésére) Florian Henschel foglalta el. Az időközben feloszlott VARIANTI együttes játszott, a Hérodiaide zeneileg érzékeny prózai szerepében Gisela Zoch-Westphal hallhatjuk. A mintegy másfélórás hallgatnivaló felvillanyozó hatású. Érdekes és izgalmas a zenei anyag, kiváltképp, ha figyelembe vesszük a művek keletkezési idejét. Átértékelődnek a Hindemithtel kapcsolatban a köztudatba került általánosságok is. Korántsem holmi „személytelen” stílusról van szó, hanem a gyorsan, könnyű kézzel komponáló szerző ötletgazdag munkáiról. Ezek a művek megannyi területén megfigyelhetőek, a hangszerelésben, a metrikus és ritmikai leleményekben, a szólamok kidolgozottságát illetően is. Ez az információgazdagság egyúttal az előadás színvonalát minősíti – a Manfred Schreier által alapított együttes lelkesen muzsikál Dieskau irányításával. E felvétel Hindemith életművének megismérésére sarkallja hallgatóit.

Fittler Katalin

Hänssler Classic – Karsay és Társa
HC 16014

SOSZTAKOVICS: ZONGORATRIÓK, BRÁCSASZONÁTA

Vladimir Ashkenazy

Egy szinte példátlanul színes muzsikusi életmű három, jól elkülönülő szakaszába enged bepillantást Vladimir Ashkenazy és partnerei legújabb CD-je. Dmitrij Sosztakovics gazdag pályafutását épp-úgy végigkísérik kamaramunkái, mint szimfóniáinak nagy erejű sora, bravúros versenyművei vagy eredeti filmzenéi. Az 1923-as keletkezésű, c-moll zongorás trió még afféle klasszikus szzene, egyételes zenei „poéma”, negyedóránál rövidebb játékidővel. Az oeuvre középső, szerfelett termékeny szakaszát az e-moll zongorás trió képviseli, mely kevéssel a legnépszerűbb szimfóniák, a 7. és a 8. után született és nyert bemutatást még a világháború alatt. A lemez műsorát záró, op. 147-es Szonáta brácsára és zongorára pedig a zeneszerző utolsó kompozíciója. Mindhárom szerzemény félreismertethetetlenül magán hordozza szerzőjük aktuális művészi felkészültségét. Míg a mokány korai trió az utóromantika jegyében fogant, az érett kori hármas már egészen más hangot üt meg: tisztán kivehető belőle a modern formakultúra – hol a szaggatottság, hol az energiák kontrollált áramlása jellemzi; néhol szarkasztikus, máshol drámai a megfogalmazás. A nagy ívű Brácsaszonáta a pálya méltó lezárásaként hat: lassú-gyors-lassú tételso-ra sajátos ritmust kölcsönöz a műnek, melyben a kései Sosztakovicsra jellemző reminiscenciák (a Holdfény-szonátából, majd egy önidézet a Játékosokból) és a súlyos komorság, a már-már apatikus fásultság rémei úgyszintén helyet kérnek. A lemez díszképeként Ashkenazy mindig finom met-szésű, muzikalitást sugárzó zongorajátéka. A triókban Visontay Zsolt Tihámér és Mats Lidström egy-két árnyalattal halványabbnak tűnnek az el-vártnál, a szonátában közreműködő Ada Meinich aligha érett meg a darabhoz.

Balázs Miklós

Decca – Universal
4789382

LUTOSŁAWSKI ÉS BRAHMS MŰVEI

Fort Worth Symphony Orchestra, Miguel Harth-Bedoya

Ahogy a századközép Magyarországon, úgy a szovjetizálódó Lengyelországban is meglehetősen nehéz volt a pártállami elvárásoknak és a korszerűséget megkívánó szakmai követelményeknek is megfelelni. A közös nevező Európa középső és keleti felében is a népzenei motívumkincs kreatív felhasználása lehetett. A negyvenes éveikhez közeledő Witold Lutosławski első világsikere, a Concerto for Orchestra is számos népi motívumot alkalmaz, ám nagysága és diadala messzebbre vezet. A háromtételű, afféle neobarokk formát választó darab címében Bartókra is utal, s egyenesen követi a modernista zenei irányzatok számos vívmányát, mint a szokatlan harmóniák keresése vagy az atonális ellenpontozás. Brahms és Schönberg, e két zenei géniusz nemzedékeken átívelő együttműködése kivételes eredményt hoz. Egy 1861-ben keletkezett kamaramű (g-moll zongoránegyves) évtizedekkel később nyert nagyzenekari verziót. Schönberg hangszerelése nem megrendelésre, hanem egyszerű ötletként születik, jóval ez eredeti négyes bemutatása után, 1937-ben. A mára teljes értékű szimfóniává felnőtt, s ekképp kettős-identitású kompozíció a közelmúltban gyakori vendége lett a világ nagy hangversenytermeinek. Joggal, hiszen erényei számosak. Leginkább a zárótétel cigányos-magyaros virtusa arat rendre zúgó tapsot. Fort Worth városa századunkra kinötte magát a „Dallas külső” nem túl hízelgő státuszából, s saját operaházával, nemzetközi zongoraversenyével Texas állam harmadik számú zenei centrumává avanzált. A Fort Worth-i Szimfonikusok pedig a lemez tanúsága szerint jó erőkből áll. Karmesterük, Miguel Harth-Bedoya vezényletével ugyan nem klasszis színvonalon, de megnyerő tartással, dús hangzással, színgazdagon muzsikál.

Balázs Miklós

Harmonia Mundi – Karsay és Társa
HMU 807668

BRUCKNER ÉS WAGNER MŰVEI
Staatskapelle Dresden, Christian Thielemann ●●●●●

Az Edition Staatskapelle Dresden felvételsorozatának immár 38. albuma ízléses-szép kísérőfüzettel jelent meg. Láthatjuk annak a plakátnak a képét is, mellyel az új vezető karmesterük megérkezését hirdették. Thielemann bemutatkozó koncertjének (2012. szeptember 2.) hangfelvétele a Bruckner-szimfónia, a ritkán hallható Wagner-férfikaré pedig a 2013. május 18-i bicentenáriumi Wagner-születésnap eseményét idézi. Az előbbi hangversenyre a Semperoperben került sor, az utóbbira pedig a Frauenkirchében, ahol 1843-ban a bemutatót tartották. A VII. szimfónia mindmáig Bruckner leggyakrabban játszott művei közé tartozik. Az interpretációt azzal minősíthetjük, hogy nem tűnt „hosszúnak” a hetvenperces kompozíció; kellőképp kidolgozott volt ahhoz, hogy a hangzás bármely pillanatban lekösse a figyelmet. Hatáskeltő, romantizáló túlzásokra nem volt szükség. A drezdai zenekar vállalja a formarészek tagolását, ezáltal könnyebb tájékozódást biztosít a terjedelmes tételekben. A kidolgozottságnak köszönhetően a hangszerelés is hozzájárul ehhez; a visszatérő színek jóvoltából a már (többször) hallott tematikus-melodikus anyagra való ráismerés örömforrássá válhat. Az apostolok szeretetlakomája nagyhatalmú operafináléra emlékeztet; kiváltképp a templomban érzékelhető az énekes-csoportok elhelyezéséből adódó térélmény. S bár a felvétel apparátusa a bemutatóhoz képest erőteljesen redukált, a hét férfikar (Drezda, Brünn, Prága és Lipcse) együttese sejtetni engedi a szerzői szándékot. Így is elementáris hatású, amikor az a cappella és a hangszerkíséretes rész váltakozik. Az élő-felvételre utaló tapssal való kezdés és zárás megoldása is ízléses – a fogadtatás aligha szorul ilyesfajta „dokumentálásra”. *Fittler Katalin*

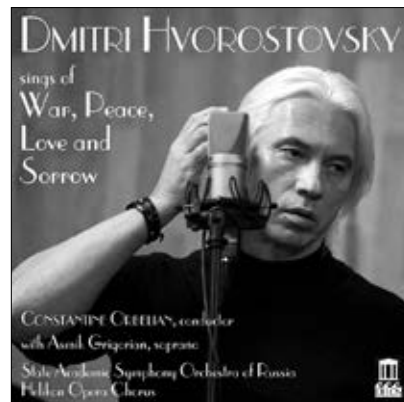
Profil, Edition Günter Hänssler
 PH 15013

RHEINMÄDCHEN
Pygmalion, Raphaël Pichon ●●●●●

Minden korban, de különösen a romantikában kiapadhatatlan inspirációs forrást jelentett a Rajna – költők, írók, festők és természetesen a muzsikusok számára is. Raphaël Pichon és az általa alapított Ensemble Pygmalion Brahms, Schubert, Schumann, Wagner – sőt, egy mű erejéig Heinrich Isaac (c. 1451–1517) – segítségével különleges utazásra invitálja hallgatóit: a Rajnához köthető alkotásokból nyújt át egy nagy csokorra valót. E csokor „virágai” között elhangzik gyakran játszott és alig ismert, eredeti és átdolgozott változat, vokális és tisztán hangszeres kompozíció. Az éteri hangzású női kar mellett csak kevés instrumentumra van szükség: egy hárfá, négy (natúr)kürt és két nagybőgő alkotja a hangszeres kíséretet. A lemezt nyitó darabban (Wagner: Auf dem Grunde des Rheines) maga a folyó „szól hozzánk”: az összes hangszer és 24 női hang jeleníti meg a hatalmas folyó hömpölygését (és persze Wagner zenekarának illúzióját). Wagnertől a Siegfriedből és az Istenek alkonyából hangzanak el még részletek – átiratban. A Rajnával kapcsolatban nem hiányozhat a sötétség és a halál gondolatának megéneklése sem; talán az egyik legszebb példát Schumann Meerfey című kórusművének interpretációja adja. Szinte a lélekig hatol a vallásos áhitat Schubert 23. zsoltárában és a Lacrimosa son io-ban. Vélhetően már a fentiek is érzékeltették, hogy az Ensemble Pygmalion kivételes teljesítményt nyújt, s ha azt hinnénk, ezt már nem lehet fokozni, akkor hallgassuk meg Schubert Ständchen-jét (D. 920) Bernarda Fink közreműködésével. A szólista és kórus egymásba fonódó, egymást imitáló szólamai olyan finoman és elegánsan kapcsolódnak össze, aminek megvalósítására csak a kiválasztott kevesek lehetnek képesek. *Kovács Ilona*

Harmonia Mundi – Karsay és Társa
 HMC 902239

DMITRIJ HVOROSZTOVSKIJ
PORTRÉLEMEZE

Karm.: Constantine Orbelian ●●●●○

Régi nagy énekesek felvételeinek ismételt meghallgatásakor mindinkább feltűnnek a kíséret zavaró mozzanatai. Amit elnézően feledtet egyszerű alkalmommal a szólista minőségi teljesítménye, a későbbiek folyamán értetlenséget vált ki. Nem az élő előadások gikszeire gondolok (azok mindig kevesebbet nyomnak a mérleg egyik serpenyőjében, mint a produkció összhatásának élménye a másikban), hanem arra, amikor szándékában sem vállalkozik a szólistához méltó színvonalra a zenekar. Az olyan mentségek, mint a stúdiólégtör szokatlansága vagy a korrektségre való törekvés, napjainkra okafogyottakká váltak. Éppen ezért csak sajnálkozni lehet azon, hogy 2015-ben, a Moszfilm stúdiójában az Orosz Állami Akadémia Szimfonikus Zenekara nem érezte át teljes felelősséggel, hogy mit jelent a korszakos jelentőségű énekes kísérete. A dirigens Constantine Orbelian a jól felépített fokozások mellett megelégedett a hangzás mérsékelt intenzitásával, s a felvétel-technika sem segítette elő a hangszerelési finomságok érvényesülését. Hvorostovszkij – akit tévés operaközvetítéseken túl élőben is hallhatott a budapesti zenerajongó – egyszerűen csodálatos. Elképesztő természetességgel dalol, nála az ének mindig a szöveggel közöltek érzelmi-indulati felfokozásának lehetőségét adja. Korántsem vall igénytelenségre, ha valaki úgy hallgatja, hogy azt sem tudja, kitől-mit énekel! Portrélemeze a háború, béke, szerelem és bánat tematikájával hirdetett programján Prokofjev Háború és békéjének és Anton Rubinstein: A démon című operájának egy-egy jelenete foglalja keretbe Csajkovszkij három operájának (Mazeppa, Jolanta, Pikk dáma) négy részletét. A többi énekes közül a litván Asmik Grigoriant inspirálta a legjobb teljesítményre rangos partnere. *Fittler Katalin*

DELOS
 DE 3517

HÄNDEL: ALCINA
Petibon, Jaroussky, Prohaska, Bradić
Karmester: Andrea Marcon

A dolog rosszul látszik indulni: a férfifaló Alcina varázslónő (Patricia Petibon) aktuális szerelmével, Ruggieróval (Philippe Jaroussky) közösülve eregeti első áriájának koloratúráit... Én kérek elnézést a szexista megközelítésért, de elkezdtem aggodni: vajon a következő három órában Andrea Marcon rendező Händel csodálatos dallamait csakis a női orgazmus viszonylatában fogja drámailag értelmezni nekünk? Szerencsére ijedelmem indoklatlannak bizonyult: az Aix-en-Provence-i Fesztivál tavalyi produkciója sem kifejezőerőnek, sem poézisnak, de még csak kellő adag humornak sincsen híján. Hogy megunt szeretőit Alcina miért változtatja át kitömött állatokká, azt persze ne firtassuk: hisz a repülőtéri csomagátvilágító fútszalagokhoz hasonlatos „transzfiguráló” masina önmagában is elég vicces. Hogy viszont Alcina és testvére, Morgana (Anna Prohaska) maguk is csak varázslattal tudják megőrizni csábos fiatalságukat, s a valóságban ráncos, csont és bőrré aszott, végtelenül szomorú öregasszonyok, az megrendítő, bár egy ponton megint csak mulatságos. Egytől-egyig remek az Andrea Marcon vezényelte előadás szereplőgárdája. Többletétéke, hogy az – ugyan-csak varázslat áldozatává lett – apját kereső fiút, Obertót nem felnőtt, hanem fiúszoprán (Elias Mäder) éneklí, még hozzá kristálytisztán, bámulatos muzikalitással! Petibon és Jaroussky intenzitása mindezeket túl is külön minőséget képvisel – kettejük párviadalának drasztikus melléktermeke Ruggiero/Jaroussky tökéletesen átizzadt inge... Petibon/Alcina második felvonásvégi lamentója, ez a – statiszták lelassított mozgásával még inkább fölnyagított – lélektani látélet óriási zenés-színházi pillanat is egyben. *Mesterházi Máté*

Erato/Warner – Magneoton
 0190295974367 (2 DVD)

HÄNDEL: GIULIO CESARE IN EGITTO
Scholl, Bartoli, Von Otter, Jaroussky
Il Giardino Armonico, Giovanni Antonini

Händel legnépszerűbb operájának referenciaértékű előadását örökölte meg a 2012-es Salzburgi Pünkösdi Fesztiválon készült felvétel. Az eseményszorozat művészeti vezetője, Cecilia Bartoli ezúttal Kleopátraként tündökölt. Áriái közül a két leghíresebbel Kleopátra/Bartoli zenészházi interpretációtörténetet ír: a „V'adoro pupille, saette d'amore” kezdetűben ellenállhatatlan mulatságos, ahogyan az egyiptomi trón női örököse nemi gerjedelmet kelt Caesarban; a „Piangero la sorte mia” kezdetűben viszont megrázó, ahogyan a fivére, Ptolemaiosz által megalázott Kleopátra teljesen a sors kiszolgáltatottjává válik. A Leiser & Caurier páros rendezése gyakran humoros, legalább annyiszor megdöbbentő és mindvégig szexi. Kell ennél több? Kell. Az énekesek legyenek azonosak a szerepükkel! Az Antonini által mesteri plaszticitással irányított együttesben ez is maradéktalanul megvalósul: az eminens tanuló-fizikájú Andreas Scholl itt most viccesen esendő menedzser-császár; Philippe Jaroussky a meggyilkolt Pompeius fiának, Sextusnak szerepében hihető módon vedlik át forrófejű, esetlen kamaszból vérszomjas hullagalázóvá; Christophe Dumaux-nál elvetemültebb politikai huligánt pedig el sem lehetne képzelni. És micsoda szereposztásbeli telitalálat, hogy a három pályája csúcán álló kontratenorhoz negyedikként – Nirena komikus szerepében – egy jobb napokat látott kollégájuk társul: Kleopátra dajkájaként a néhai NDK kontratenor sztárja, Jochen Kowalski remekel. A kísérőfüzetbe Dirk Schümer írt briliáns esszét; kár, hogy egy előadás-történeti tényről „megfeledezett. Peter Sellars úttörő jelentőségű rendezését mint előzményt legalábbis illet volna megemlíteni... *Mesterházi Máté*

Decca – Universal
 074 3856 (2 DVD)

WAGNER: TRISZTÁN ÉS IZOLDA
Gould, Herlitzius, Zeppenfeld, Mayer, Paterson
Karmester: Christian Thielemann

Sokan emlékezhetünk a legifjabbik Wagner-déd-unoka, Katharina 12 évvel ezelőtti Lohengrin-rendezésére az Erkel Színházban. Ha ma is műsoron volna (sajnos nincsen), elcsodálkozhatnánk, mennyire aktuális még, sőt egyre aktuálisabb ez a kelet-közép-európai „rendszerváltásról” szóló előadás... A nagy reményekre jogosító, pályakezdő rendezőnőből időközben elismert művészeti vezető, a Bayreuthi Ünnepi Játékok arcukat meghatározó személyiség lett, aki ezúttal nem kevesebbre vállalkozott, mint a dédpapa legnehezebb művének színe állítására. „Cselekmény három felvonásban”, szól a szerző műfaji meghatározása eme legkevésbé cselekményes zenedrámájáról. S a szenvedélyek-szenvedések kozmikus elvontságára Katharina ridegen vigasztalan színpada még rá is tesz egy lapáttal. Ami kockázatos dolog, hiszen az absztrakció egyes rendezői ötleteket fölnyagít, s ha azok nem a mű egzisztenciális lényegéig hatolnak, úgy a nézőből idegenkedést válthatnak ki. Vannak az előadásban ilyen pillanatok. Ám Trisztán (Stephen Gould) és Izolda (Evelyn Herlitzius) együtt is egyenként való menetelése két külön napkorong irányában nem ilyen, hanem nagyon is megragadó látomás. A 3. felvonás vége, Izolda felbukkanásától kezdve, pedig hibátlan és fölkaparó Kurwenal (Iain Paterson) halálával s az egész „állami” gyászünnepséggel, amelyet – egy maffiafőnökhöz hasonlatos – Marke király (Georg Zeppenfeld) rendeztet visszaszerzett asszonyának: a halott kedvesét rögeszmésen föltámasztani akaró, de a „szerelmi haláltól” mégis csak eltekintő Izoldának. Fenomenálisak az énekesek, Thielemann pedig az ökonomikusan adagolt extázis (egyszóval: az intenzitás) zsenije. *Mesterházi Máté*

Deutsche Grammophon – Universal
 073 5251 (2 DVD)

PUCCHINI: A FECSKE

Alieva, Castronovo, Hutton, Zambrano
Deutsche Oper Berlin, Roberto Rizzi
Brignoli ●●●●●

Nagyreszt Párizsban játszódik Puccini A fecske (La Rondine) című operája, akárcsak a Traviata vagy a Bohémélet – vagy éppen A víg özvegy... Nem véletlen ez utóbbi említése, hiszen tudjuk: a világhírű operaszerző most az egyszer nagyra becsült kollégája, Lehár műfajában, az operettben szerette volna magát kipróbálni. Ami részben sikerült, hiszen A fecske főhősnője nem hal meg, mint Mimi vagy Valéry Violetta, és Puccini zenéjében is van itt valami elbűvölően könnyed, a nagy operai gesztusokat nélkülöző. Másfelől azonban mégsem sikerült operettet írnia a komponistának, mivel A fecske is az emberi lét tragédiájáról szól. Arról, hogy hiába szereti egymást két ember, közös boldogságuk mégis lehetetlen. Az ideális szerelem nem létezik, hiába próbálja egyengetni a félvilági Magda (Dinara Alieva) s a naiv Ruggero (Charles Castronovo) kapcsolatát három szürreális figura à la Giorgio de Chirico – akik lehetnének akár a Turandot három miniszterének pantomim előfutárai is. Ám nem azok, hanem, mint végül kiderül, Magda előző szerelmei ők. A bartóki Kékszakállú három asszonya integet itt vissza némán, A fecskéével azonos korból, és persze még a feminizmus előtti megközelítésből. A Deutsche Oper tavalyi előadásában a „komikus” pár – Lisette, a komorna (Alexandra Hutton) és Prunier, a költő (Alvaro Zambrano) – is remekbe szabott. Az igazi meglepetés azonban mégis csak a tenor sztár Rolando Villazón, aki ezúttal elképesztően finom érzékű operarendezőnek bizonyul. Nemcsak zeneileg és színpadilag, hanem intellektuálisan is. Kiváló partnereket választott magának: Johannes Leiacker (díszlet), Brigitte Reiffenstuel (jelmez) és Silke Sense (koreográfia).

Mesterházi Máté

Delos
 DV 7010

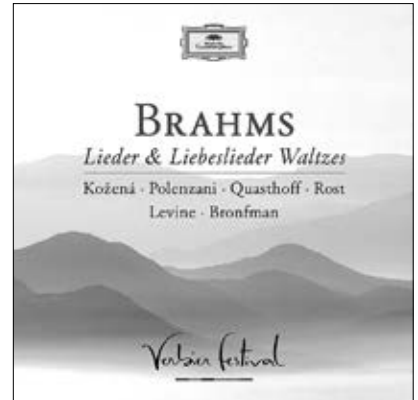

PUMEZA MATSHIKIZA: ÁRIÁK

Århusi Szimfonikus Zenekar,
Tobias Ringborg ●●●●●

Egészen kivételes hang – ápolni kellene, s tulajdonosát okosan vezetni. Az igazán egyéni és szép hang ritka. Pumeza Matshikizé ilyen. Szoprán, de sötét színezetű, inkább mezzónak vagy altnak tetsző, s finom, lágy, mintha mondjuk Te Kanawa és Ferrier hangja volna elegyítve. Középen él igazán a hang, felfelé nem bővül, de nem is szűkül. Már Mimi áriájával lenyűgöz a lemez. Finom, mint Cotrubas, de nem olyan légies és világos. Egész fantasztikus a La Wally verista áriája ezzel a jellegzetes líraisággal. A Ruzalka Hold-dala kevésbé sikerült, Matshikiza nem annyira dominálja a zenét, viszont épp ezért érdekes, ahogy szinte kislányként mutatkozik a hangszeres kíséret közepette. Értelemszerűen Liu áriája (Ti che di gel sei cinta) csodálatos, leginkább Hendricks kivételes alakításához hasonlít. Ravel pásztororája (L'heure espagnole) spanyol-francia-olasz könnyedebb szekcióba vezet át. Ritkaságok, különböző temperamentummal, más-más arcát mutatva a nagyon ígéretes dél-afrikai tehetségnek. Aztán Mozarttal átlépünk a harmadik részbe. Suzanna Rózsáriája a Figaróból csodás, hisz ilyen finoman hallottuk már, de egyúttal ilyen sötétbe hajó hanggal én legalábbis nem. Utána Gluck Orfeójából Euridice Che fiero momento kezdetű áriája azért különös, mert lírai, de nem világos hanggal halljuk. Végül a csúcspont: Dido panasza, When I am laid in earth. Az ember a már az elején azt érzi: ha nem is olyan súlylly és mélységgel, de végre ismét itt van Ferrier bús, sötétes világa, ami a Dido és Aeneashoz kell. És még valamihez: Gluck Orfeuszához. Matsikizának nemcsak Euridikét, de Orfeuszt is meg kellene próbálnia. Az Århusi Szimfonikus Zenekar nagyon adekvátan, érzékenyen kíséri. Zay Balázs

Decca – Universal
 478 8964

BRAHMS:

DALOK, SZERELMI DALKERINGŐK
Rost, Kožená, Polenzani, Quasthoff;
Levine, Bronfman ●●●●●

Érosz és Tanatosz, szerelem és halál témái körül forog a 2003-as Verbier-i Fesztiválon készült koncertfelvétel, amelynek műsorát nem is állíthaták volna tökéletesebben össze. A 18 Liebeslieder-Walzer és a 15 Neue Liebeslieder-Walzer két zongorával kísért kvartettjeit a négy énekes egy-egy külön Lied-csokra egészíti ki, mintegy gondolatilag polarizálva a szerelmi dalkeringők reménytelen vágyakozás és halálközeli lemondás közt csapongó világát. A programot Matthew Polenzani indítja, akinél szebb hangú tenor dalénekest Fritz Wunderlich óta nem hallhattunk. Dalainak (Botschaft; Wo bist du, meine Königin; Meine Liebe ist grün) heves ujjongását a mezzoszoprán Magdalena Kožená műsorának (An eine Äolharfe; Feldeinsamkeit; Immer leiser wird mein Schlummer) melankóliája húti le. Majd a két keringősorozat között Rost Andrea fényesen csengő szopránja kecsegtet beteljesüléssel (Das Mädchen spricht; Wir wandelten; Unbewegte laue Luft), hogy azután Thomas Quasthoff tárgyilagos baritonja számoljon le az élet minden illúziójával (Öt dal op. 94). A kísérfűzet remek esszéje (Michael Church) a dalkeringők zenei példaképeként Schubertet, sőt ifj. Johann Strausst nevezi meg, miközben az utolsó dal (Nun, ihr Musen, genug!) rezignációjában már-már a Richard Strauss-i Rózsalovag záró tercettjének megelőlegezését véli fölfedezni. A Brahms-dalok schumann mintája föltehetőleg csak azért nem kerül szóba, mert annyira nyilvánvaló. Ám ahol a nosztalgia hangjaira leszünk figyelmesek (Immer leiser wird mein Schlummer), ott lehetetlen Brahmsban nem Mahler egyik ihletőjét is tisztelnünk. Aimevous Brahms? Ha netalántán nem, e lemez hallgatásakor biztos megszereti! Mesterházi Máté

Deutsche Grammophon – Universal
 479 6044 (CD)

CANTATE DOMINO!
Sistine Chapel Choir, Massimo Palombella
Deutsche Grammophon – Universal
 479 5300 ●●●●○

Ez az első stúdiófelvétel, amely a Sixtusi kápolnában készült a rezidens kórusral. Műsorán pedig világelsőként rögzítve szerepel Allegri híres Misereréje, a kápolna archívumának eredeti kottaanyagából, a szerző eredeti elképzelése szerint, szólókvartett közreműködésével. A műsor összeállításánál az egyházi év rendjét követték, adventől Péter-Pál ünnepéig, gregorián tételek és reneszánsz kóruskompozíciók egymásutánjával. Massimo Palombella 2010 őszétől áll az együttes élén. Ő írta a kiadvány kísérelőszövegét, amely sokrétűen tájékoztatja az olvasót, ám amit az interpretációs szándékokról ír, azt korántsem igazolja a hangzáskép. Talán a túlzott igyekezet és műgond eredménye, hogy a produkció stúdiófelvétel-érzetet kelt, ráadásul az meghittség sem érződik, amely a templomi együttesek énekét reprezentatív imává teszi. **FK**

MUSIC AT THE HABSBURG COURT
Andrés Gabetta, Cappella Gabetta
Deutsche Harmonia Mundi / Sony
 88875194662 ●●●●●

2010-ben valósult meg Sol Gabetta nagy álma, a korhű hangszereken játszó Cappella Gabetta. Fivére, a koncertmester Andrés Gabetta gyakran

hegedűversenyek szólójátja is. Új felvételükön négy szerző (Vivaldi, Ragazzi, Umstatt és Timmer) hat hegedűversenye szerepel. Valamennyien VI. Károly udvari szerzői státuszára vágytak, s ennek reményében ajánlották az udvarnak kompozícióikat. A kellemes hallgatnivaló választékosan beszélő kora zenei köznyelvét, s a remek előadás jóvoltából nem az elfeledett kismesterek darabjaira hívhatjuk fel a ritkaságkedvelők figyelmét, hanem inkább e muzsika „beszédszerűségére”, ami a zenei anyagnak megfelelően adagolt kötöttség és szabadság kettőssége által jut kifejezésre. A pregnáns ritmika és a rugalmasan kezelt tempó az interpretáció legfőbb erényei közé tartozik. **FK**

BEETHOVEN: MISSA SOLEMNIS
Arnold Schoenberg Kórus, Concentus Musicus Wien, Nikolaus Harnoncourt
Sony Classical
 889853135929 ●●●●●

Harnoncourt búcsúja méltó, kivételes. Befelé forduló, letisztult, benne a régi másságra törekvés, de főképp a megnyugvás, az integráció. Nyugodt és bensőséges az első három „eleisonos” tétel, bár az első kettő átvezetése nekem túl gyors, de ez is Harnoncourt. Gyönyörűen tagoltak az együttesek, s természetesen az egész előadásra jellemző a tiszta szerkezetesség, amihez immár szép folyamatosság is társul. Könnyed előadás ez a hangzás súlya és sűrűsége szempontjából, de nagyon súlyos interpretáció mélységét illetően. Nagy meglepetés Laura Aikin csodás, finom szopránja. Olyan szépek a magasságai, hogy az ember azonnal hallani akarja a IX. szimfóniában, amit sajnos már másnak kell vezényelnie. Ahogy Harnoncourt hatott az őt el nem fogadókra, azok is hatottak rá – nagy-szerű kölcsönhatás. **ZB**

LISZT: KÖLTŐI ÉS VALLÁSOS HARMÓNIAK
Roberto Plano – zongora
Decca – Universal
 481 2479 ●●●●○

Liszt (a Vándorévek mellett) másik nagy zongoraciklusát alig játsszák – méltatlanul, érthetetlenül. Eddigi legjobb előadása Aldo Ciccolinié. Roberto Plano igazán mesterien játssza, nagyon kidolgozottan, sok-sok színnel, árnyalattal, igaz, sajnos kevés spontaneitással. Fazioli hangszert használ, melyet épp Ciccolini propagált. A lemez is igazolja, hogy a Steinway, Bösendorfer és Yamaha hangszereknek végre méltó versenytársa született. Nem minden stílushoz jó egyformán, de Liszthez igen. Plano sokféle hangszíne, változatos dinamikája nagyon jól kijön ezen az instrumentumon. A Vigasztalások 3. darabja stílusban illő ráadás, de zavaró a ciklus összképét illetően. Ciccolini EMI-lemeze elevenebb, több benne a rögtönzés, a természetesség, míg Planóéban több a hangszín, a finom bontás. Ez csak egyike az olasz Universal sok-sok saját kiadványának. **ZB**

SEONG-JIN CHO CHOPIN MŰVEIT JÁTSSZA
Deutsche Grammophon – Universal
 479 5332 ●●●●○

Seong-jin Cho a tavalyi Chopin-verseny győztese. Első DG-lemezének anyaga a versenyről való. A hangzás kiváló. Cho ígéretes tehetség, aki-ben igen megbízható zongoristát ismerhetünk meg. Tehetsége minde-

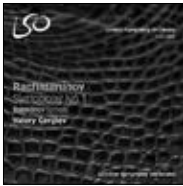
nekelőtt a roppant tiszta billentésben, az áttetsző és differenciált hangzásképpben nyilvánul meg. Magabiztos és strukturált játékot hallunk. Az eredmény alapvetően reprezentatív olvasat. A Prelúdók, a c-moll noktürn és az Asz-dúr polonéz előadása megállja a helyét a legkiválóbbak közt is. A b-moll szonáta nagy része szintén, ugyanakkor a gyászinduló kissé kilóg a sorból. Itt Cho visszafogott és finom, ami részben megtöri a várokozásnak megfelelő olvasatok sorát, ugyanakkor inkább noktürnös, semmint gyászindulós. A pazar hangzást, a virtuóz játékot elismerés illeti – s várjuk az újabb felvételeket. **ZB**

BERLIOZ: RÓMEÓ ÉS JÚLIA
London Symphony Orchestra, Valerij Gergiev
LSO – Mevex
 LSO 0762 ●●●●○

Műfajilag nehezen behatárolható darab. A szerzői megjelölés: drámai szimfónia – ám ettől csak még zavarosabb a definíció. Az apparátus berliozói léptékű, vagyis méretes zenekar, vegyes- és gyermekkar, három énekes szólista. S mindehhez Shakespeare sűrű drámája, a romantikus átköltések lelkes, érzelgős, tragikumtól nehezült olvasatával. Mégis: Berlioz darabja az első valóban rangos zenei adaptációja a Rómeó és Júlia című mintaszínműnek. Terjedelmes karének a kezdetnél, mezzo-, azután tenorszóló, egyórányi zenekari muzsika, majd belép a basszista, végül hatásos finálé. Olga Borogyina ifjan jobb volt e szerepben, Kenneth Tarver éppen csak jelen van, Jevgenyij Nyikityin egysíkú basszbaritonja csak fenntartásokkal dicsérhető. Gergiev kissé enervált szenvedélye hol old, hol köt: bujkál a csúcspontok közelében, szunnyad a passzázatok alatt. **BM**

**RAHMANYINOV:
I. SZIMFÓNIA, BALAKIREV:
TAMARA**
London Symphony Orchestra,
Valerij Gergiev
LSO – Mevex
LSO 0784 ●●●●○

Valerij Gergiev értelmezésében az orosz romantikus-utóromantikus szimfonizmus töretlen, egyenes vonalú „fejlődési” menetként hat, ahol döccenők nélkül ülünk át Csajkovszkij szilaj vitorlásából Rahmanyinov fontolva haladó gőzhajójába. Ilyenformán a Patetikus szimfónia a maga mesterkélttségében is hatásos őszintesége a legtermészetesebb módon nyúlik át a pályakezdő Rahmanyinov opuszába, az Első (d-moll) szimfóniába. E műben a kendőzetlen érzelmek írja sok mai előadásban már jóval tartózkodóbbnak, másol inkább töredeztnek hat. Gergievnél azonban a darab szelídsege, hömpölygő, széles dallamívei, gazdag harmóniai domborodnak ki. A Londoni Szimfonikusok játéka példás, a dirigensi koncepció is világos: a tempók kényelmesek, s bár a dinamika kissé elnagyolt, az előadás végig egészséges egységben mozog. *BM*

**RAVEL-MŰVEK –
ÁTIRATOK MARIMBÁRA
ÉS VIBRAFONRA**
Joint Venture Percussion Duo
BIS – Karsay és Társa
BIS 9054 ●●●●○

A kínai Rachel Xi Zhang és a luxemburgi Laurent Warnier 2007-ben alakult „vegyesvállalkozása” 2011 óta hódítja világszerte a közönséget.

Repertoárjukon történeti zenék átiratai mellett kortárs művek is szerepelnek. Táncok és mesék – hirdeti a Ravel-program címe, amelyben a Couperin sírja, a Lúdanyó meséi és a Pavane egy infánszó halálára csendül fel. A hangzás egzotikuma mellett a pregnáns ritmikus profil biztosítja számukra a sikert. Jól megválasztott verő-típusokkal a viszonylag lehatárolt lehetőségek között is árnyalatokban gazdag hangképet tudnak létrehozni. A pódiumhoz szokott előadók játékában a stúdiófelvételen is eluralkodik a teljesítménykényszer – elsősorban szólamuk perfekt kivitelezésére figyelnek. Ettől válnak néha a gyors tételek kissé hajszoltta, vagy épp gépiesen mechanikussá. *FK*

ALFRED SCHNITTKE MŰVEI
RIAS Kamarakórus,
Hans-Christoph Rademann
Harmonia Mundi – Karsay és Társa
HMC 902225 ●●●●○

Bár a borítón lévő Kandinszkij-kép szinessége nem utal rá, de döbbenetes képekkel szólal meg Alfred Schnittke Bűnbánati zsoltárok című darabja. Hihetetlen érzéseket mozdit meg a hallgatóban ez a zene. A szerző műve – bár nem a klasszikus harmóniarenden alapul, mégis – a korábbi stílusokon át ível. BACH neve rejtezik az első darab utolsó tételében, de a romantikus, ósláv hangzás is felfedezhető. A két a cappella, vegyeskari kórusmű közül a Három szent ének az évszázados hagyományok jegyében íródott, csodálatos mű. A Hans-Christoph Rademann vezette RIAS Kamarakórus kiváló, fantasztikus az énekhangzása, a végtelenségig kifejező, sokszor mintha őserővel megszólaló ortodox hagyományokat ápoló kórust hallanánk. A kórus- és/vagy egyházzene iránt érdeklődőknek igazi kincs a lemez. *LI*

BOULEZ: PLI SELON PLI
Phyllis Bryn-Julson,
BBC Szimfonikus Zenekar,
Pierre Boulez
Erato/Warner – Magneoton
●●●●○

A nemrég elhunyt Pierre Boulez karmesterként, zeneszerzőként, az IRCAM életre hívójaként is elévülhetetlen érdemeket szerzett. A Pli selon pli című öttételes kompozíciót Stéphane Mallarmé költészete ihlette. Boulez célja e művel a (zene)költészet megteremtése, egészen aprólékos hangszerelési megoldásokat alkalmaz, sokszor pontszerűen, melybe a szopránzóla szinte belesimul. Gyönyörű, helyenként ragyogóan fényes hangzást kapunk, máskor alig mozdul valami a zenében. Vizuális kirándulás is a lemez, a hangok állandóan változó színekké, formákká válnak az erre fogékony hallgatók előtt. A zenekari játék kiváló, Phyllis Bryn-Julson különlegesen érzékenyen tolmácsolja a szopránzóla a Boulez vezényelte remek felvétel. A Pli selon pli több előadásban is megjelent lemezen, egyike az időtálló kompozícióknak. *LI*

**THOMAS ADÈS,
PER NØRGÅRD ÉS HANS
ABRAHAMSEN MŰVEI**
Dán Vonósnégyes
ECM Records – Hangvető
ECM New Series 2453 ●●●●○

Már a műsorszerkesztés is telitalálat: három még élő, aktív komponista ritkán hallható vonósnégyese szerepel a lemezen. Az angol ikon, Thomas Adés mellett két dán, a hadastyán

Per Nørgård és beérett Hans Abrahamsen egy-egy darabja követik egymást, a Dán Vonósnégyes imponálóan perfekt előadásában. Három generáció, három formanyelv. Jóllehet stílusban nem okvetlenül rokonok, ifjúkori, szinte váratlanul korai remekmű mindegyik. Adés és Abrahamsen 21, Nørgård mindössze 20 esztendő tudott maga mögött e művek megszületésekor. Erőtéljes, hol radikális, hol kifejezetten tradicionális a „beszédmód”, de mindig tudatos az építkezés, melyet nem söpör el az ifjonti hév svungja. Nørgård munkája a kései modernség stílusjegyeit ugyanolyan hitelesen képviseli, ahogyan Adésé és Abrahamsené a posztmodern tendenciák széttartó variánsait. *BM*

GERSHWIN ÉS MANCINI
Harmonia Ensemble
Harmonia Mundi – Karsay és Társa
HMX 2907677/78 ●●●●○

Még a legelszántabb komolyzene-ragongóknak is remek kikapcsolódást ígér a dupla lemez. Szimfonikus jazzt és filmzenét hallunk George Gershwin darabjaival, benne örökzöldekkel – zárásként a megunhatatlan Kék rapszódiaival. A második lemezen Henry Mancini zenéi szólalnak meg, melyek a 114 részes tévésorozathoz, a magánnyomozó Peter Gunn történeteinek készültek. A Gershwin-válogatás eredeti és Ferde Grofé-hangszereléseket sorakoztat, üdítő a big bandes hangzás, a ritmika. Egy-egy tévésorozatnak leginkább a főcímzenéje a jellegzetes, a Peter Gunnból viszont számos dallam vált ismertté. E zenék hangszerelésüket, stílusukat tekintve rendkívül változatosak és könnyen megjegyezhetőek. A maga nemében elsőrangú a lemezpár, fonográf-felvétellel, két szerző zenei ötleteivel. *LI*

**PAT METHENY:
THE UNITY SESSIONS**

A jelen dupla Metheny-album szerves folytatása a két évvel ezelőtt megjelent Kinnek, melyet a 2012-ben alapított Unity Band bővítetté, a Unity Group hozott létre egy stúdióban. Azt a lemezt a gitáros a unity-teória IMAX-verziójaként jellemezte, de ez mit sem változtat a tényen, hogy mindkét Unity-zenekar az egész világra nyit ablakot. A globális falura, amely már sok évvel ezelőtti Metheny-lemezekén is része volt tematikájának – anélkül, hogy bármelyik vállalkozást könnyedén a világrene-skatulyába utalhatnánk. A frissen megjelent folytatást egy színházteremben rögzítették filmre/mesterszalagra, kvázi-koncertkörülmények között. Minthogy a felvétel egy óriásturné követően készült, úgy is értelmezhető a CD, mint a kvintett mai élő teljesítményének maximuma. A gitáros most sem változtatott azon a régi gyakorlatán, hogy az élő előadásban is mindennek miliméterre passzolnia kell, sehol nem maradhat egy csiszolatlan él, a mősor legyen kompakt és akár lemezkiadásra kész. Lenyűgöző ez a profizmus, a kidolgozás igényessége, ugyanakkor nagy hátránya a spontaneitás elvesztése. A zárójelbe tett rögtönzés kiszámítható konzervelőadásokká változtatja mindazt, aminek részben ott helyben kellene megszületnie. Stilis értelemben nagyon változatos a CD: gitáregylevegtől különlegesen értelmezett örökzöldig (Cherokee), gyönyörű lírai darabtól (Born) a Song X-ről ismert Ornette Coleman-szerzeményig (Police People), sőt részben atonális kísérletig (Genealogy) ível a spektrum. A zenei teljesítmények is elsőrangúak. Ám a lemez minden erénye ellenére széteső struktúrát mutat. Ráadásul kevés az új megoldás: amit dicsérhetünk e zenén, az már korábban is jellemzője volt a gitáros albumainak.

Máté J. György

Nonesuch/Warner – Magneoton
554569

**BRAD MEHLDAU TRIO:
BLUES AND BALLADS**

Az utóbbi évtizedekben a zongoratriók reneszánszának lehetünk tanúi, így az erős mezőnyben nem könnyű egyéni hangzásvilágot felmutatni. Az élen hosszú ideig Keith Jarrett állt, de most már egyre inkább a negyedszázaddal később született Brad Mehldau veszi át a stafétabotot. Egyébként is ez a sokoldalú művész számos felállásban és a legváltozatosabb projekteken alkot maradandót és mindezt koncerteken és lemezek sokaságán osztja meg a közönséggel. Mehldautól kevés képzetesebb, tudatosabb és termékenyebb zenész akad. Művésze az európai iskolán nevelkedett, megtalálható benne a későromantikus, az impresszionista és a modern kortárs zene hatása, de nyitott az olyan egymástól távol eső zenei műfajok és stílusirányzatok felé is, mint a bebop, a blues-, a pop, a rock vagy a latin-zene. Megvan a képessége ahhoz, hogy mindezeket egységessé gyúrja és ily módon veretes jazz szülessék. Játéka merész és innovatív, szertelen és intellektuális, de a mély érzelmek sem hiányoznak belőle. Méltán nyeri meg a klasszikus zene kedvelőit éppúgy, mint akár a pop híveit is. Legújabb albuma is a már „klasszikusnak” számító formációjával készült, amelyben Larry Granadier bőgőzik és Jeff Ballard dobol. Szerves folytatása az utóbbi évek trióalbumainak, ezúttal saját kompozíciók nélkül. Öt jazz- és két pop-standard, előbbiek Charlie Parkertől Cole Porterig, utóbbiak egyike egy Beatles-nóta, a másik Paul McCartney szerzeménye saját, Kisses on the Bottom című nagysikerű albumáról. Egy nagy improvizátor zenéje, amelyben a spontaneitás és a zenei struktúrák tisztelete egyaránt megfigyelhető. Társainak egyéni virtuozitását felülírja lebilincselő összjátékuk, megkérdőjelezhetetlen összeforrottságuk.

Márton Attila

Nonesuch/Warner – Magneoton
7559 794650

**GREGORY PORTER:
TAKE ME TO THE ALLEY**

Porter relatíve későn, 39 évesen adta ki első lemezét. A mérőöldkövet jelentő Liquid Spirit után idén májusban megjelent munkája inkább egy klasszikus sorlemmez benyomását kelti, mint újabb „nagy dobását”. A csodás bariton hangszín, a körtés művészete persze most is megtalálható. A kitűnő, fiatal zenészek közül is kiemelkedik Keyon Harrold trombitás és Tivon Pennicott tenorszaxofonos. Bár a lemezen Porteré a főszerep, és aránylag kevés teret engedtek a hangszeres szólóknak, ezt a lehetőséget mégis maximálisan kihasználják, és a ritmusszekcióval közösen kellemes textúrát alkotnak. A dramaturgiát tekintve groove-osabb, közelebbi számok és kommerszebb balladák váltogatják egymást. Viszont felmerül a kérdés, hogy a szerző szándéka egy sokak számára befogadható, élvezhető jazzlemez, vagy egy igényes hangszerezésű, jazzes R&B-anyag elkészítése volt? Az első esetben a Take Me to the Alley egy lágy, ízléses megoldásokban gazdag, inspiratív élmény, ami menedéket nyújt a mindennapokban. Ez a legtöbb, amit elérhet. Ám ha ez egy R&B poplemez, amit „mellékesen” remek jazz-zenészek készítettek el, úgy az összhatás némi hiányérzetet kelthet. Az R&B és az adult contemporary pop egyik lényegi elemét, az érzelmi dinamikát, a súlyosabb kitöréseket és az intim lefojtásokat mintha egy kompresszorral teregetnék. Nem kizárt, hogy a negyvenes éveit taposó Porter inkább az elegáns, sztoikus visszafogottságot keresi, mintsem az útkereső kísérletezést. Az erős szövegeket, a szép dalokat figyelembe véve sem tud a lemez olyan mély érzelmi húrokat megpendítő R&B alkotássá válni, mint a hetvenes évek klasszikusai, gondolkunk akár Withers-re, akár Mayfieldre. Kérdés, hogy akar-e?

Szentgally György

Blue Note – Universal
0602547857330

**BABOS':
MAKROKOZMOSZ**

A magyar jazz nagy generációjából – vagyis az 1960-as évek közepe óta megszokás nélkül színpadon lévő nemzedékből – különös módon a két ikont: Szakcsi Lakatos Bélát és Babos Gyulát érzem mindenkor megújulásra kész, s ezáltal zeneileg örökifjú muzsikusként. A Makrokozmoszsal Babos is lezárta azt a hosszabb alkotói/előadói korszakát (Project Romani, Project Special), amelyben saját maga és a nemzeti kultúránk roma gyökereit, értékeit kutató-újraértelmezve teremtett értéket, összehasonlíthatatlanul egyedi hangzásképet. A BMC gondozásában megjelent, mindössze négy, terjedelmes kompozícióból építkező Makrokozmosz koncertfelvételek gyűjteménye: az első három tételt (Rózsa Sándor, 9 és fél hét, A tábornok) 2014 decemberi Műpa-koncertjén, míg a negyediket (Ötlett) néhány héttel később, az Opus Jazz Clubban rögzítette. Ebből adódóan a nagybőgős posztján két különböző muzsikust hallhatunk: a Műpában Orbán György, az Opusban Barcza Horváth József volt – egyaránt kiváló, az eklektikus stílushoz elismerésre méltó alázattal illeszkedő – társa Babosnak. A Gramofon olvasóinak nem kell magyarázni, mekkorra értéket képvisel az új zenekarban Fekete-Kovács Kornél (trombita és szárnykürt), illetve Winand Gábor (ének, szaxofon) jelenléte, tudása. Az igazi meglepetés viszont a dobos: Czirják Tamás, akinek még alig-alig van színpadi rutinja, de olyan atombiztosan erőteljes a time-ja, s a kísérő funkcióban is olyan érzékeny, hogy a következő évtizedekben igen sokat remélhetünk tőle. Nem vitás, hogy a zenei koncepció alapja, kiindulópontja Bartók Béla Mikrokozmosza (annak bolgár táncételei), de ebből az ihlető forrásból Babos zenéje szabadon építkezik a világzene, a cigány reminiscenciák, sőt olykor a mainstream jazz felé. *Retkes Attila*

BMC Records – MG Records
BMC 234

**BÁGYI BALÁZS NEW QUARTET
CONTINUITY JAZZ SUITE**

Bágyi Balázs idén áprilisban rögzítette első számú zenekarával az anyagot, melynek fő erénye, hogy szvitszerűen simulnak egymáshoz a számok. Az album nem olyan átütő, nem is erre törekszik, finomságai több hallgatás, „belelapozás” után bonthatóknak ki. A New Quartetnél egyébként újabb is van, ugyanis az együttesben nyáron Lakatos Soso Sándor vette át Ávéd Jánostól a szaxofonszólókat. A dobos zenekarvezető, valamint Oláh Dezső zongorista és Oláh Péter bőgős továbbra is tagok. Bágyi Kőszegi Imre és mások tanítványa volt a Jazztanszakon, és jó húsz éve aktív tagja a hazai jazzéletnek, sőt, évek óta elnöke a Magyar Jazz Szövetségnek. Borbély Mihállyal közös magyar-amerikai kvartettje óta pedig nemzetközi projektekből is részt vesz. A New Quartet tájékozódását egyrészt az etno- és szabad zene határozza meg másrészt a visszafogottság, sőt: egyenesen a minimalizmus. Mindig érdekes megfigyelni, miért éppen a dobos vezeti a zenekart – nos, itt ez nem is lehet kérdés. Ezen az albumon minden számot ő komponált, ráadásul ezek a klasszikusból átvett tempójelzéseket adják vissza, ezeket „zenésítik” meg. Allegrettoval indul és rubatóval folytatódik. A Moderato emlékeztet, regölős vagy inkább mantrázó, jól hangszerelt téma, főleg pedig tökéletesen vezet be a hard bopos negyediket (Presto), az egész lemez talán „leglátványosabb” számát. Itt a fókusz erősen összpontosul – nem is következhet más, mint Andante. Elbűvölő a 3. téma inverz-szerű visszatérése a kóda szerepét betöltő Adagióban. A zenekarvezető annyi teret hagy három, nemzedékben és felfogásban hozzá közel álló társának, amennyit csak akarnak. Mesélős nagy szólót is csak a tulajdonképeni záró számban, a Prestóval párban álló Allegroban enged meg magának. *Zipernuszkó Kornél*

Tom-Tom Records
TTCD 244

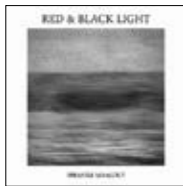

**ÁVÉD JÁNOS QUARTET:
HAVE NEWS**

A krisztusi korban lévő szaxofonos a fiatal generáció egyik legsokoldalúbb zenésze, aki már eddigi pályafutása során is számos stílusirányzatban és formációban bizonyította tehetségét. Játszott a Kéknyúlban, a Euro-African Playgroundban, a Modern Art Orchestrában és a Bágyi Balázs New Quartetben, nem is említve saját Balance-trióját és mostani kvartettjét. Érdekes az ezúttal csak tenorszaxofont használó zenekarvezető és a másik szólohangszeres muzsikusi, Fassang László orgonaművész egymásra találása, hiszen – Ávéd találó megfogalmazásában: „eltérő zenei háttérünkkel, de egységes zenei szándékkal kutatjuk egy stílusoktól független zenei nyelv megvalósítását kamarazenei kvartett környezetben.” A zenei matéria nem könnyű szórakozás – elmélyült figyelmet igényel, de megéri. Erősen improvizatív, amely egyaránt táplálkozik a free jazz, a klasszikus zene és a progresszív irányzatokból is. Az albumon túlnyomó részben Ávéd-kompozíciók hallhatók, érdekes színfolt viszont Bach Máté passiójának egy részlete és az egész lemez keretbe foglaló Jerome Kern-standard, az All the Things You Are. De tévedés azt hinni, hogy nincsenek lírai tételek, ilyen például a Midsummer Night Dream, a The Book, vagy a Sequences. A track-lista ugyan két szabad improvizációt ígér, de végül ebből sajnos csak az egyik került fel a korongra. Ávéd az ilyen merész zenei megnyilvánulásoknak is mestere, mint ahogy Horváth Balázs és Sárvári-Kovács Zsolt ritmustandemje is meglehetősen szabadságot mutat fel játék közben. Szólni kell a hazai jazz progresszív törekvéseit támogató Hunnia Records kiadónak az utóbbi időben tapasztalt kiemelkedő aktivitásáról: Tzumo, Babos, Grecsó vagy Kaltenecker Zsolt lemezei, most pedig ez a remekmű. *Márton Attila*

Hunnia Records
HRCD 1603

**IBRAHIM MAALOUF:
RED AND BLACK LIGHT**

Impulse! – Universal
0602547566775 ●●●●○

A bejruti születésű, libanoni polgárháború miatt Párizsban felnőtt trombitás apja is ezen a hangszeren játszott, az arab zenéhez való vonzódása pedig kézenfekvő. Rádásul ő maga is az apja által kifejlesztett négyventiles trombitán játszik, amelynek segítségével megszólaltathatók a közel-keleti zene negyedhangjai is. Ez teszi lehetővé a családból hozott arab zenei hagyományok autentikus interpretálását, fúzióját a jazz és az elektro-pop világával. A lemezen hallható minden szám (egy Beyonce-dal kivételével) Maalouf szerzeménye. Nagyon karakteres darabok, amelyeket kvartettjével kitűnő tolmácsolásban ad elő, messze meghaladva egy divatos etnojazz produkció színvonalát. Remek trombitajátéka mellett különösen Francois Delporte gitárjátéka kiemelkedő. A neves muzsikuskvalitások fotós is, aki nemcsak az album címlapját készítette, de még további fotói is kísérik a lemezt. *MA*

**LOGAN RICHARDSON:
SHIFT**

Blue Note – Universal
00600406671585 ●●●●○

Érdekes, kreatív zenét rejt ez a lemez. A Kansasből induló, manapság Párizsban élő altszaxofonos erre a sessionre olyan neveket szerzett maga köré, mint Pat Metheny vagy Jason Moran. Az organikus jazz kompozíciók (egy kivétellel mindet

Richardson jegyzi) egyenletes vonalat írnak le: a kezdés meglepően nehézkes, ami egészen a harmadik-negyedik számig tart. A Bruno Mars átírat után azonban az egész lemez kinyílik, és a hallgató is örömmel engedi át magát a zenei folyamatoknak. Kompozíció szempontjából a Slow a lemez csúcsa, mely klasszicizáló megoldásokkal indul, szervelesen fejlődik és ízléses tetőpontra jut. A Time-ban figyelhető meg legtisztább formájában Richardson finoman érces soundja és nem kifejezetten bebop-alapú játéka. Az albumot záró Untitled sikerült viszont a legjobbban: az ötletes kíséret fölött mind Richardson, mind Metheny fantasztikus játékot játszik. *SzGy*

JAVIER COLON: GRAVITY

Concord – Karsay és Társa
CRE-36598-02 ●●●●○

Úgy tűnik, még a nagymúltú Concord kiadó is behódolt az új zenei divatoknak. Valaha olyan jazzikonokat foglalkoztatott, mint Dave Brubeck vagy olyan új arcoknak adott fórumot, mint Scott Hamilton. A fiatal fekete trubadúr is kitűnő a maga nemében, csak éppen nem sok köze van a jazz műfajhoz, sokkal inkább pop, rock és R&B. Az NBC The Voice című vetélkedőjének nyertese 13 olyan dalt ad elő negyedik (egyben első Concord) albumán, amelyeknek – hármát kivéve – társzerzője is ő. Kiváló hangú énekes, aki kisebb-nagyobb formációk közreműködésével akusztikus gitáron kíséri önmagát, és minden adottsága megvan a sikeres pályához. Mindenki számára befogadható zene és mondanivaló, nem hiába van óriási rajongótábor, hiszen ma már a muzsika is a konzum-javak közé tartozik. Magam azért megmaradnék a régi és újabb igazi jazz vokalisták „fogyasztásánál”. *MA*

**PETER WOLF:
A CURE FOR LONELINESS**

Concord – Karsay és Társa
CRE-38953-02 ●●●●○

Nem tudom, hogy az albumon található tizenkét dal gyógyítja-e a magányt, mint azt a cím ígéri, de feltétlenül kellemes hallgatnivaló. Country, blues, rock, R&B elemekből álló muzsika, a dalok néhány kivétellel mind az – egyébként kitűnő – énekes, Peter Wolf szerzeményei. A régiek között még 1959-es sikerszám is akad, jól mutatva, hogy a retro hangulat világjelenség. A kiváló kvalitásokkal rendelkező sztárénekes kíséretében játszó két állandó gitáros és a ritmusszekció mellett még a háttér-vokál és olykor fúvósok is színesítik a hangzást, összességében leginkább a countryszene kiválóságaira emlékeztetve, akik még ma is a legnagyobb tömegeket vonzzák az Államokban. Az egész olyan, mint egy korszerű hangzású, de félévszázaddal ezelőtt készült amerikai LP – az egész nincs negyven perc sem. *MA*

**KALLE KALIMA:
HIGH NOON**

ACT – Hangvető
ACT 9596-2 ●●●●○

Furcsamód Európa jazz-zenészeit kevésbé ismerjük, mint a tengerentúli előadókat. Biztos, hogy a 43 éves finn gitáros, Kalle Kalima neve sem csak számomra volt eddig ismeretlen. Pedig jelen esetben olyan albumról van szó, aminek az amerikai hagyományok, azon belül is a country az eredője. Épp ezért jogos

összevetni az ehhez hasonló tematikájú lemezekkel (pl. Bill Frisell). Ebben az összehasonlításban pedig alulmarad ez az egyébként nagyon szépen és professzionálisan elkészített anyag. Talán a saját kompozíciók hiánya – a CD gerincét Dimitri Tiomkin westernfilmekhez komponált darabjai adják – vagy a kulturális távolság eredményezi hogy nem tud igazán hitelessé és erőssé válni a trió muzsikája. Pedig a ritmusszekciót John Zorn Masada zenekarának jól ismert bőgőse Greg Cohen és egy kitűnő fiatal német dobos, Max Andrzejewski alkotják. Sokkal több van ebben a hármastagban.

Párniczky András

**MICHEL BENITA ETHICS:
RIVER SILVER**

ECM – Hangvető
ECM New Series 2483 ●●●●○

Az Andy Sheppard lemezeiről ismerős bőgős a saját nevével jegyzett CD-n is előnyben részesíti a lírai dalformát, de a kompozíciókat a világzene felé mozdítja el. Ez azt jelenti, hogy a bőgő-szárnykürt kettős (Benita-Matthieu Michel) a lüktetés és a melódia jazzes oldaláról gondoskodik, míg az egzotikus-keleties népzenei ízért Mieko Miyazaki kotojátékos a felelős. A zenekarban találjuk Sheppard gitárosát, Eivind Aarsetet is, aki a hangulatokat erősítő elektronikát kezeli. Leginkább a zenekarvezető és a szárnykürtös határozza meg az előadásokat. Ígéretes a kicsit álomszerű nyitó Back from the Moon, és szép a norvég Eyvind Alnæs szerzeményének (Lykken) feldolgozása, de csalódást okoz a kotoművész egyetlen kompozíciója. Miyazaki egzotizmusa akkor a legjobb, amikor Alice Coltrane hárfájának szerepét viszi a japán húros hangszer.

MJGy

**MICHEL BRAAM:
GLOOMY SUNDAY**

BMC Records – MG Records
BMC CD 237 ●●●●○

A címbe emelt Seress Rezső-szerzeményt egy tanítványa temetésén játszotta a virtuóz és extravagáns megoldásoktól se visszariadó, 1964-ben született holland pianista. Az Opus Jazz Clubban rendezett tavalyi koncertjén ismét elővette a darabot, de nemcsak a gyász okán, hanem a magyar zenei hagyományok előtti tisztelgésül. Braam játéka sűrű és színes, annyira eseménygazdag, hogy egyáltalán nem hiányoljuk mögüle a ritmusszekciót vagy mellőle a további szólistákat. Kiszámíthatatlan táv ugrásokkal közeledik – többek között Monk és a free pianisták világá között, miközben egy-egy pillanatra jól érzékelteti, hogy mainstream swingelőnek szintén pompásan beválna. Sőt, a 19. században élt J. G. Palm egyik harmóniailag változatos keringőjét hallva az se kétséges számunkra, hogy Braam mindenesztül klasszikus repertoárral is sikeres lehetne. *MJGy*

**MEZEI SZILÁRD SEPTET:
CET**

Odradek ●●●●○

Akárhogy is értelmezzük a címet: bálnának vagy közép-európai időnek, Mezei Szilárd brácsás nemzetközi együttese változatlanul olyan zenét játszik, mely ellenáll a definíciós próbálkozásoknak. A megírt és improvizatív részek nem mindig felismerhetően keverednek benne, és

stiláris besorolása is bajos. Egyértelműen se jazznek, se népzeneinek, se kortárs klasszikus zenének nem nevezhető, noha részben mindhárom kategóriába besorolható. Filozofikus és költői vállalkozás. Komponistaként a jó értelemben vett kollektívizmus jellemzi Mezeit: általa jól ismert zenészeknek, nem pedig személytelenül, hangszerekre ír, így nem csoda, hogy szettette tökéletesen ható harmóniában zenél. Pozsár Máté pianista e közegeben legalább annyira otthonos, mint a Grecsó Kollektívában, és a szerb fúvósok szintén remekül illeszkednek az alaptrióhoz. *MJGy*

**MAGYAR ZENESZERZŐK
A JAZZBEN – I. RÉSZ**

Pannon Jazz
PJ 1067 ●●●●○

A Simon Géza Gábor nevével fémjelzett Magyar Jazztörténeti Projekt (2015/2016) igen komplex vállalkozás volt. A Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeumban rendezett szép kiállítás mellett (amelyről a Gramofonban is beszámoltunk), kamarakoncerteket, tudományos és ismeretterjesztő előadásokat egyesítő konferenciát, a Bacsik Elek-monográfiát (ld. recenziókat ugyanezen az oldalon) és a Jazz Hungaricum CD-sorozat kiegészítését is magával hozta. A sorozat most megjelent hetedik darabja magyar zeneszerzők jazz-kompozícióiból válogat. SGG tágan értelmezett jazz-fogalmára jellemző, hogy a lemez legkorábbi felvételén (New York, 1928. december 13.) a legendás Paul Whiteman zenekara Liszt Ferenc Szerelmi álmok című komolyzenei slágerdarabjának átírtát játssza. A legújabb felvétel – Juhász Gábor Trió: Körtánc – pedig 2015-ös. *ReA*

**MAGYAR ZENESZERZŐK
A JAZZBEN – 2. RÉSZ**

Pannon Jazz
PJ 1068 ●●●●○

A Magyar Jazztörténeti Projektről, illetve az azt létrehozó Simon Géza Gábornak a lehető legtágabban értelmezett jazz-felfogásáról néhány sorral feljebb már írtam. Így a magyar jazz-zeneszerzés sokrétegségét bemutató másik CD-t ismertetve most kicsit több hely jut a repertoárnak. Simon a ritkaságok kutatója, így nem meglepő, hogy régi, elfeledett dallamok bukkannak elő a Harlem Melody Band és a Mocsányi-Lakos duó (1932), Eddie South és zenekara (1940), Tony Murena (1941), a Slim and Slam (1938) vagy Tiny Matton és magyar zenekarának felvételein (1941). A modern magyar jazz hőskorát idézi Deák Tamás Tánczenekara, a közelmúltat Balogh Csibe Jenő és Csepreghy Gyula, a jelent a Trio Acoustic, a Bohém Ragtime Jazz Band. A komponisták sorában a nagykanizsai születésű Sigmond Romberg, sőt Ábrahám Pál és Huszka Jenő is felbukkan. (Magyar) jazz az egész világ. *ReA*

**SIMON GÉZA GÁBOR: EŐS
ÉVSZAK. BACSIK ELEK
BIO-DISZKOGRAFIA**

Magyar Jazzkutató Társaság
224 oldal

Ezen lapszámunk 81. oldala Simon Géza Gábor dicsőségét zengi – pontosabban fáradhatatlan energiáját dicséri. Az általa szerkesztett Jazz Hungaricum CD-k recenziói után kö-

vetkezzék több éves munkával létrehozott monográfiájának (tipikus SGG-terminológiával: bio-diszzkográfia) rövid bemutatása. Nem vitás, hogy Bacsik Elek (1926–1993) gitáros-zeneszerző életműve megérdemelte az alapos feltárást. Nagyszerű, hogy a szakma és a könyvtárak számára készült kötet kétnyelvű (a precíz angol fordítás Katherine Chapman munkája), s az is, hogy a szavakhoz zene társul: gyűjtemény Bacsik 1943 és 1947 között, még Magyarországon rögzített felvételeiből. Egyetlen bírálat: az Eős évszak olyan mennyiségű adat és dokumentum tárháza, hogy elengedhetetlennek tartottam volna a lábjegyzetelést, a források még gondosabb feltüntetését. *ReA*

**MÁTÉ J. GYÖRGY: TOMMY
VIG – MOZAIKKOCKÁK
EGY ZENEMŰVÉSZRŐL**

KJ Nonprofit Kft. 218 oldal

Több mint húsz éve jelent meg a Teleki tértől Hollywoodig című kötet – az Egyesült Államokban sikereket elérő dobos-ütőhangszeres-zeneszerző, Tommy Vig kalandos életregénye. Ideje volt, hogy Tommyról egy szakmai alapokra helyezett (s az elmúlt két évtized eseményeire is visszatekintő) monográfia lásson napvilágot, s ennek megírására kollégánk, Máté J. György vállalkozott. Tudományos igényű feldolgozásról ugyan nincs szó – a címben szereplő „mozaikkockák” kifejezés is arra utal, hogy a kötetbe gyűjtött anyag igen heterogén –, de további kutatásra igen alkalmas. A legértékesebbnek a Tommy Vig az amerikai sajtóban című fejezetet érzem, amely fényesen bizonyítja, hogy a magyarok közül Szabó Gábor és Zoller Attila mellett éppen Tommy volt az, aki a jazz őshazájában is igazi megbecsülést szerzett. *ReA*

BUDAPESTI ZENEMŰBOLTOK

- Fonó Budai Zeneház – 1116 Budapest, Sztregova utca 3.
- Írók Boltja – 1061 Budapest, Andrássy út 45.
- Kodály Zoltán Zeneműbolt – 1053 Budapest, Múzeum krt. 21.
- Művészetek Palotája / Rózsavölgyi CD Bolt – 1095 Budapest, Komor Marcell utca 1.
- Rózsavölgyi és Társa Zeneműbolt – 1052 Budapest, Szervita tér 5.

LAPKER – BUDAPEST

- Relay – 1011 Budapest, Batthyány tér – metró
- Relay – 1052 Budapest, Deák Ferenc tér – aluljáró
- Inmedio – 1052 Budapest, Váci utca 10.
- Inmedio – 1052 Budapest, Városház utca 3-5.
- Relay – 1053 Budapest, Kálvin tér 1.
- Relay – 1062 Budapest, Nyugati tér – aluljáró
- Relay – 1071 Budapest, Blaha Lujza tér – aluljáró
- Inmedio – 1087 Budapest, Kerepesi út 9. – Aréna Pláza
- Inmedio – 1106 Budapest, Őrs Vezér tere 25/A – Árkád
- Inmedio – 1123 Budapest, Alkotás u. 53. – MOM Park
- Inmedio – 1124 Budapest, Apor Vilmos tér 11-12. – Hegyvidék Bevásárlóközpont
- Relay – 1185 Budapest, Liszt Ferenc Repülőtér 2/B – Érkezés
- Relay – 1185 Budapest, Liszt Ferenc Repülőtér 2/B – Indulás
- HUB – 1185 Budapest, Liszt Ferenc Repülőtér – Skycourt
- Relay – 1191 Budapest, Vak Bottyán utca 75. – Köki Terminál

LAPKER – VIDÉK

- Inmedio – 2100 Gödöllő, Szabadság tér
- Városi Könyvtár 2100 Gödöllő, Dózsa György út 8.
- Inmedio – 2120 Dunakeszi, Fóti út 120. – Tesco
- Inmedio – 2600 Vác, Deres utca 2. – Tesco
- Relay – 2700 Cegléd, Kölcsey tér 3.
- Relay – 2890 Tata, Váralja út 5. – Volán pályaudvar
- Inmedio – 3100 Salgótarján, Erzsébet tér 5.
- Inmedio – 3300 Eger, Széchenyi út 20.
- Inmedio – 3400 Mezőkövesd, Mátyás király út 101.
- Inmedio – 3527 Miskolc, József Attila utca 87. – Auchan
- Inmedio – 3980 Sátoraljaújhely, Rákóczi út 10.
- Inmedio – 4027 Debrecen, Bibic utca 2.

- Inmedio – 4700 Mátészalka, Alkotmány utca 1/a
- Relay – 5000 Szolnok, Jubileum tér – Vasútállomás
- Inmedio – 5430 Tiszaföldvár, Malom utca 3/6.
- Inmedio – 5900 Orosháza, Vásárhelyi út 23/a – Tesco
- Inmedio – 6000 Kecskemét, Petőfi Sándor u. 2.
- Inmedio – 6722 Szeged, Dugonics tér 1. – Kárász
- Inmedio – 6722 Szeged, Mars tér 20/b – Nagycsarnok
- Inmedio – 7400 Kaposvár, Berzsenyi utca 1-3. – Kaposvár Pláza
- Inmedio – 7600 Pécs, Széchenyi tér keleti oldal
- Inmedio – 7621 Pécs, Bajcsy út 11. – Árkád
- Inmedio – 7631 Pécs, Kincses út 1. – Tesco
- Inmedio – 8000 Székesfehérvár, Palotai út 1. – Alba Pláza
- Inmedio – 8200 Veszprém, Kossuth utca 1.
- Inmedio – 8800 Nagykanizsa, Európa Tanács u. 2. – Nagykanizsa Pláza
- Relay – 8900 Zalaegerszeg, Bajcsy Zsilinszky tér 1. – Vasútállomás
- Inmedio – 8900 Zalaegerszeg, Kossuth Lajos utca 32.
- Inmedio – 8900 Zalaegerszeg, Sport utca 1. – Tesco
- Inmedio – 8900 Zalaegerszeg, Zrínyi Miklós utca 1. – kórház
- Inmedio – 9001 Győr, Csókás utca 4.
- Inmedio – 9001 Győr, Hermann Ottó utca 25.
- Inmedio – 9200 Mosonmagyaróvár, Kormos ltp. 2-4.
- Inmedio – 9400 Sopron, Magyar út 5.
- Inmedio – 9400 Sopron, Széchenyi tér
- Relay – 9700 Szombathely, Ady tér – Volán pályaudvar

VIDÉKI KÖNYVESBOLTOK, HANGLEMEZBOLTOK

- Antikvárium Kft. – 6720 Szeged, Kárász u. 16.
- Blue Train Hanglemezbolt – 8000 Székesfehérvár, Károly J. u. 43/A
- CD Café – 2000 Szentendre, Alkotmány u. 5.
- Cédus Könyvkereskedés és Antikvárium – 9400 Sopron, Bunker köz 2.
- Deák Könyvesház – 8800 Nagykanizsa, Deák tér 2.
- Hold Antikvárium és Hanglemezbolt – 8000 Székesfehérvár, Kossuth u. 2.
- Könyvpavilon – 6721 Szeged, Bartók Béla tér
- Könyvjelző / Babó Könyvesbolt – 4400 Nyíregyháza, Dózsa György u. 8.
- Rivalda Antikvárium – 9021 Győr, Kazinczy u. 6.
- Roger's – 4024 Debrecen, Batthyány u. 22.
- Unicus Antikvárium – 9400 Sopron, Szt. György u. 14.
- Victor Audio hanglemez- és CD-szükszlet – 6000 Kecskemét, Vörösmarty u. 6.

Megújult a Gramofon internetes oldala:**www.gramofon.hu****GAZDAG TARTALOM, ÁTTEKINTHETŐ ROVATSRUKTÚRA**

- Minden, amit a Gramofon folyóiratról, a Gramofon Könyvekről, a Gramofon-díjkiosztóról és az ICMA díjkiosztóról tudni érdemes
- Hanglemezkritikák és koncertbeszámolók
- A folyóirat tartalmától eltérő, értékes zenei írások
- Cikkarchívum 2011–2015
- Letölthető korábbi lapszámok (PDF)

Gramofon – 1996 óta a klasszikus zene és a jazz szolgálatában

Könyvsorozatunk 2001 és 2015 közötti kiadványait megismerheti és megrendelheti a www.gramofon.hu oldalon

Gramofon – 1996 óta a klasszikus zene és a jazz szolgálatában

ZENEAKADÉMIA
KONCERTKÖZPONT

ZENEAKADEMIA.HU

© PATRICK WALTER

ZENEAKADÉMIA
NAGYTEREM

**ANNA
PROHASKA
ÉS AZ
IL GIARDINO
ARMONICO
DIDO ÉS KLEOPÁTRA**

Anna Prohaska (szoprán)
Il Giardino Armonico
Vezényel: Giovanni Antonini

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

2016.09.23.

a budapesti
fesztiválzenekar
és a műpa közös
rendezvénye

európai hidak

francia napok a műpában
2016. szeptember 21–28.

bfz.hu és mupa.hu